

દિગંબર જૈન ગ્રંથમાળા નં. ૧૯

॥ શ્રી વીતરાગાય નમઃ ॥

શ્રી જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા.

(સ્વા. વા. ન્યા. પં. ગોપાળદાસજી ખરૈયા-
કૃત દિંદી ગ્રંથ 'દિગંબર જૈન' ગુજરાતી અનુવા.)

પ્ર. ૧૨ નં. ૧-

મુલચંદ વસનદાસ કાપડીયા-મુરત.

ભોરસદ (ખિડા) નિવાસી પરી. પ્રેમાનંદદાસ નાર-
ણદાસ તરકચી તેમના સ્વર્ગવાસી પુત્ર મનુભાઈના
સ્મરણાર્થે "દિગંબર જૈન" પત્રના આલોકને
છઠ્ઠા વર્ષમાં (આઠમી) બેટ.

પ્રથમાવૃત્તિ. વીર સં. ૨૪૩૯. પ્રત ૧૬૦૦

મુલ્ય. રૂ. ૦-૪-૦

મુસ્તાવના.

જૈન સિદ્ધાંતનાં અનેક શાસ્ત્રો એટલાં બધાં ગૂઢ અર્થવાળાં છે કે સાધારણ પુરુષોને તેનો અર્થ સમજતાં બહુજ મુશ્કેલ પડે છે અથવા તો તે વાંચતાં કંટાળો ઉભજ કરે છે. તેમજ આપણામાં મુનિ ભટ્ટારકોના અભાવે સિદ્ધાંતના શાસ્ત્રોનો અર્થસમજાવનાર માત્ર કેટલાક ગણતરી પાડિતો સિવાય કોઈ નજરે પડતું નથી, જેથી દિગંબર જૈન કોમમાં એક એવા પુસ્તકની જરૂર હતી કે, જેમાં જૈનસિદ્ધાંતનું સ્વસ્થ ટુકમાં સરળરીતે સમજાવેલું હોય. આ હેતુ પાર પાડવાને આશ્રાનિવાસી જાણીતા પંડિત ગોપાળદાસજી બરૈયા કે, જેઓ હાલ “સ્વાદવા-દવારિધિ વાદિ ગજ કેશરી ન્યાય વાચ-સ્પતિ” ની પદવીથી વિભુષિત થયેલા છે, તેઓએ “શ્રી જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા” નામે લઘુ ગ્રંથ હિંદી ભાષામાં ચર વર્ષ ઉપર સ્થિતે તે શ્રેષ્ઠ નાથા રંગજી દ્વારા પ્રકટ કર્યો હતો.

તે જનસમાજમાં એટલો બધો પ્રિય થઇ પડ્યો કે પ્રથમ આવૃત્તિ જોતજોતામાં ઉપડી ગઇ અને તેનું મરાઠી ભાષાંતર પણ થઇને બહાર પડી ગયું અને હીંદીની બીજી આવૃત્તિ પણ બહાર પડી ગઈ છે, જેથી આવા મહત્વના ગ્રંથનો ગુજરાતી અનુવાદ થઇને પ્રકટ થવાની અત્યંત આવશ્યકતા હોવાથી અમેએ તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર ચાવડી (આચા) નિવાસી પં. નંદનલાલ જૈન (ઇડર) દ્વારા તૈયાર કરાવી તેમાં સંશોધન કરી આ “શ્રી જૈનસિદ્ધાંત પ્રવેશિકા” નામે લઘુ ગ્રંથ પ્રકટ કર્યો છે, જે ગુજરાતીભાષાના વાંચકોને એક અમુલ્ય વાંચન પુરું પાડશે, એમ અમેને સંપૂર્ણ આશા છે.

વળી ગુજરાતમાં વાંચનનો શોખ વિશેષ ન હોવાથી આ ગ્રંથનો પુષ્કળ ફેલાવો થવા માટે, જેનો મફત ફેલાવો થવાની જરૂર હતી, જે માટે બોરસદ (ખેડા) નિવાસી પંચીખ પ્રેમાનંદદાસ

નારણદાસે પોતાના સ્વર્ગવાસી પુત્ર મનુભા-
 ધના સ્મરણથી આ ગ્રંથ 'દ્વિગંબર જૈન' પત્રના
 ગ્રાહકોને બેટ તરીકે આપવાને ગોઠવણ કરી આપી
 છે, તે માટે આ વૃદ્ધ ગ્રહસ્થના આપણે અત્યંત
 આભારી છીએ. જો આ મુજબ મૃત્યુના સ્મરણથી
 શાશ્વદાન થતાં રહે, તો મરનારનું નામ અમર
 રહેવા ઉપરાંત દાન પુણ્યના ભાગી થવાય. વળી
 આ ગ્રંથ ધ્યાનથી વાંચવાથી જૈનધર્મનાં સધળાં
 તત્ત્વોનું ભાન સરળ રીતે થઈ શકે તેમ છે કેમકે
 દરેક બાબતનું પ્રશ્ન અને ઉત્તરનાં રૂપમાં વર્ણન
 કરેલું છે, માટે આ ગ્રંથ દરેક પાઠશાળામાં પણ ચાલુ
 કરવા માટે અમો આગ્રહપૂર્વક સૂચના કરીએ છીએ.

જૈન જાતિ સેવક,

વીર સંવત ૨૪૭૬	}	મુળચંદ કસનદાસ
અષાઢ સુદ ૧૩		દાપડીઆ.
તા. ૧૬-૧-૧૩		ઑ સંપાદક,

"દ્વિગંબર જૈન"-મુરત.

સ્વર્ગ. મનુભાઈ પ્રેમાનંદદાસ પરી.
બોરસદ (ખેડા)

જન્મ સં. ૧૮૪૩. મૃત્યુ સં. ૧૮૬૮.

સ્વર્ગીય બંધુ મનુભાઈ પ્રેમાનંદદાસ પરીખનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર

જે સ્વર્ગીય બંધુના સ્મરણાર્થે તેમનો ફોટો સહિત આ લઘુ ગ્રંથ ભેટ તરીકે પ્રકટ કરવામાં આવે છે, તેમનું જીવનચરિત્ર પણ આ સાથે પ્રકટ કરવું ઉચિત ધારીએ છીએ. આ ભાઈની ૨૪ વર્ષની કારકિર્દી દરમ્યાન જેટલું જાણવાનું છે, તે કરતાં તેમનાં કુટુંબીઓમાંથી વધારે જાણવાનું અને ઓધ-લેવા યોગ્ય હોવાથી આ પ્રસંગનો લાભ લઈ પ્રથમ તેમના કુટુંબનો સંક્ષિપ્ત પરિચય આપવા પછી અમે મહુમ ભાઈ મનુભાઈનું ચરિત્ર જણાવીશું.

મરહુમ મનુભાઈનો જન્મ ઓરસદ (જલ્લે ખેડા) માં મકનદાસ પારેખના નામથી

જાણીતા કુટુંબમાં થયો હતો. શેઠ. મકનદાસ પારેખના ચારપુત્રોમાં મોટા પરીખ નારણદાસ સરકારી નોકરીમાં હતા, જેઓ સં. ૧૯૩૯ માં નોકરી ઉપરથી રીટાયર થઈ સં. ૧૯૫૨ ની સાલમાં લગભગ ૬૭ વરસની વયે ગુજરી ગયા, તેમના મોટા દીકરા પરીખ પ્રેમાનંદદાસ, જેઓ હાલ હયાત છે, તેમનો જન્મ સં. ૧૯૨૭ માં થયો હતો, જેઓ પોતે પંદર વરસની ઉંમરે પિતાજીની તલાટીની નોકરીમાં તેમની સાથે ગામડે ફરતા હતા. આ નોકરીમાં પરતંત્ર જીંદગી લાગતી અને ક્ષીટીશરાજ્યના અમલની શરૂઆતમાં જરા તરા પણ ઈંગ્રેજ જાણુનારને ઘણો સારો લાભ થતો હતો, છતાં પોતાની કામના રિવાજ પ્રમાણે ઘર બાહાર જવાનું નહીં થવાથી પોતે ઈંગ્રેજ કેળવણીનું અમૃતપાન કરી શક્યા નહીં, તેથી તે વખતમાં પોતાની બાહોશીના પ્રમાણમાં મળવો નોંધતો લાભ નોકરીમાં મેળવી

શક્યા નહિ. આ અમલ પેશ્વાઈની પદ્ધતીનો અંતે કંપની સરકારની ચઢતીનો હતો. હવે એક વખત એક ગામડે તેઓ તલાટી તરીકે કામ કરતા હતા. (તલાટીની નોકરીમાં 'કટલુ' સુખ હોય છે, તે ગામડામાં સર્વને માલુમ હોય છે.) ત્યારે તલાટીનાં લાંબાં પત્રો કોલખવામાં ઘેર રસોઈ બગીચા, તેજ વખતે રાજનામું મોકલી નોકરી છોડી ઘેર આવ્યા, જ્યાં ફરતી રીતે બે કે માખાપ ખીજ્યાં, પણ તેમને શાંત પાડી વ્યાપાર શરૂ કરવાનો વિચાર કર્યો. આ વખતે સં. ૧૯૨૧ ની સાલમાં પોતાની ઉંમર ૭૫ વર્ષની ઉંમરે પોતાના કુટુંબની ચઢતીની નીશાની-દુકાન કરી અને માત્ર રૂ. ૫૦) જેવી નાની મુડીથી ધંધો શરૂ કર્યો. (તે વખતે દરેક ધંધામાં કમાણી સારી રહેતી હતી.) એ પછી ઉત્તરોત્તર વધતા ગયા, તે સં. ૧૯૪૭ ના વરસ સુધી પરી. પ્રેમાનંદ નારણદાસના નામથી દુકાન ચાલુ રાખી, આદ

તેમના ભાઈ **જેશીંગભાઈ** (જેમનો દીકરો કાળીદાસ મુંબાઈમાં ઝવેરાતનો ધંધો શીખે છે તે) જુદા થયા હતા. એમને પાંચ પુત્રો હતા, તેમાંથી સૌથી નાના આ ચરિત્રના નાયક **મનુભાઈ** ના અકાળ સ્વર્ગવાસથી હવે ચાર પુત્રો હયાત છે, જેમનાં નામો-૧ દામોદરદાસ, ૨. ચુનીભાઈ, ૩. લક્ષ્મીભાઈ ૪. કેશવલાલ.

આ ચારે ભાઈઓ બાહોશ અને વ્યવહાર-કુશળ છે. આ કુટુંબ વીસામેવાડા જ્ઞાતિનું કહેવાય છે. હાલમાં એમની જ્ઞાતિમાં આ કુટુંબ આગળ પડતું અને કેળવાયલું કુટુંબ ગણાય છે. મોટા દામોદરદાસ પિતા સાથે બોરસદ રહી ઉધરાણી સાચવે છે અને હાલ અમદાવાદમાં શેરની દલાલી કરે છે. બીજા ચુનીભાઈ (જેમને બોરસદના અથવા ચરૌતરના વ્યાપારી હીરા કહીએ તો, અતિશયોકિત નહિ કહેવાય) તેમણે પિતાનો ધંધો કેટલો બધો વધાર્યો છે તે નીચેની

હકીકતથી જણાશે. સંવત ૧૯૪૯ માં ચાંદીનો સફેદા હિંદુસ્તાનમાં અને તેમાં ખાસ કરીને મુંબાઈમાં હયાતિમાં આવ્યો, તે વખતે આ ભાષતું ચંચળ મન હાથમાં ન રહ્યું. તેજ વરસમાં ચુનીભાઈ પોતાના દાદાજી સાથે શ્રીશીખરજીની જત્રાએ જઈ પાછા વળતાં મુંબાઈમાં જોવા માટે ઉતર્યા હતા. તે વખતમાં મુંબાઈ શહેરનો વૈભવ અને વધતી જતી સ્થિતિ જોઈ વિચાર્યું કે મુંબાઈમાં દુકાન થાય. તોજ જન્મારો સફળ થાય. આ હેતુને જર લાવવાને તાત્કાળીક સાધન ચાંદીનો સફેદા અને મુંબાઈના ઝવેરી શેઠ માણેકચંદ પાનાચંદનું ઉત્તેજન એ હતું. પછી સદાના પ્રસંગે મુંબાઈ—અમદાવાદ, વડોદરા વીગેરે શહેરો અને તેનો ધીકતો ધંધો જોવાનો પ્રસંગ ધીમે ધીમે મળતો ગયો, તેનો લાભ લેતા ગયા, એટલે સર્વેની સરખામણીમાં મુંબાઈજ વ્યાપાર માટે કેન્દ્રસ્થાન લાગ્યું, પણ તે વિચાર અમલમાં લાવવા વીધિએ દીલ કરી.

સંજોગ એવો અન્યો કે સં ૧૯૫૧ ની સાલમાં
 પાલીતાણાની પ્રતિષ્ઠા વખતે તેમને મુંબાઈના
 જાણીતા શ્રીમાન દાનવીર શેઠ, માણેકચંદ
 હીરાચંદ ઝવેરી અને તેમના કુટુંબનો શુભ
 સમાગમ થયો અને પાલીતાણાના મંદિરનાં નામાં-
 સંબંધી હિસાબ વીગેરે ઉપરથી સંબંધ વધતો
 ગયો. અને શેઠ માણેકચંદે ત્યાં ભરાયલા પાંચ
 હજાર જનત્રીમાંથી હીરો પારખી કાઢ્યો અને તેમને
 મુંબાઈ વેપાર કરવા માટે બોધ કર્યો, જેની અસ-
 રના પરીણામે સં. ૧૯૫૩માં પરી. પ્રેમાનંદ
 નારણદાસના નામથી આગલી દુકાન મુંબાઈમાં
 ઉઘાડી, જેમાં નાના ભાઈઓ મદદમાં આવતા હતા.
 બાદ મુંબાઈનો ધંધો બહોળા પાયા ઉપર ચલા-
 વવા માટે બીજા ત્રણ મિત્રોને ભાગીદાર કરી
 સં. ૧૯૫૪માં પરી. જેઠાલાલ પ્રેમાનંદદાસ-
 ના નામમાં પોતાનો વહીવટ બદલી નાંખ્યો. આ
 પેઢીને છપ્પનીઆ દુકાણે ચારી આપી અને હુંકા

વખતમાં એક જાણીતી પેઢી તરીકે મુંબાઈ અને ગુજરાત-દક્ષિણમાં નામ બાહાર પાડ્યું. આદ્ય પ્રસંગ મળતાં આણંદ-અમદાવાદ વીગેરે સ્થળોએ વહીવટ વધાર્યો, તે એટલે સુધી કે સં. ૧૯૬૬ની સાલમાં વિલાયતમાં (જર્મનીમાં) પણ પેઢી સ્થાપી, જે મનુભાઈના મરણના લીધે તથા બીજા કેટલાંક અનિશ્ચિત કારણોને લીધે બંધ કરવી પડી છે. આ બધા વહીવટમાં આ ભાઈ યુનીભાઈ આગેવાની ભરેલો ભાગ લઈ વહીવટ ચલાવે છે. આ ભાઈ શ્રીશીખરજીની કમીટીના એક દસ્તી પણ છે.

ત્રીજા ભાઈ લટલુભાઈ, જેઓ મુંબાઈ યુનીવર્સિટીના ઈજનેરી લાઇનના પ્રિન્સિપાલ (L. C. E.) છે અને હાલ ધણા સારા પગારે ઇન્ડિયન સ્ટેટ્સ ખાતામાં અમલદાર છે, તેમના વિશે વધારે ઓળખ આપવાની જરૂર નથી, કેમકે તેઓ મુંબાઈ દિગંબર જૈન પ્રાંતિક

સલાના તથા અમદાવાદ બોર્ડિંગના માણ સેક્રેટરી તરીકે સર્વેની ઓળખાણમાં છે, એટલુંજ નહીં પણ મુંબાઈની હી. ગુ. જૈન બોર્ડિંગ, હીરાબાગ, મુંબાઈ દેરાસર, ઇડર પાદશાળા, બેર-સદ લાયબ્રેરી જેવા લગભગ અડધો ડઝન ખાતાઓમાં ટ્રસ્ટી અને મેમ્બર છે. આ ભાઈ મુંબાઈમાં રહી પોતાથી બનતી કોમસેવા બજાવે છે.

આ ભાઈ ઇન્ડમટેક્સ જેવા ખાતામાં રહેવા છતાં પાણીમાંના કમળની માફક ઓખા રહી પ્રમાણીકપણે સરકાર અને રૈયતનો સરખો લાલ સાચવે છે, એ એમની કળવણીની બલી-હારી છે.

ચોથા ભાઈ કેશવલાલે ઉપયોગી થોડું ઇંગ્લેન્ડમાં મેળવ્યું છે, પણ વ્યાપારમાં કુશળ છે. એઓ પ્રથમ ૧૦ વરસ સુધી ચોકસી માણેકચંદ લાલચંદની પેઢીમાં ભાગીદાર હતા અને હવે પોતાકી કેશવલાલ ચુનીલાલ ના નામથી ચાલતી

ચાંદીની પેઢીમાં મુખાઈમાંજ લાગીદાર તરીકે પેઢી ચલાવે છે.

આ રીતે આ ચારે બાઈએ સ્વતંત્ર ધંધો ચલાવી સારી કમાણી સાથે કુટુંબની આબરુ વધારે છે. ‘યથા પિતા તથા પુત્રો’ ની કહેવત પ્રમાણે પ્રતાપી પિતાના પુત્રો પણ પ્રતાપી નીકળ્યા છે, જે આપણને મગર થવા જેવું છે. હવે આ ઉપરથી વાંચકને જણાશે કે, આ કુટુંબકથામાંથી વ્યાપાર અને કેળવણીના ઉત્સાહી યુવકોને ઘણો ભોધ લેવાનો છે. ફક્ત એકજ વૃત્તિ નાહીં રાખતાં સ્થળો જોવામાં સ્થળો જોવાં અને ત્યાંનો વ્યાપાર પણ જોવાની જીજ્ઞાસા રાખવી જોઈએ, તેમજ પોતાનો વ્યાપાર કેમ કેળવાય, તે માટે પણ લક્ષ રાખવું જોઈએ. વળી ઘેર બેસીને એકજ રોટલાના ભાગે આવતા દુકડા ઉપર આધાર રાખી બેસી રહેવા કરતાં જમાનાને અનુસરી દરેકને તેનું મગજ કેળવવાનો પ્રસંગ

આપવો જોઈએ, અને ઘર બાહાર જવાને કે મો-
કલવાને જરાપણ આનાકાની કરવી જોઈએ નહીં.
તેમ ચાલુ જમાનાની કેળવણી વિના આગળ પડવું
મુશ્કેલ છે, માટે ઘરનાં બાળ બાળકોએને ભણા-
વવા ઉપર પ્રથમ લક્ષ આપવું જોઈએ. આથી
આપણા સાંકડા વિચાર મટી મન મોટું થાય છે
અને દયા, ધર્મ, નીતિ અને પ્રમાણિકપણું સાચ-
વીને કામ કરવાની ટેવ પડે છે, જે ટેવ આપણી
જીંદગીના સુખનો મુખ્ય આધાર છે. Aim at
the sky આકાશ તરફ તાકવાની ધારણાવાળો
થોડે સુધી પણ તીર નાંખી શકે છે; આ ધ્યાનમાં
રાખી દરેક બાબતમાં ઉંચ દૃષ્ટી અને ઉંચ-
વિચારો રાખવાની ટેવ દરેકે પાડવી જોઈએ.

આવા ગુણીઅલ અને ભાવ્યશાળી કુટુંબમાં
જન્મ પામી પાંચમા પુત્ર મરહુમ મનુભાઈ-
નામાં બધા ઉમદા ગુણો હોય, એ સ્વભાવિક છે.

ભાઈ મનુભાઈનો જન્મ સં. ૧૯૪૩
માં થયો હતો. બાદ તેમને સાડાત્રણ વરસની

બાળવયમાં મુકી તેમનાં માતૃશ્રી ગુજરી ગયાં. આ વખતે ધરમાં અડચણ પડતી હતી, છતાં પાંચે પાંડવ માફક પાંચે ભાઈઓ તથા છટ્ટાં બહેન ઇચ્છા (જે સંવત ૧૯૬૪ ની સાલમાં પરલોકવાસી થયાં) તેમની સાથે 'અધાં' આનંદમાં બાળકીડા કરતાં દિવસ નિર્ગમન કરતાં હતાં. પુણ્યશાળી પિતાજીએ કેળવણી આપવામાં પૂર્ણ કાળજી રાખવાથી આ પુત્રે રાજ્યકેળવણીનો થોડો ઘણો લાભ લીધો. એટલે ૧૧ વરસની બાળવયે ગુજરાતી છટ્ટું ધોરણ પુરું કરી અંગ્રેજીનો અભ્યાસ શરૂ કરીધો.

આ ભાઈ જ્યારે પાંચમા અને છટ્ટા ધોરણમાં હતા, ત્યારે હિંદુસ્તાનમાં **સ્વદેશી** અને **બોયકોટ**નો ગરમ વાયુ વાતો હતો. આ પવનના સપાટામાંથી આ ભાઈ બચી ગયેલા નહોતા. ધરમાં **ધરદેહેરાસર** હોવાથી ધર્મ ઉપર સારી શ્રદ્ધા રાખતા, તેટલામાં આ સ્વદેશીનો પવન વાવા લાગ્યો. જેને મરતાં સુધી વળગી રહ્યા

હતા. ફક્ત વચમાં વિલાયતમાં વિદેશીવસ્તુઓ વાપરી હોય, તે અપવાદરૂપે ગણી બાકીનો વખત સ્વદેશીખાંડ ખાતા અને સ્વદેશીજ કપડાં પહેરતા હતા. એઓ ૧૮ વરસની વયે મેટ્રીક્યુ-લેશનની પરિક્ષામાં નિષ્ફળ થયા, પણ વ્યાપાર ઉપર મન હોવાથી નિરાશ થયા નહીં. આથી ટ્રેન્યુએટ થવામાં જે વરસ બન્ય, તેનો ઉપયોગ **ઝવેરાતની લાઇન** શીખવામાં એમણે કાઢવાનો નિશ્ચય કીધો, જેમાં ચાર વરસ સારો અનુભવ મેળવ્યો, તેવામાં સં. ૧૯૬૬માં (તા. ૧૩-૮-૧૦ ના રોજ) પરિ. જેઠાલાલ પ્રેમાનંદની પેઢા (જેમાં તેઓ પણ એક પેટા ભાગીદાર હતા.) તેમના તરફથી “**પરીખ બ્રધર્સ**” નામની પેટી વિલાયતમાં **જર્મની** દેશના **હેમ્બર્ગ** શહેરમાં સ્થાપવા માટે પોતાના મોટા ભાઈ **લલ્લુ-લાઇ** (એલ. સી. ઇ.) સાથે ઉપડી ગયા, જ્યાં પાહોરીથી કામ કરતા હતા. ત્યાં પાંચ માસ રહી

ભાઈ લલ્લુભાઈ તેમને ઠેકાણે પાડી નોકરી ઉપર
 બેઠાવા મુંબાઈ પાછા આવ્યા, ત્યારે મનુભાઈ
 એકલા તે પેઢીનો વહીવટ હેમ્બર્ગમાં રહી
 ચલાવતા હતા. પછી ત્યાં લગલગ ૭ માસ રહી
 તા. ૫-૫-૧૧ ના રોજ એટલે સં. ૧૯૧૭ ના
 વૈશાખ માસમાં પાછા મુંબાઈ આવ્યા. તેમણે
 મુસાફરીમાં બર્લીન, લંડન, પારીસ વીગેરે શહેરો
 જોઈ સારો અનુભવ મેળવ્યો હતો. હવે આ પેઢી
 ચાલતી હતી, એ અરસામાં મનુભાઈ સં. ૧૯૬૭
 ની દીવાળી બાદ ઇંદોરમાં રૂના વ્યાપાર માટે
 ગયેલા હતા, જ્યાં તેમને રોગ લાગુ પડ્યો.
 જેના પરીણામે કલેબમાં ગુમડું (Levir
 absees) થયું. અને બે માસની ભયંકર માં-
 દગી ભોગવી તા. ૨૮-૨-૧૨ સં. ૧૯૬૮ ના
 ફાગણ સુદી ૧૧ શુક્રવારની કાળરાત્રએ ભરકુ-
 ટુંબની રડકકળ વચ્ચે કાળ કર્યો ! આ બનાવે
 તેમના કુટુંબની દીર્ઘિમાં આંખ લગાડી. વળી

વિલાયતની પેઠી બંધ કરવાની ફરજ પડી. અફ-
સોસ, અફસોસ !!! એક ઉપયોગી અને ચળકતા
ભવિષ્યવાણો જીવ જવાથી ફેટલા જીવને દુઃખ
ઉત્પન્ન થયું ? ! શું આ જીવની જગ્યા પુરવા
કુદરતને બીજો રસ્તો નહીં જડ્યો ? આ બનેલા
પનાવને ક્યાં સુધી સંભારવો ?

મહુમ ભાઈ મનુભાઈ જાતે પ્રમાણિક, માયાળુ,
દયાળુ, પરોપકારી, શાંત પ્રકૃતિના અને મીલનસાર
સ્વભાવના હતા, જે તેમની છબીમાંની શાંત અને
ભોળી મુખમુદ્રા ઉપરથી જણાઈ આવે છે.

આ ભાઈએ મુંબાઈ, ગજપંથા, તારંગા,
પાવાગઢ વીગેરે સ્થળોએ ભરાયલી મુંબાઈ દિગ્-
બર જૈન પ્રાંતિક કોન્ફરન્સોમાં વોલન્ટીઅર
(સ્વયંસેવકો) ના કેપ્ટન તરીકે બાહોશીથી
કામ કરી જનસેવા બજાવી હતી. વળી ધર્મની પ્રભા-
વના વધારવામાં પણ હોંશથી લાગ લેતા હતા.
એમને હાલ ત્રણ પુત્રો છે.

આ ભાઈ મનુભાઈના અકાળ સ્વર્ગવા-
સથી તેમના કુટુંબનેજ નહી, પણ આખી મેવાડા-
જાનિ અને ખાસ કરીને દિગંબર જૈન કોમને
ભારે ખોટ પડી છે. પરમાત્મા તેમના આત્માને
અમર શાંતિ આપો ! આમીન ! ! !

જૈન જાતિ સેવક,

વીર સંવત ૨૪૩૯
અષાઢ સુદ ૧૩

} મુળચંદ્ર કસનદાસ
કાપડીઆ

દિગંબર જૈન પુસ્તકાલય—સુરત.

આ પુસ્તકાલયમાંથી હિંદી અને ગુજરાતી
ભાષાનાં સર્વે જાતનાં જૈન પુસ્તકો તથા પવિત્ર
કાશ્મીરી કેશર ૧) તોલો લેખે મળી શકે છે.

મેનેજર, દિ. જૈન પુસ્તકાલય—સુરત.

અજબ લાભ !!!

શું તમને દર વર્ષે સચિત્ર ખાસ અંક જૈન પંચાંગ ભેટ જોઈએ છે ?

શું તમને જૈન ત્યાગી, બ્રહ્મચારી, શ્રીમાનો, વિદ્વાનો અને જાહેર સંસ્થાઓના ચિત્રો જોઈએ છે ?

શું તમને દર વર્ષે ૮-૧૦ પુસ્તકો મફત જોઈએ છે ?

આવો અજબ લાભ જો તમારે ઘેર બેઠાં જોઈતો હોય, તો વાર્ષિક રૂ ૧૫૫ અગાઉથી ભરી 'દિગંબર જૈન' નામે હિંદી-ગુજરાતી માસિક પત્રમા ગ્રાહક થાઓ.

મેનેજર, 'દિગંબર જૈન' મંદાવાડી-મુરત.

॥ श्री परमात्मने नमः ॥

श्री जैन सिद्धान्त प्रवेशिका.

नत्वा जिनेन्द्रं गतसर्वं दोषं
सर्वज्ञं देवं हितदेशकं च ।
श्री जैन सिद्धान्तप्रवेशिकेयं
विरच्यते स्वल्पधियां हिताय ॥

अर्थः—जेना सर्व दोषो नाश थया छे, अने
जेओ हितने माटे उपदेश आपनार छे, एवा
सर्वज्ञ देव श्री जिनेन्द्र भगववाने नमस्कार
करीने आ “श्री जैनसिद्धान्त प्रवेशिका” ग्रंथ
अल्प बुद्धिवाळाना हितने माटे रचवामां आवे छे.

પ્રથમોઽધ્યાયઃ ।

૧ પ્ર. પદાર્થોને જાણવાને માટે કેટલા ઉપાય છે ? ઉ. ચાર ઉપાય છે. ૧ લક્ષણ, ૨ પ્રમાણ ૩ નય, અને ૪ નિક્ષેપ.

૨ પ્ર. લક્ષણ કોને કહે છે ? ઉ. ઘણાએક મળેલા પદાર્થોમાંથી કોઈ એક પદાર્થને જુદો પાડવાના હેતુને લક્ષણ કહે છે. જેમકે જીવનું લક્ષણ ચેતના.

૩ પ્ર. લક્ષણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. એક આત્મભૂત અને બીજો અનાત્મભૂત.

૪ પ્ર. આત્મભૂત લક્ષણ કોને કહે છે ? ઉ. જે લક્ષણ વસ્તુના સ્વરૂપમાં મળેલું હોય તેને આત્મભૂત લક્ષણ કહે છે, જેમકે અગ્નિનું લક્ષણ ઉષ્ણપણું.

૧ પ્ર. અનાત્મમૂત લક્ષણ કોને કહે છે ? ઉ. જે લક્ષણ વસ્તુના સ્વરૂપમાં મઢેલું નહિ હોય, તેને અનાત્મમૂત લક્ષણ કહે છે, જેમકે દંડી પુરુષનું લક્ષણ દંડ.

૬ પ્ર. લક્ષણાભાસ કોને કહે છે ? ઉ. જે લક્ષણ સદોષ હોય, તેને લક્ષણાભાસ કહે છે.

૭ પ્ર. લક્ષણના દોષ કેટલા છે ? ઉ. ત્રણ છે. ૧ અવ્યાસિ. ૨ અતિવ્યાસિ અને ૩ અસંભવ.

૮ પ્ર. લક્ષ્ય કોને કહે છે ? ઉ. જેનું લક્ષણ કહી શકાય, તેને લક્ષ્ય કહે છે.

૯ પ્ર. અવ્યાસિ દોષ કોને કહે છે ? ઉ. લક્ષ્યના એક દેશમાં (એક ભાગમાં) લક્ષણને રહેવાને અવ્યાસિ દોષ કહે છે, જેમકે પશુના લક્ષણ શીંગડાં.

૧૦ પ્ર. અતિવ્યાસિદોષ કોને કહે છે ? ઉ. લક્ષ્ય અને અલક્ષ્યમાં લક્ષણના રહેવાને અતિવ્યાસિ દોષ કહે છે, જેમકે ગાયનું લક્ષણ શીંગડાં.

૧૧ પ્ર. અલક્ષ્ય કોને કહે છે ? ઉ. લક્ષ્ય સિવાયના બીજા પદાર્થને અલક્ષ્ય કહે છે.

૧૨ પ્ર. અસંભવ દોષ કોને કહે છે ? ઉ. લક્ષ્યમાં લક્ષણની અસંભવતાને અસંભવ દોષ કહે છે.

૧૩ પ્ર. પ્રમાણ કોને કહે છે ? ઉ. સાચા જ્ઞાનને પ્રમાણ કહે છે.

૧૪ પ્ર. પ્રમાણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. એક પ્રત્યક્ષ અને બીજો પરોક્ષ.

૧૫ પ્ર. પ્રત્યક્ષ કોને કહે છે ? ઉ. પદાર્થને સ્પષ્ટ જાણે, તેને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહે છે.

૧૬ પ્ર. પ્રત્યક્ષ પ્રમાણના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. બે ભેદ છે. સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ, અને
 બીજો પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ.

૧૭ પ્ર. સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ કોને કહે છે ?
 ઉ. જે ઇન્દ્રિય અને મનની સહાયતાથી પદાર્થને
 સ્પષ્ટ જાણે, તેને સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ કહે છે.

૧૮ પ્ર. પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ કોને કહે છે ?
 ઉ. કોઈની પણ સહાયતા વગર પદાર્થને સ્પષ્ટ
 જાણે, તેને પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ કહે છે.

૧૯ પ્ર. પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષના કેટલા ભેદ
 છે ? ઉ. બે ભેદ છે:--વિકલ પારમાર્થિક અને
 સકલ પારમાર્થિક.

૨૦ પ્ર. વિકલ પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ કોને
 કહે છે ? ઉ. જે રૂપી પદાર્થને કોઈની પણ

સહાયતા વિના સ્પષ્ટ જાણે, તેને વિકલ પાર-
માર્થિક પ્રત્યક્ષ કહે છે.

૨૧ પ્ર. વિકલ પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષના કેટલા
ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે, એક અવધિજ્ઞાન અને
બીજું મનઃપર્યયજ્ઞાન.

૨૨ પ્ર. અવધિજ્ઞાન કોને કહે છે ? ઉ. દ્રવ્ય
ક્ષેત્ર કાલ ભાવની મર્યાદાથી રૂપી પદાર્થને
સ્પષ્ટ જાણે, તેને અવધિજ્ઞાન કહે છે.

૨૩ પ્ર. મનઃપર્યયજ્ઞાન કોને કહે છે ?
ઉ. દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવની મર્યાદાથી બીજાના
મનમાં રહેલા રૂપી પદાર્થને સ્પષ્ટ જાણે, તેને
મનઃપર્યયજ્ઞાન કહે છે.

૨૪ પ્ર. સકલપારમાર્થિકપ્રત્યક્ષ કોને કહે
છે ? ઉ. કેવલજ્ઞાનને.

૨૫ પ્ર. કેવલજ્ઞાન કોને કહે છે ? ઉ. જે ત્રણ કાલવર્તી (મૂત, મવિષ્ય અને વર્તમાન કાલના) સમસ્ત દ્રવ્યોની તથા સમસ્ત પદાર્થોની અનંતાનંત પર્યાયોને એક સાથ સ્પષ્ટ જાણે, તેને કેવલજ્ઞાન કહે છે.

૨૬ પ્ર. પરોક્ષ પ્રમાણ કોને કહે છે ?
ઉ. બીજાની સહાયતાથી પદાર્થને સ્પષ્ટ જાણે, તેને પરોક્ષ પ્રમાણ કહે છે.

૨૭ પ્ર. પરોક્ષ પ્રમાણના કેટલા ભેદ છે ?
ઉ. પાંચ ભેદ છે—સ્મૃતિ, ૨ પ્રત્યભિજ્ઞાન, ૩ તર્ક, ૪ અનુમાન, ૫ આગમ.

૨૮ પ્ર. સ્મૃતિ કોને કહે છે ? ઉ. પહેલાં અનુભવ કરેલ પદાર્થને યાદ કરવાને સ્મૃતિ કહે છે.

૨૯ પ્ર. પ્રત્યભિજ્ઞાન કોને કહે છે ? ઉ.
સ્મૃતિ અને પ્રત્યક્ષના વિષયભૂત પદાર્થોમાં જોડ-
રૂપ જ્ઞાનને પ્રત્યભિજ્ઞાન કહે છે. જેમકે આ તેજ
મનુષ્ય છે કે, જે કાલે જોયો હતો.

૩૦ પ્ર. પ્રત્યભિજ્ઞાનના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
એકત્વપ્રત્યભિજ્ઞાન, સાદૃશ્યપ્રત્યભિજ્ઞાન આદિ
અનેક ભેદ છે.

૩૧ પ્ર. એકત્વપ્રત્યભિજ્ઞાન કોને કહે છે ?
ઉ. સ્મૃતિ અને પ્રત્યક્ષના વિષયભૂત પદાર્થમાં
એક્યતા બતાવતા જોડરૂપ જ્ઞાનને એકત્વપ્રત્ય-
ભિજ્ઞાન કહે છે. જેમકે આ તેજ મનુષ્ય છે કે
જે કાલે જોયો હતો.

૩૨ પ્ર. સાદૃશ્યપ્રત્યભિજ્ઞાન કોને કહે છે ?
ઉ. સ્મૃતિ અને પ્રત્યક્ષના વિષયભૂત પદાર્થોમાં

સાદૃશ્ય બતાવતા જોડરૂપ જ્ઞાનને સાદૃશ્યપ્રત્ય-
ભિજ્ઞાન કહે છે. જેમકે આ ગાય રોજના જેવી છે,

૩૩ પ્ર. તર્ક કોને કહે છે ? ઉ. વ્યાપ્તિના
જ્ઞાનને તર્ક કહે છે.

૩૪ પ્ર. વ્યાપ્તિ કોને કહે છે ? ઉ. અવિના-
ભાવ સંબંધને વ્યાપ્તિ કહે છે.

૩૫ પ્ર. અવિનાભાવ સંબંધ કોને કહે છે ?
ઉ. જ્યાં જ્યાં સાધન (હેતુ) હોય, ત્યાં ત્યાં
સાધ્યનું હોવું અને જ્યાં જ્યાં સાધ્ય નહિ હોય
ત્યાં ત્યાં સાધન ન હોવાને અવિનાભાવ સંબંધ
કહે છે. જેમકે જ્યાં જ્યાં ધૂમાડો છે, ત્યાં ત્યાં
અગ્નિ છે અને જ્યાં જ્યાં અગ્નિ નથી, ત્યાં ત્યાં
ધૂમાડો પણ નથી.

૩૬ પ્ર. સાધન કોને કહે છે ? ઉ. જે સા-

ધ્યના વગર ન થાય તેને. જેમ અગ્નિનું સાધન
(હેતુ) ધૂમાડો.

૩૭ પ્ર. સાધ્ય કોને કહે છે ? ઉ. ઇષ્ટ
અવાધિત અસિદ્ધને સાધ્ય કહે છે.

૩૮ પ્ર. ઇષ્ટ કોને કહે છે ? ઉ. વાદી અને
પ્રતીવાદી જેને સિદ્ધ કરવા चाहे તે સિદ્ધ થાય,
તેને ઇષ્ટ કહે છે.

૩૯ પ્ર. અવાધિત કોને કહે છે ? ઉ. જે
બીજા પ્રમાણથી બાધિત ન થાય તેને. જેમકે
અગ્નિમાં ઠંડાપણું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી બાધિત છે,
એ કારણથી ઠંડાપણું સાધ્ય થઈ શકતું નથી.

૪૦ પ્ર. અસિદ્ધ કોને કહે છે ? ઉ. જે બીજા
પ્રમાણથી સિદ્ધ ન થાય અથવા જેનો નિશ્ચય
ન હોય તેને અસિદ્ધ કહે છે.

૪૧ પ્ર. અનુમાન કોને કહે છે ? ઉ. સાધનથી સાધ્યના જ્ઞાનને અનુમાન કહે છે.

૪૨ પ્ર. હેત્વાભાસ (સાધનાભાસ) કોને કહે છે ? ઉ. સદોષ હેતુને અથવા દોષ સહિત હેતુ કહેવાને.

૪૩ પ્ર. હેત્વાભાસના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. અસિદ્ધ, વિરુદ્ધ, અનૈકાન્તિક (વ્યભિચારી) અને અકિર્ચિત્કર.

૪૪ પ્ર. અસિદ્ધહેત્વાભાસ કોને કહે છે ? ઉ. જે હેતુના અભાવનો (ગેર હાજરીનો) નિશ્ચય હોય અથવા તેના સદ્ભાવમાં (હાજરીમાં) સંદેહ (શક) હોય, તેને અસિદ્ધ હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે--“શબ્દ નિત્ય છે કેમકે નેત્રનો વિષય છે,” પરન્તુ શબ્દ કર્ણ (કાન)નો વિષય

છે, નેત્રનો વિષય થઈ શકતો નથી, તે કારણ
 “નેત્રનો વિષય” એ હેતુ અસિદ્ધહેત્વાભાસ છે.

૪૫ પ્ર. વિરુદ્ધ હેત્વાભાસ કોને કહે છે ?
 ઉ. સાધ્યથી વિરુદ્ધ પદાર્થની સાથે જેની વ્યાપ્તિ
 હોય, તેને વિરુદ્ધ હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે
 “ શબ્દ નિત્ય છે કેમકે પરિણામી છે. ” આ
 અનુમાનમાં પરિણામીની વ્યાપ્તિ અનિત્યની સાથે
 છે, નિત્યની સાથે નથી, તે માટે નિત્યત્વનો
 “ પરિણામી હેતુ ” વિરુદ્ધ હેત્વાભાસ છે.

૪૬ પ્ર. અનૈકાન્તિક (વ્યભિચારી) હેત્વાભાસ
 કોને કહે છે. ? ઉ. જે હેતુ પક્ષ, સપક્ષ, વિપક્ષ
 એ ત્રણોમાં વ્યાપે, તેને અનૈકાન્તિક (વ્યભિચારી)
 હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે “ આ ઓરડામાં
 (ધૂમાડો) છે કેમકે તેમાં અગ્નિ છે. ” અહિયાં

अमित्व हेतु पक्ष, सपक्ष, विपक्ष ए त्रणोमां होवाथी अनैकान्तिक हेत्वाभास छे.

४७ प्र. पक्ष कोने कहे छे ? उ. ज्यां साध्य-
ने रहेवानो शक होय, तेने पक्ष कहे छे,
जेमके उपरना दृष्टान्तमां ओरडो.

४८ प्र. सपक्ष कोने कहे छे ? उ. ज्यां
साध्यना सद्भावनो निश्चय होय तेने. जेमके
धूमाडानो सपक्ष लीला इंधन (बळतण) थी
मळेली अमि छे.

४९ प्र. विपक्ष कोने कहे छे ? उ. ज्यां साध्यना
अभाव (गैर मौजुदगी) नो निश्चय होय
तेने. जेमके अमिथी तपेलो लोढानो गोळो.

५० प्र. अकिञ्चित्कर हेत्वाभास कोने कहे
छे ? उ. जे हेतु कोइपण कार्य (साध्यनी

સિધ્ધ) કરવામાં સમર્થ ન હોય, તેને અકિ-
ચ્છિત્કર હેત્વાભાસ કહે છે.

૫૧ પ્ર. અકિચ્છિત્કર હેત્વાભાસના કેટલા
ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે, એક સિદ્ધ સાધન
અને બાધિત વિષય.

૫૨ પ્ર. સિદ્ધ સાધન કોને કહે છે ? ઉ.
જે હેતુનું સાધ્ય સિધ્ધ હોય, તેને સિધ્ધ સાધન
હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે અગ્નિ ગરમ છે, કેમકે
સ્પર્શ-ઇન્દ્રિયથી એવુંજ માલુમ પડે છે.

૫૩ પ્ર. બાધિત વિષય હેત્વાભાસ કોને કહે
છે ? ઉ. જે હેતુના સાધ્યમાં બીજા પ્રમાણથી
બાધા (હરકત) આવે તેને બાધિતવિષયહેત્વા-
ભાસ કહે છે.

૫૪ પ્ર. બાધિતવિષયહેત્વાભાસના કેટલા ભેદ

છે ? ઉ. પ્રત્યક્ષબાધિત, અનુમાનબાધિત, આગમબાધિત, સ્વવચનબાધિત, આદિ અનેક ભેદ છે.

૧૫ પ્ર. પ્રત્યક્ષબાધિત કોને કહે છે ? ઉ. જેના સાધ્યમાં પ્રત્યક્ષથીજ બાધા આવે, તેને પ્રત્યક્ષબાધિત હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે “અગ્નિ ઠંડી છે, કેમકે તે દ્રવ્ય છે ” તો આ હેતુ પ્રત્યક્ષબાધિત છે.

૧૬ પ્ર. અનુમાનબાધિત કોને કહે છે ? ઉ. જેના સાધ્યમાં અનુમાનથી બાધા આવે, તેને અનુમાનબાધિત હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે ઘાસ આદિ કર્તાનું બનાવેલું છે, કેમકે એ કાર્ય છે, પરંતુ આમાં આ અનુમાનથી બાધા આવે છે કે—ઘાસ આદિ કોઈનું બનાવેલું નથી, કેમકે તેનો બનાવવાળો શરીરધારી નથી. જે જે શરીર

ધારીનું બનાવેલું નથી, તે તે વસ્તુ કર્તાની બનાવેલી નથી. જેમકે આકાશ.

૧૭ પ્ર. આગમબાધિત કોને કહે છે ?
 ઉ. શાસ્ત્રથી જેનું સાધ્ય બાધિત થાય તેને આગમ-
 બાધિત હેત્વાભાસ કહે છે. જેમકે પાપ સુખને
 આપવાવાળું છે કેમકે તે કર્મ છે. જે જે કર્મ
 હોય છે, તે તે સુખના આપવાવાળાં હોય છે,
 જેમકે પૂણ્યકર્મ. આમાં શાસ્ત્રથી બાધા આવે
 છે, કેમકે શાસ્ત્રમાં પાપને દુઃખ દેવાવાળું
 લક્ષ્યું છે.

૧૮ પ્ર. સ્વવચન બાધિત કોને કહે છે ?
 ઉ. જેનાં સાધ્યમાં પોતાનાં વચનથીજ બાધા
 આવે, તેને સ્વવચન બાધિત હેત્વાભાસ કહે છે,
 જેમકે મારી માતા વંધ્યા છે, કેમકે પુરુષનો

સંયોગ હોવાથી પણ તેને ગર્ભ રહેતો નથી.

૬૯ પ્ર. અનુમાનના કેટલા અંગ છે ? ઉ. પાંચ છે. પ્રતિજ્ઞા, હેતુ, ઉદાહરણ, ઉપનય અને નિગમન.

૬૦ પ્ર. પ્રતિજ્ઞા કોને કહે છે ? ઉ. પક્ષ અને સાધ્યના કહેવાને પ્રતિજ્ઞા કહે છે. જેમકે “ આ પર્વતમાં અગ્નિ છે. ”

૬૧ પ્ર. હેતુ કોને કહે છે ? ઉ. સાધનનાં વચનને (કહેવાને) હેતુ કહે છે જેમકે આ ધુમાડો છે.

૬૨ પ્ર. ઉદાહરણ કોને કહે છે ? ઉ. વ્યાસિ-પૂર્વક દૃષ્ટાન્તને કહેવાને ઉદાહરણ કહે છે. જેમકે “ જ્યાં જ્યાં ધૂમાડો છે, ત્યાં ત્યાં અગ્નિ છે. જેમકે રસોડું. અને જ્યાં જ્યાં અગ્નિ નથી, ત્યાં ત્યાં ધૂમાડો પણ નથી. જેમકે “ તલાવ ”

૬૩ પ્ર. દૃષ્ટાન્ત કોને કહે છે ? ઉ. જ્યાં સાધ્ય અને સાધનની મૌજુદગી (હાજરી) અથવા ગૈરમૌજુદગી દેખાઈ જાય તેને. જેમકે રસોઈસ્થાનું અથવા તઢાવ.

૬૪ પ્ર. દૃષ્ટાન્તના કેટલા મેદ છે ? ઉ. બે. અન્વય દૃષ્ટાન્ત અને વ્યતીરેક દૃષ્ટાન્ત.

૬૫ પ્ર. અન્વય દૃષ્ટાન્ત કોને કહે છે ? ઉ. જ્યાં સાધનની મૌજુદગીમાં સાધ્યની મૌજુદગી માલુમ પડે તેને. જેમકે રસોઈસ્થાનામાં ધૂમાડાનો સદ્ભાવ હોવાથી અગ્નિનો સદ્ભાવ બતાવ્યો.

૬૬ પ્ર. વ્યતીરેક દૃષ્ટાન્ત કોને કહે છે ? ઉ. જ્યાં સાધ્યની ગૈરમૌજુદગીમાં સાધનની ગૈરમૌજુદગી દેખાઈ જાય તેને. જેમકે તઢાવ.

૬૭ પ્ર. સ્થાનય કોને કહે છે ? ઉ. યક્ષ

અને સાધનમાં દૃષ્ટાન્તની સદૃશતા દેખાવાને
ઉપનય કહે છે. જેમકે આ પર્વત પળ ઇવાજ
ધૂમાડાવાળો છે.

૬૮ પ્ર. નિગમન કોને કહે છે ? જ. પરિ-
ણામ કાઢીને પ્રતિજ્ઞાને દોહરાવાને નિગમન
કહે છે જેમકે એ માટે આ પર્વત પળ અગ્નિવાન છે.

૬૯ પ્ર. હેતુના કેટલા ભેદ છે ? જ. તળ
ભેદ છે. કેવલાન્વયી, કેવલ વ્યતિરેકી અને
અન્વય વ્યતિરેકી.

૭૦ પ્ર. કેવલાન્વયી હેતુ કોને કહે છે ? જ.
જે હેતુમાં માત્ર અન્વય દૃષ્ટાન્ત હોય, તેને કેવ-
લાન્વયી હેતુ કહે છે. જેમકે—જીવ અનેકાન્ત
સ્વરૂપ છે જેમકે સત્સ્વરૂપ છે. જે જે સત્સ્વરૂપ
હોય છે, તે તે અનેકાન્ત સ્વરૂપ હોય છે,
જેમકે—પુદ્ગલાદિક.

૭૧ પ્ર. કેવલ વ્યતિરેકી હેતુ કોને કહે છે ?
 ઉ. જેમાં માત્ર વ્યતિરેક દૃષ્ટાન્ત હોઈ શકે,
 તેને કેવલ વ્યતિરેકી હેતુ કહે છે. જેમકે શરી-
 રમાં આત્મા છે, કેમકે તેમાં શ્વાસોશ્વાસ છે.
 જ્યાં જ્યાં આત્મા હોતો નથી; ત્યાં ત્યાં શ્વાસો-
 શ્વાસ પળ હોતો નથી, જેમકે ટેબલ વીગેરે.

૭૨ પ્ર. અન્વયવ્યતિરેકી હેતુ કોને કહે છે ?
 ઉ. જેમાં અન્વયી દૃષ્ટાન્ત અને વ્યતિરેકી દૃષ્ટા-
 ન્ત બન્ને હોય તેને. જેમકે પર્વતમાં અગ્નિ છે;
 કેમકે તેમાં ધૂમાડો છે. જ્યાં જ્યાં ધૂમાડો હોય
 છે, ત્યાં ત્યાં અગ્નિ હોય છે. જેમકે રસોડાનાં
 (રસોડું), જ્યાં જ્યાં અગ્નિ નથી ત્યાં ત્યાં
 ધૂમાડો પળ નથી.

૭૩ પ્ર. આગમ પ્રમાણ કોને કહે છે ? ઉ.

આસના વચન આદિથી ઉત્પન્ન થયેલ પદાર્થના જ્ઞાનને આગમપ્રમાણ કહે છે.

૭૪ પ્ર. આસ કોને કહે છે ? ઉ. પરમહિ-
તોપદશક સર્વજ્ઞ દેવને આપ્ત કહે છે.

૭૫ પ્ર. પ્રમાણનો વિષય શું છે ? ઉ. સા-
માન્ય અથવા ધર્મી, તથા વિશેષ અથવા ધર્મ, એ
બન્ને અંશોના સમુહરૂપ વસ્તુ પ્રમાણનો વિષય છે.

૭૬ પ્ર. વિશેષ કોને કહે છે ? ઉ. વસ્તુના
કોઈ સ્વાસ અંશ (ભાગ) ને વિશેષ કહે છે.

૭૭ પ્ર. વિશેષના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે
ભેદ છે. સહભાવીવિશેષ અને ક્રમભાવીવિશેષ.

૭૮ પ્ર. સહભાવી વિશેષ કોને કહે છે ? ઉ.
વસ્તુના પુરા ભાગમાં તથા તેની સર્વ અવસ્થા-

ઓમાં રહેવાવાળા વિશેષને સહમાવી વિશેષ અથવા ગુણ કહે છે.

૭૯ પ્ર. ક્રમભાવી વિશેષ કોને કહે છે ?
 ઉ. ક્રમથી હોવાવાળી વસ્તુના વિશેષને ક્રમ-ભાવી વિશેષ અથવા પર્યાય કહે છે.

૮૦ પ્ર. પ્રમાણભાસ કોને કહે છે ? ઉ.
 મિથ્યાજ્ઞાનને પ્રમાણભાસ કહે છે.

૮૧ પ્ર. પ્રમાણભાસ કેટલા છે ? ઉ. ત્રણ છે. સંશય, વિપર્યય, અને અનધ્યવસાય.

૮૨ પ્ર. સંશય કોને કહે છે ? ઉ. વિરુદ્ધ અનેક કોટી સ્પર્શ કરવાવાળા જ્ઞાનને સંશય કહે છે, જેમકે સીપ છે કે ચાંદી ?

૮૩ પ્ર. વિપર્યય કોને કહે છે ? ઉ. વિપ-ર્યય એક કોટીના નિશ્ચય કરવાવાળા જ્ઞાનને

૧૪ પ્ર. સંગ્રહનય કોને કહે છે ? ઉ. પોતાની જાતિનો વિરોધ નહિ કરીને અનેક વિષયોને એકપણાથી ગ્રહણ કરે, તેને સંગ્રહનય કહે છે. જેમકે જીવ કહેવાથી ચારે ગતિના જીવોનું ગ્રહણ હોય છે.

૧૫ પ્ર. વ્યવહારનય કોને કહે છે ? ઉ. જે સંગ્રહનયથી ગ્રહણ કરેલા પદાર્થોને વિધિપૂર્વક જુદા કરે, તેને વ્યવહારનય કહે છે. જેમકે જીવના ભેદ ત્રસ અને સ્થાવર વીગેરે કરવા.

૧૬ પ્ર. પર્યાયાર્થિકનયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. ઋજુસુત્ર, શબ્દ, સમભિરુદ્ધ અને એવંભૂત.

૧૭ પ્ર. ઋજુસૂત્રનય કોને કહે છે ? ઉ. ભૂત ભવિષ્યતની અપેક્ષા નહિ કરીને વર્તમાન-

જ્ઞાનને નિશ્ચયનય કહે છે. જેમકે માટીના ઘડાને માટીનો ઘડો કહેવો.

૮૮ પ્ર. વ્યવહારનય કોને કહે છે ? ઉ. કોઈ નિમિત્તના કારણથી એક પદાર્થને બીજા પદાર્થરૂપ જાણવાવાળા જ્ઞાનને વ્યવહારનય કહે છે. જેમકે માટીના ઘડાને ઘીના નિમિત્તથી ઘીનો ઘડો કહેવો.

૮૯ પ્ર. નિશ્ચયનયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. દ્રવ્યાર્થિકનય, અને પર્યાયાર્થિકનય.

૯૦ પ્ર. દ્રવ્યાર્થિકનય કોને કહે છે ? ઉ. જે દ્રવ્ય અથવા સામાન્યને ગ્રહણ કરે, તેને દ્રવ્યાર્થિકનય કહે છે.

૯૧ પ્ર. પર્યાયાર્થિકનય કોને કહે છે ? ઉ. જે વિશેષને (ગુણ અથવા પર્યાયને) વિષય કરે, તેને પર્યાયાર્થિકનય કહે છે.

૯૨ પ્ર. દ્રવ્યાર્થિકનયના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. ત્રણ ભેદ છે. નૈગમ, સંગ્રહ અને વ્યવહાર.

૯૩ પ્ર. નૈગમનય કોને કહે છે ? ઉ. બે
 પદાર્થોમાંથી એકને ગૌણ કરે અને બીજાને પ્ર-
 ધાન કરી ભેદ અથવા અભેદને જાણવાવાળું
 જ્ઞાન નૈગમનય છે. તથા પદાર્થના સંકલ્પને
 ગ્રહણ કરવાવાળું જ્ઞાન નૈગમનય છે. જેમકે કોઈ
 પુરુષ રસોડાનામાં ચોખ્ખા લઈને વીણતો હતો,
 તે વંચતે કોઈ બીજા પુરુષે આવીને પૂછ્યું કે,
 તમો શું કરી રહ્યા છો ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે હું
 ખાત બનાવું છું. અહિયાં ચોખ્ખા અને ખાતમાં
 અભેદ વિવિક્ષા છે, અથવા ચોખ્ખામાં ખાતનો
 સંકલ્પ છે.

વિષ્ણુ કહે છે, જેમકે સીપને ચાંદી જાણતી.

૮૪ પ્ર. અનધ્યવસાય કોને કહે છે ? ઉ. “આ શું છે” એવા પ્રતિભાસને અનધ્યવસાય કહે છે. જેમકે રસ્તામાં ચાલતાં કાંટા વીગે-રનું જ્ઞાન અથવા રસ્તામાં ચાલતાં કાંઈ વાગે તે વચ્ચે શું વાગ્યું તેની આપણને ખબર નથી, પણ કાંટો વાગ્યો, કાંકરો વાગ્યો કે શું વાગ્યું એવા જ્ઞાનને અનધ્યવસાય કહે છે.

૮૫ પ્ર. નય કોને કહે છે ? ઉ. વસ્તુના એક દેશને જાણવાવાળા જ્ઞાનને નય કહે છે.

૮૬ પ્ર. નયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. નિશ્ચયનય, અને વ્યવહારનય, અથવા ઉપનય.

૮૭ પ્ર. નિશ્ચયનય કોને કહે છે ? ઉ. વસ્તુના કોઈ અસલી અંશને ગ્રહણ કરવાવાળા

પર્યાય માત્રને જે ગ્રહણ કરે, તેને ત્રજુસૂત્રનય કહે છે.

૯૮ પ્ર. શબ્દનય કોને કહે છે ? ઉ. લિંગ, કારક, વચન, કાલ ઉપસર્ગાદિકના ભેદથી જે પદાર્થને ભેદરૂપ ગ્રહણ કરે, તેને શબ્દનય કહે છે. જેમકે દારા, માર્યા, કલત્ત એ ત્રણે જુદા જુદા લિંગના શબ્દ એકજ સ્ત્રી પદાર્થના વાચક છે, તેથી આ નય સ્ત્રીપદાર્થને ત્રણ ભેદરૂપ ગ્રહણ કરે છે. એવી રીતે કારક આદિનું પણ દૃષ્ટાન્ત જાણવું.

૯૯ પ્ર. સમભિરુદ્ધનય કોને કહે છે ? ઉ. લિંગાદિકના ભેદ ન હોવાથી પણ પર્યાય શબ્દના ભેદથી જે પદાર્થને ભેદરૂપ ગ્રહણ કરે, તેને સમભિરુદ્ધનય કહે છે. જેમકે-શક્ર, પુર-

ન્દ્ર, इन्द्र, ए त्रणे एकज लिंगना पर्यायशब्द
 देवराजना वाचक છે, તેથી આ નય દેવરાજને
 ત્રણભેદરૂપ ગ્રહણ કરે છે.

૧૦૦ પ્ર. एवंभूतनय कोने कहे छे ? उ.
 જે શબ્દનો જે ક્રિયારૂપ અર્થ હોય, તેજ ક્રિયા-
 રૂપ પરિણમેલા પદાર્થને જે ગ્રહણ કરે, તેને
 एवंभूतनय કહે છે. જેમકે પૂજારીને પૂજા
 કરતી વચ્ચે પૂજારી કહેવો. બીજી વચ્ચે નહિ.

૧૦૧ પ્ર. व्यवहारनय अथवा उपनयना
 केटला भेद छे ? उ. त्रण भेद छे. सद्भूतव्य-
 वहारनय, असद्भूतव्यवहारनय, अने उपचरि-
 तव्यवहारनय अथवा उपचरितासद्भूतव्य-
 वहारनय.

૧૦૨ પ્ર. सद्भूतव्यवहारनय कोने कहे छे ?

૩. એક અઘંડ દ્રવ્યને :ભેદરૂપ વિષયકરવા-
વાળા જ્ઞાનને સદ્ભૂતવ્યવહારનય કહે છે. જેમકે
જીવના કેવલજ્ઞાનાદિક અથવા મતિજ્ઞાના-
દિક ગુણ છે.

૧૦૩ પ્ર. અસદ્ભૂતવ્યવહારનય કોને કહે
છે ? ૩. મલેલા મિત્ર પદાર્થોને અભેદરૂપ ગ્રહણ
કરે, તેને અસદ્ભૂતવ્યવહારનય કહે છે. જેમકે
આ શરીર મારું છે અથવા માટીના ઘડાને
ઘીનો ઘડો કહેવો.

૧૦૪ પ્ર. ઉપચરિતવ્યવહાર અથવા ઉપચરિત
અસદ્ભૂતવ્યવહારનય કોને કહે છે ? ૩.
અત્યન્ત મિત્ર પદાર્થોને જે અભેદરૂપ ગ્રહણ
કરે, તેને ઉપચરિતવ્યવહાર અથવા ઉપચરિત
અસદ્ભૂતવ્યવહારનય કહે છે. જેમકે હાથી,
ઘોડા, મહેલ, મકાન; મારાં છે રૂપ્યાદિ.

૧૦૫ પ્ર. નિક્ષેપ કોને કહે છે? ઉ. શુક્તિથી સુયુક્ત માર્ગ પ્રાપ્ત થતાં કાર્યનાં વસ્તુથી નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને भावમાં પદાર્થના સ્થાપનને નિક્ષેપ કહે છે.

૧૦૬ પ્ર. નિક્ષેપના કેટલા ભેદ છે? ઉ. ચાર છે. નામનિક્ષેપ, સ્થાપનાનિક્ષેપ, દ્રવ્યનિક્ષેપ અને भावनિક્ષેપ.

૧૦૭ પ્ર. નામનિક્ષેપ કોને કહે છે? ઉ. જે પદાર્થમાં જે ગુણ નથી, તેને તેજ નામથી કહેવું અથવા ગુણ, જાતિ, દ્રવ્ય, અને ક્રિયાનીં અપેક્ષા રહિત કેવલ લોક વ્યવહારને માટે નામ સ્થાપન કરવું, તેને નામનિક્ષેપ કહે છે, જેમકે કોહાણ પોતાના છોકરાનું નામ હાથીસિંહ રાખ્યું છે, પણ તેનામાં હાથી અને સિંહ બન્નેના ગુણો નથી માત્ર લોકવ્યવહારને માટે છે.

૧૦૮ પ્ર. સ્થાપનાનિક્ષેપ કોને કહે છે ?

ઉ. સાકાર અથવા મિરાકાર પદાર્થમાં આ તેજ છે, એવી રીતે અવધાન કરીને નિવેશ (સ્થાપન) કરવાને સ્થાપનાનિક્ષેપ કહે છે. જેમકે—પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને પાર્શ્વનાથ કહેવા અથવા સેતરંજની સોકટીને હાથી ઘોડા કહેવા.

૧૦૯ પ્ર. નામનિક્ષેપ અને સ્થાપનાનિક્ષેપમાં શું ભેદ છે ? ઉ. નામનિક્ષેપમાં મૂળ પદાર્થની માફક સત્કાર આદિકની પ્રવૃત્તિ होती નથી, પરંતુ સ્થાપનાનિક્ષેપમાં હોય છે. જેમકે કોઈએ પોતાના છોકરાનું નામ પાર્શ્વનાથ રાખ્યું છે, તો તે છોકરાનો સત્કાર પાર્શ્વનાથની માફક થતો નથી, પરંતુ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાનોજ સત્કાર થાય છે.

११० प्र. द्रव्यनिक्षेप कोने कहे छे ? उ. जे पदार्थ भविष्यना परिणामनी योग्यता राखवा-वाळो होय तेने द्रव्यनिक्षेप कहे छे. जेमके राजाना पुत्रने राजा कहेवो.

१११ प्र. भावनिक्षेप कोने कहे छे ? उ. वर्तमानपर्याय संयुक्त वस्तुने भावनिक्षेप कहे छे. जेमके राज्य करता पुरुषने राजा कहेवो.

इति प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥ १ ॥

અથ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ પારમ્યતે ।

૧૧૨ પ્ર. દ્રવ્ય કોને કહે છે ? ઉ. ગુણોના સમુહને દ્રવ્ય કહે છે.

૧૧૩ પ્ર. ગુણ કોને કહે છે ? ઉ. દ્રવ્યના પૂરા ભાગમાં અને તેની સર્વ હાલતોમાં જે રહે, તેને ગુણ કહે છે.

૧૧૪ પ્ર. ગુણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. સામાન્યગુણ, અને વિશેષગુણ.

૧૧૫ પ્ર. સામાન્યગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે સર્વ દ્રવ્યોમાં વ્યાપે, તેને સામાન્યગુણ કહે છે.

૧૧૬ પ્ર. વિશેષગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે સર્વ દ્રવ્યોમાં ન વ્યાપે, તેને વિશેષગુણ કહે છે.

૧૧૭ પ્ર. સામાન્યગુણ કેટલા છે ? ઉ.

અનેક છે, પણ તેમાં છ મુખ્ય ગુણ છે. જેમકે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, અગુરુલઘુત્વ અને પ્રદેશવત્વ.

૧૧૮ પ્ર. અસ્તિત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યનો કદી નાશ ન થાય, તેને અસ્તિત્વગુણ કહે છે.

૧૧૯ પ્ર. વસ્તુત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યમાં અર્થક્રિયા હોય તેને વસ્તુત્વગુણ કહે છે. જેમકે ઘડાની અર્થક્રિયા જલધારણ છે.

૧૨૦ પ્ર. દ્રવ્યત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્ય સદૈવ એક સરસ્તી ન રહે, અને જેની પર્યાયો (હાલતો) હમેશ્નાં બદલતી રહે તેને દ્રવ્યત્વગુણ કહે છે.

અનેક છે, પણ તેમાં છ મુખ્ય ગુણ છે. જેમકે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, અગુરુ-લઘુત્વ અને પ્રદેશત્વ.

૧૧૮ પ્ર. અસ્તિત્વગુણ કોને કહે છે? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યનો કદી નાશ ન થાય, તેને અસ્તિત્વગુણ કહે છે.

૧૧૯ પ્ર. વસ્તુત્વગુણ કોને કહે છે? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યમાં અર્થક્રિયા હોય તેને વસ્તુત્વગુણ કહે છે. જેમકે ઘડાની અર્થ-ક્રિયા જલધારણ છે.

૧૨૦ પ્ર. દ્રવ્યત્વગુણ કોને કહે છે? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્ય સદૈવ એક સરસ્તા ન રહે, અને જેની પર્યાયો (હાલતો) હમેશાં બદલતી રહે તેને દ્રવ્યત્વગુણ કહે છે.

૧૨૧ પ્ર. પ્રમેયત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ.
જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્ય કોઈને કોઈ જ્ઞાન-
નો વિષય હોય, તેને પ્રમેયત્વગુણ કહે છે.

૧૨૨ પ્ર. અગુરુલઘુત્વગુણ કોને કહે છે ?
ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યની દ્રવ્યતા
કાયમ રહે, અથવા એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યરૂપ
ન પરિણમે અથવા એક ગુણ બીજા ગુણરૂપ ન
પરિણમે તથા એક દ્રવ્યના અનેક અથવા
અનન્તગુણ વિસ્તરાઈને જુદા જુદા ન થઈ જાય,
તેને અગુરુલઘુત્વગુણ કહે છે.

૧૨૩ પ્ર. પ્રદેશવત્ત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ.
જે શક્તિના નિમિત્તથી દ્રવ્યનો કોઈપણ આકાર
અવશ્ય હોય, તેને પ્રદેશવત્ત્વગુણ કહે છે.

૧૨૪ પ્ર. દ્રવ્યના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. છ

ભેદ છે. જીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાલ.

૧૨૫ પ્ર. જીવદ્રવ્ય કોને કહે છે ? ઉ. જેમાં ચેતના લક્ષણ હોય, તેને જીવદ્રવ્ય કહે છે.

૧૨૬ પ્ર. પુદ્ગલદ્રવ્ય કોને કહે છે ? ઉ. જેમાં સ્પર્શ, રસ, ગન્ધ, અને વર્ણ હોય, તેને પુદ્ગલદ્રવ્ય કહે છે.

૧૨૭ પ્ર. પુદ્ગલદ્રવ્યના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. પરમાણુ, અને સ્કન્ધ.

૧૨૮ પ્ર. પરમાણુ કોને કહે છે ? ઉ. સર્વથી નાના પુદ્ગલને પરમાણુ કહે છે.

૧૨૯ પ્ર. સ્કન્ધ કોને કહે છે ? ઉ. અનેક પરમાણુઓનાં બન્ધને સ્કન્ધ કહે છે.

૧૩૦ પ્ર. બન્ધ કોને કહે છે ? ઉ. અનેક

ચજિોમાં એકપણાનું જ્ઞાન કરાવવાવાળા સન્ધ-
ન્ધવિશેષને બંધ કહે છે.

૧૩૧ પ્ર. સ્કન્ધના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
આહારવર્ગણા, તૈજસવર્ગણા, ભાષાવર્ગણા, મનો-
વર્ગણા; કાર્માણવર્ગણા વગેરે બારીસ ભેદ છે.

૧૩૨ પ્ર. આહારવર્ગણા કોને કહે છે ? ઉ.
ઔદારિક, વૈક્રિયક અને આહારક એ ત્રણ
શરીરરૂપ જે પરિણમે, તેને આહારવર્ગણા કહે છે.

૧૩૩ ઔદારિકશરીર કોને કહે છે ? ઉ.
મનુષ્ય, તિર્યચનાં સ્થૂલ શરીરને ઔદારિક-
શરીર કહે છે.

૧૩૪ પ્ર. વૈક્રિયકશરીર કોને કહે છે ?
ઉ. જે નાના, મોટા, એક, અનેક વગેરે જુદા
જુદા પ્રકારની ક્રિયાઓને કરે એવા દેવ અને

નારકીઓના શરીરને વૈક્રિયકશરીર કહે છે.

૧૩૫ પ્ર. આહારકશરીર કોને કહે છે ?

ઉ. છટ્ટાગુણસ્થાનવર્તી મુનિને તત્ત્વોમાં કોઈ શંકા ઉત્પન્ન થવાથી કેવળી અથવા શ્રુત કેવળીના સમીપ જવાને માટે મસ્તકમાંથી જે એક હાથનું પુતલું નીકળે છે, તેને આહારકશરીર કહે છે.

૧૩૬ પ્ર. તૈજસવર્ગના કોને કહે છે ? ઉ.

ઔદારિક અને વૈક્રિયકશરીરને કાન્તિ આપવા-
વાળું તૈજસ શરીર જે વર્ગનાથી બને, તેને તૈજસ
વર્ગના કહે છે.

૧૩૭ પ્ર. ભાષાવર્ગના કોને કહે છે ? ઉ.

જે શબ્દરૂપ પરિણમે, તેને ભાષાવર્ગના કહે છે.

૧૩૮ પ્ર. કાર્માણવર્ગના કોને કહે છે ?

૩. જે કાર્માણશરીરરૂપ પરિણમે, તેને કાર્માણ વર્ગણા કહે છે.

૧૩૯ પ્ર. કાર્માણશરીર કોને કહે છે ?

૩. જ્ઞાનાવર્ણી, દર્શનાવર્ણી, અન્તરાય, મોહ-
નીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને વેદનીય એ આઠે
કર્મોના સમુહને કાર્માણ શરીર કહે છે.

૧૪૦ પ્ર. તૈજસ અને કાર્માણ શરીર કોને
હોય છે ? ૩. સંપૂર્ણ સંસારી જીવોને તૈજસ
અને કાર્માણ શરીર હોય છે.

૧૪૧ પ્ર. ધર્મ દ્રવ્ય કોને કહે છે ? ૩.
ગતિરૂપ પરિણમાયલા જીવ અને પુદ્ગલોને જે
ગમન કરવામાં સહાયકારી હોય, તેને ધર્મ દ્રવ્ય
કહે છે. જેમકે માછલીને માટે પાણી.

૧૪૨ પ્ર. અધર્મ દ્રવ્ય કોને કહે છે ? ૩.

ગતિ પૂર્વક સ્થિતિરુપ પરિણમાયલા જીવ અને પુદ્ગલને જે સ્થિતિમાં સહાયકારી હોય, તેને અધર્મ દ્રવ્ય કહે છે.

૧૪૩ પ્ર. આકાશ દ્રવ્ય કોને કહે છે ?
 ઉ. જે જીવાદિક પાંચે દ્રવ્યોને રહેવાને માટે જગ્યા આપે. તેને આકાશ દ્રવ્ય કહે છે.

૧૪૪ પ્ર. કાઠ દ્રવ્ય કોને કહે છે ? ઉ.
 જે જીવાદિક દ્રવ્યોને પરિણમનમાં સહકારી (સહાયક) હોય, તેને કાઠ દ્રવ્ય કહે છે.
 જેમકે કુંભારના ચાકને ફેરવવાને માટે લોઢાનો સ્ત્રીલો.

૧૪૫ પ્ર. કાઠદ્રવ્યના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. નિશ્ચય કાઠ દ્રવ્ય અને વ્યવહાર કાઠ દ્રવ્ય, એ બે ભેદ છે.

૧૪૬ પ્ર. નિશ્ચય કાલ દ્રવ્ય કોને કહે છે ?

ઉ. કાલ દ્રવ્યને નિશ્ચય કાલ દ્રવ્ય કહે છે.

૧૪૭ પ્ર. વ્યવહાર કાલદ્રવ્ય કોને કહે છે ?

ઉ. કાલદ્રવ્યની ઘડી, દીવસ, મહીનો, વરસ આદિ પર્યાયોને વ્યવહાર કાલદ્રવ્ય કહે છે.

૧૪૮ પ્ર. પર્યાય કોને કહે છે ? ઉ. ગુણના વિકારને પર્યાય કહે છે.

૧૪૯ પ્ર. પર્યાયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. વ્યજ્ઞન પર્યાય અને અર્થ પર્યાય.

૧૫૦ પ્ર. વ્યજ્ઞનપર્યાય કોને કહે છે ? ઉ. પ્રદેશવત્ત્વ ગુણના વિકારને વ્યજ્ઞનપર્યાય કહે છે.

૧૫૧ પ્ર. વ્યજ્ઞન પર્યાયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે, સ્વભાવવ્યજ્ઞનપર્યાય અને

વિભાવવ્યજ્ઞનપર્યાય.

૧૬૨ પ્ર. સ્વભાવવ્યજ્ઞનપર્યાય કોને કહે છે ? ઉ. બોજાના નિમિત્ત વિના જે વ્યજ્ઞન પર્યાય હોય, તેને સ્વભાવ વ્યજ્ઞન પર્યાય કહે છે. જેમકે જીવની સિદ્ધપર્યાય.

૧૫૩ પ્ર. વિભાવવ્યજ્ઞનપર્યાય કોને કહે છે ? ઉ. બીજાના નિમિત્તથી જે વ્યજ્ઞનપર્યાય હોય, તેને વિભાવવ્યજ્ઞનપર્યાય કહે છે, જેમકે જીવના મનુષ્ય નારકાદિ પર્યાય.

૧૬૪ પ્ર. અર્થપર્યાય કોને કહે છે ? ઉ. પ્રદેશવત્ત્વ ગુણના સિવાય અન્ય સમસ્ત ગુણોના વિકારને અર્થપર્યાય કહે છે.

૧૬૫ પ્ર. અર્થપર્યાયના કેટલા ભેદ છે ? ૧. બે ભેદ છે. સ્વભાવઅર્થપર્યાય અને વિભાવ

અર્થ પર્યાય.

૧૫૬ પ્ર. સ્વભાવઅર્થપર્યાય કોને કહે છે ?

ઉ. બીજાના નિમિત્ત વિના જે અર્થપર્યાય હોય, તેને સ્વભાવઅર્થપર્યાય કહે છે. જેમકે જીવનું કેવળ જ્ઞાન.

૧૫૭ પ્ર. વિભાવવ્યञ્જનપર્યાય કોને કહે છે ?

ઉ. બીજાના નિમિત્તથી જે અર્થપર્યાય હોય, તેને વિભાવઅર્થપર્યાય કહે છે. જેમકે જીવના રાગ, દ્વેષ આદિ.

૧૫૮ પ્ર. ઉત્પાદ કોને કહે છે ? ઉ. દ્રવ્યમાં નવીનપર્યાયની પ્રાપ્તિને ઉત્પાદ કહે છે.

૧૫૯ પ્ર. વ્યય કોને કહે છે ? ઉ. દ્રવ્યની પૂર્વ પર્યાયના ત્યાગને વ્યય કહે છે.

૧૬૦ પ્ર. ધ્રૌવ્ય કોને કહે છે ? ઉ. પ્રત્યક્ષ

જ્ઞાનના કારણ મૂત દ્રવ્યની કોઈ પણ અવસ્થા-
ની નિત્યતાને ધૈન્ય કહે છે.

૧૬૧ પ્ર. દ્રવ્યોમાં વિશેષગુણ કયા કયા છે ?

ઉ. જીવ દ્રવ્યમાં ચેતના, સમ્યક્ત્વ, ચારિત્રિ
ઇત્યાદિ. પુદ્ગલદ્રવ્યમાં સ્પર્શ, રસ, ગન્ધ, વર્ણ;
ધર્મ દ્રવ્યમાં ગતિ હેતુત્વપણું વીગેરે, અધર્મ
દ્રવ્યમાં સ્થિતિ હેતુત્વપણું વીગેરે, આકાશ
દ્રવ્યમાં અવગાહન હેતુત્વપણું અને કાઠ દ્રવ્યમાં
પરિણામન હેતુત્વપણું વીગેરે ગુણો હોય છે.

૧૬૨ પ્ર. આકાશના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.

આકાશ એકજ અસંહ દ્રવ્ય છે.

૧૬૩ પ્ર. આકાશ કયાં છે ? ઉ. આકાશ
સર્વ વ્યાપી છે.

૧૬૪ પ્ર. લોકાકાશ કોને કહે છે ? ઉ.

જ્યાં સુધી જીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ, કાઠ એ પાંચ દ્રવ્ય છે, ત્યાં સુધીના આકાશને લોકાકાશ કહે છે.

૧૬૫ પ્ર. અલોકાકાશ કોને કહે છે ? ઉ. લોકના બહારના આકાશને અલોકાકાશ કહે છે. અથવા જ્યાં જીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ અને કાઠ એ પાંચ દ્રવ્ય નથી, તે આકાશને અલોકાકાશ કહે છે.

૧૬૬ પ્ર. લોકની મોટાઈ, ડુંચાઈ અને પહોળાઈ કેટલી છે ? ઉ. લોકની મોટાઈ ઉત્તર અને દક્ષિણ દીશામાં સર્વે જગ્યાએ સાત રાજુ છે. પહોળાઈ પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશામાં મુઠ્ઠામાં (નીચે જમીનમાં) સાત રાજુ છે. અને ઉપર અનુક્રમે ઘટાને સાત રાજુની ડુંચાઈ ઉપર પહોળાઈ એક રાજુ,

છે. પછી અનુક્રમે ઘટીને સાડા દશ રાજુની
 ડંચાઈ ઉપર પહોળાઈ પાંચ રાજુ છે. પછી
 અનુક્રમે ઘટીને ચૌદ રાજુની ડંચાઈ ઉપર એક
 રાજુ પહોળાઈ છે. અને ઉર્ધ્વ અને અધો દિશામાં
 (સાતમા નરક સુધીમાં) ડંચાઈ ચૌદ
 રાજુની છે.

૧૬૭ પ્ર. ધર્મ તથા અધર્મ દ્રવ્ય અંકરૂપ છે
 કે અઅંકરૂપ છે ? અને તેની સ્થિતિ ક્યાં છે ?
 જ. ધર્મ અને અધર્મદ્રવ્ય એક એક અઅંક
 દ્રવ્ય છે અને તે બન્ને સમસ્ત લોકાકાશમાં
 વ્યાપ્ત છે.

૧૬૮ પ્ર. પ્રદેશ કોને કહે છે ? જ. આકા-
 શના જેટલા ભાગને એક પુદ્ગલપરમાણુ રોકે,
 તેટલા ભાગને પ્રદેશ કહે છે.

૧૬૯ પ્ર. કાઠદ્રવ્ય કેટલા ભેદરૂપ છે અને તેની સ્થિતિ ક્યાં છે ? ઉ. લોકાકાશના જેટલા પ્રદેશ છે, તેટલાજ કાઠદ્રવ્ય છે. અને લોકાકાશના એક એક પ્રદેશ ઉપર એક એક કાઠદ્રવ્ય (કાલાણુ) સ્થિત છે.

૧૭૦ પ્ર. પુદ્ગલદ્રવ્ય કેટલા અને તેની સ્થિતિ ક્યાં છે ? ઉ. પુદ્ગલદ્રવ્ય અનંતાઅનંત છે અને તે સમસ્ત લોકાકાશમાં ભરેલા છે.

૧૭૧ પ્ર. જીવ દ્રવ્ય કેટલા અને ક્યાં છે ? ઉ. જીવદ્રવ્ય અનંતાઅનંત છે અને તે સમસ્ત લોકાકાશમાં ભરેલા છે.

૧૭૨ પ્ર. એક જીવ કેટલો મોટો છે ? ઉ. એક જીવ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ લોકાકાશની બરાબર છે, પરંતુ સંકોચ વિસ્તારના કારણથી

પોતાના શરીરના પ્રમાણ રૂપ છે. અને મુક્ત જીવ અન્તના શરીરના પ્રમાણ રૂપ છે.

૧૭૩ પ્ર. લોકાકાશની બરાબર કયો જીવ છે ? ઉ. મોક્ષ જતાં પહેલાં સમુદ્ધાત કરવા વાળો જીવ લોકાકાશની બરાબર હોય છે.

૧૭૪ પ્ર. સમુદ્ધાત કોને કહે છે ? ઉ. મૂલ શરીર છોડ્યા વગર જીવના પ્રદેશોને બહાર નિકલવાને સમુદ્ધાત કહે છે.

૧૭૫ પ્ર. અસ્તિકાય કોને કહે છે ? ઉ. બહુપ્રદેશી દ્રવ્યને અસ્તિકાય કહે છે.

૧૭૬ પ્ર. અસ્તિકાય કેટલા છે ? ઉ. પાંચ છે. જીવ, પુદ્ગલ ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ એ પાંચોને પંચાસ્તિકાય કહે છે. કાલદ્રવ્ય બહુપ્રદેશી નથી, તે કારણથી અસ્તિકાય પણ નથી.

१७७ प्र. पुद्गलपरमाणु एक प्रदेशी છે, તે તે અસ્તિકાય કેવી રીતે છે ? उ. पुद्गलपरमाणु शक्तिनी अपेक्षाથી अस्तिकाय છે અથવા સ્કંધ રૂપમાં થઈ બહુપ્રદેશી થઈ જાય છે, તે માટે ઉપચારથી તે અસ્તિકાય છે.

१७८ प्र. अनुजीवी गुण कोने कहे છે? उ. भाव स्वरूप गुणને अनुजीवी गुण કહે છે. જેમકે સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, સુખ, ચેતના, સ્પર્શ, રસ, ગન્ધ, વર્ણાદિક.

१७९ प्र. प्रतिजीवीगुण कोने कहे છે ? उ. વસ્તુના અભાવસ્વરૂપધર્મને પ્રતિજીવીગુણ કહે છે, જેમકે નાસ્તિત્વ, અમૂર્તત્વ, અચેતનત્વ વીગેરે.

१८० प्र. अभाव कोने कहे છે ? उ. એક

પદાર્થનું બીજા પદાર્થમાં નહિ હોવાપણાને અભાવ કહે છે.

૧૮૧ પ્ર. અભાવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. પ્રાગભાવ, પ્રધ્વંસાભાવ, અન્યોન્યાભાવ અને અન્યન્તાભાવ એ ચાર ભેદ છે.

૧૮૨ પ્ર. પ્રાગભાવ કોને કહે છે ? ઉ. વર્તમાનપર્યાયનો પૂર્વ પર્યાયમાં જે અભાવ, તેને પ્રાગભાવ કહે છે.

૧૮૩ પ્ર. પ્રધ્વંસાભાવ કોને કહે છે ? ઉ. આગામી પર્યાયમાં વર્તમાનપર્યાયના અભાવને પ્રધ્વંસાભાવ કહે છે.

૧૮૪ પ્ર. અન્યોન્યાભાવ કોને કહે છે ? ઉ. પુદ્ગલદ્રવ્યના એક વર્તમાન પર્યાયમાં બીજા પુદ્ગલની પર્યાયના અભાવને અન્યોન્યાભાવ કહે છે.

१८५ प्र. अत्यन्ताभाव कोने कहे छे ? उ. एक द्रव्यमां बीजा द्रव्यना अभावने अत्यन्ता-भाव कहे छे.

१८६ प्र. जीवना अनुजीवी गुण कया कया छे ? उ. चेतना, सम्यकत्व, चारित्र, सुख, वीर्य, भव्यत्व, अभव्यत्व, जीवत्व, वैभाविक, कर्तृत्व, भोक्तृत्व, वीगेरे अनन्तगुणः छे.

१८७ प्र. जीवना प्रतिजीव गुण कया कया छे ? उ. अव्याबाध, अवगाह, अगुरुलघु, सूक्ष्मत्व, नास्तित्व इत्यादि.

१८८ प्र. चेतना कोने कहे छे ? उ. जेमां पदार्थोनो प्रतिभास (जाणवुं) होय, तेने चेतना कहे छे.

१८९ प्र. चेतनाना केटला भेद छे ? उ.

બે ભેદ છે. દર્શનચેતના, અને જ્ઞાનચેતના.

૧૯૦ પ્ર. દર્શનચેતના કોને કહે છે ? ઉ.
જેમાં મહાસત્તાનો (સામાન્યનું) પ્રતિભાસ
(જ્ઞાન) હોય, તેને દર્શનચેતના કહે છે.

૧૯૧ પ્ર. મહાસત્તા કોને કહે છે ? ઉ. સમસ્ત
પદાર્થોના અસ્તિત્વગુણને ગ્રહણ કરવાવાળી
સત્તાને મહાસત્તા કહે છે.

૧૯૨ પ્ર. જ્ઞાનચેતના કોને કહે છે ? ઉ.
અવાન્તર સત્તા વિશિષ્ટ વિશેષ પદાર્થને વિષય
કરવાવાળી ચેતનાને જ્ઞાનચેતના કહે છે.

૧૯૩ પ્ર. અવાન્તરસત્તા કોને કહે છે ? ઉ.
કોઈપણ વિવક્ષિત પદાર્થની સત્તાને અવાન્તર-
સત્તા કહે છે.

૧૯૪ પ્ર. દર્શનચેતનાના કેટલા ભેદ છે ?

૩. ચાર ભેદ છે. ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવલદર્શન.

૧૯૫ પ્ર. જ્ઞાનચેતનાના કેટલા ભેદ છે ?

૩. પાંચ ભેદ છે. મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન. મનઃપર્યયજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન.

૧૯૬ પ્ર. મતિજ્ઞાન કોને કહે છે ? ૩. ઇન્દ્રિય અને મનની સહાયતાથી જે જ્ઞાન થાય, તેને મતિજ્ઞાન કહે છે.

૧૯૭ પ્ર. મતિજ્ઞાનના કેટલા ભેદ છે ? ૩. બે ભેદ છે. સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ.

૧૯૮ પ્ર. પરોક્ષ મતિજ્ઞાનના કેટલા ભેદ છે ? ૩. ચાર ભેદ છે. સ્મૃતિ, પ્રત્યભિજ્ઞાન, તર્ક, અને અનુમાન.

૧૯૯ પ્ર. મતિજ્ઞાનના બીજી રીતના કેટલા ;

ભેદ છે ! ઉ. ચાર ભેદ છે. અવગ્રહ, રૂઢા, અવાય અને ધારણા.

૨૦૦ પ્ર. અવગ્રહ કોને કહે છે ? ઉ. રૂ-
ન્દ્રિય અને પદાર્થના યોગ્ય સ્થાનમાં (મૌજુદ
જગામાં) રહેવાથી સામાન્ય પ્રતિભાસરૂપ દર્શ-
નની પછી અવાન્તર સત્તા સહિત વિશેષ વસ્તુના
જ્ઞાનને અવગ્રહજ્ઞાન કહે છે. જેમકે આ
મનુષ્ય છે.

૨૦૧ પ્ર. રૂઢાજ્ઞાન કોને કહે છે ? ઉ. અવ-
ગ્રહ જ્ઞાનથી જાણેલા પદાર્થના વિષયમાં ઉત્પન્ન
થયેલા સંશયને દૂર કરતા એવી અભિલાષા સ્વ-
રૂપ જ્ઞાનને રૂઢા જ્ઞાન કહે છે. આ રૂઢા જ્ઞાન
ઘટલું કમજોર છે કે કોઈપણ પદાર્થનું રૂઢા
જ્ઞાન થઈને છુટી જાય, તો તેના વિષયમાં

કાલાન્તરમાં સંશય અને વિસ્મરણ થઈ જાય છે, જેમકે તે ઠાકોરદાસજી છે.

૨૦૨ પ્ર. અવાય કોને કહે છે ? ઉ. હાથી જાળેલા પદાર્થમાં આ તેજ છે. અન્ય (બીજો) કોઈ નથી એવા મજબુત જ્ઞાનને અવાય કહે છે. અવાયથી જાળેલા પદાર્થમાં સંશય તો થતો નથી, પરન્તુ વિસ્મરણ થઈ જાય છે, જેમકે તે ઠાકોરદાસજીજ છે, બોજો કોઈ નથી.

૨૦૩ પ્ર. ધારણા કોને કહે છે ? ઉ. જે જ્ઞાનથી જાળેલા પદાર્થમાં કાલાન્તરમાં સંશય તથા વિસ્મરણ ન હોય. અથવા અવાય જ્ઞાનથી જાળેલા પદાર્થને કાલાન્તરમાં ભુલવું નહિ. તેને ધારણાજ્ઞાન કહે છે.

૨૦૪ પ્ર. મતિજ્ઞાનના વિષયભૂતપદાર્થોના .

કેટલા ભેદ છે ? ૩. બે ભેદ છે. વ્યક્ત. અને અવ્યક્ત.

૨૦૫ પ્ર. અવગ્રહાદિક જ્ઞાન બન્ને પદાર્થોમાં થઈ શકે છે કે નહિ ? તથા તે કેવા રીતે છે ?
૩. વ્યક્ત (પ્રગટરૂપ) પદાર્થના અવગ્રહાદિક ચારે જ્ઞાન હોય છે. પરન્તુ અવ્યક્ત (અપ્રગટરૂપ) પદાર્થનું માત્ર અવગ્રહજ જ્ઞાન હોય છે.

૨૦૬ પ્ર. અર્થાવગ્રહ કોને કહે છે ? ૩.
વ્યક્ત (પ્રગટ) પદાર્થના અવગ્રહ જ્ઞાનને અર્થાવગ્રહ કહે છે.

૨૦૭ પ્ર. વ્યજ્ઞનાવગ્રહ કોને કહે છે ? ૩.
અવ્યક્ત (અપ્રગટ રૂપ) પદાર્થના અવગ્રહને વ્યજ્ઞનાવગ્રહ કહે છે.

૨૦૮ પ્ર. વ્યજ્ઞનાવગ્રહ અર્થાવગ્રહના માફક

સર્વે ઈન્દ્રિયો અને મન દ્વારા થાય છે કે કેમ ?
 ઉ. વ્યક્તનાવગ્રહ ચંક્ષુ અને મનના સિવાયની સર્વે
 ઈન્દ્રિયોથી થાય છે.

૨૦૯ પ્ર. વ્યક્ત અને અવ્યક્ત પદાર્થના
 કેટલા ભેદ છે ? ઉ. દરેકના બાર ભેદ છે.
 બહુ, એક, બહુવિધ, એકવિધ, ક્ષિપ્ર, અક્ષિપ્ર.
 નિઃસૃત, અનિઃસૃત, ઉક્ત, અનુક્ત, ધ્રુવ, અધ્રુવ.

૨૧૦ પ્ર. શ્રુતજ્ઞાન કોને કહે છે ? ઉ. મ-
 તિજ્ઞાનથી જાણેલા પદાર્થથી સંબન્ધ લઈને કોઈ
 બીજા પદાર્થના જ્ઞાનને શ્રુતજ્ઞાન કહે છે.
 જેમકે ‘ ઘડો ’ શબ્દ સાંભળવા પછી ઉત્પન્ન
 થયેલા કંબુગ્રીવાદિ રુપ ઘડાનું જ્ઞાન.

૨૧૧ પ્ર. દર્શન ક્યારે થાય છે ? ઉ. જ્ઞા-
 નના પહેલાં દર્શન હોય છે. દર્શન વગર અલ્પજ્ઞ

જનોને જ્ઞાન હોતું નથી, પરન્તુ સર્વજ્ઞ દેવને જ્ઞાન અને દર્શન સાથે સાથે થાય છે.

૧૧૨ પ્ર. ચક્ષુદર્શન કોને કહે છે ? ઉ. નેત્રજન્ય (આંખેથી દેખાતા) મતિજ્ઞાનના પહેલાં સામાન્ય પ્રતિભાસ અથવા અવલોકનને (દેવ-સ્થાને) ચક્ષુદર્શન કહે છે.

૨૧૩ પ્ર. અચક્ષુદર્શન કોને કહે છે ? ઉ. ચક્ષુ (આંખ)ના સિવાય બાકીની ઇન્દ્રિયો અને મન સંબન્ધિ મતિજ્ઞાનના પહેલાં થવાવાળા સામાન્ય અવલોકન (દર્શન) ને અચક્ષુદર્શન કહે છે.

૨૧૪ પ્ર. અવધિદર્શન કોને કહે છે ? ઉ. અવધિજ્ઞાનથી પહેલાં થવાવાળા સામાન્ય અવલોકનને અવધિદર્શન કહે છે.

૨૧૫ પ્ર. કેવલદર્શન કોને કહે છે ? ઉ. કેવલજ્ઞાનની સાથે થવાવાળા સામાન્ય અવલોકનને કેવલદર્શન કહે છે.

૨૧૬ પ્ર. સમ્યકત્ત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે ગુણના પ્રગટ થવાથી પોતાના શુદ્ધ આત્માનો પ્રતિભાસ થાય, તેને સમ્યકત્ત્વગુણ કહે છે.

૨૧૭ પ્ર. ચારિત્ર કોને કહે છે ? ઉ. બાહ્ય અને અભ્યન્તર ક્રિયાના નિરોધ (રોકવા)થી પ્રાદુર્ભૂત આત્માની શુદ્ધિ વિશેષને ચારિત્ર કહે છે.

૨૧૮ પ્ર. બાહ્યક્રિયા કોને કહે છે ? ઉ. હિંસા કરવી, ચોરી કરવા, જૂઠું બોલવું, મૈથુન કરવું, પરિગ્રહસંચય કરવો, એ બાહ્ય ક્રિયા છે.

૨૧૯ પ્ર. અભ્યન્તર ક્રિયા કોને કહે છે ?
 ઉ. યોગ અને કષાયને અભ્યન્તર ક્રિયા કહે છે.

૨૨૦ પ્ર. યોગ કોને કહે છે ? ઉ. મન, વચન, કાયના નિમિત્તથી આત્માના પ્રદેશોના ચંચળ હોવાને યોગ કહે છે.

૨૨૧ પ્ર. કષાય કોને કહે છે ? ઉ. ક્રોધ, માન. માયા, લોભરૂપ આત્માના વિભાવ પરિણામોને કષાય કહે છે.

૨૨૨ પ્ર. ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. સ્વરૂપાચરણચારિત્ર, દેશચારિત્ર, સકલચારિત્ર, અને યથાસ્થિતચારિત્ર.

૨૨૩ પ્ર. સ્વરૂપાચરણચારિત્ર કોને કહે છે ?
 ઉ. શુદ્ધાત્માનુભવથી અવિનાભાવી ચારિત્ર
 ૪૧ વિશેષને સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કહે છે.

૨૨૪ પ્ર. દેશચારિત્ર કોને કહે છે ? ઉ. શ્રાવકોના વ્રતોને દેશચારિત્ર કહે છે.

૨૨૫ પ્ર. સકલચારિત્ર કોને કહે છે ? ઉ. મુનિયોના વ્રતોને સકલચારિત્ર કહે છે.

૨૨૬ પ્ર. યથાશ્યાતચારિત્ર કોને કહે છે ?
ઉ. કષાયોનો સર્વથા અભાવ હોવાથી પ્રાદુર્ભૂત
આત્માના શુદ્ધિ વિશેષને યથાશ્યાતચારિત્ર
કહે છે.

૨૨૭ પ્ર. સુખ કોને કહે છે ? ઉ. આલ્હા-
દરૂપ આત્માના પરિણામવિશેષને સુખ કહે છે.

૨૨૮ પ્ર. વીર્ય કોને કહે છે ? ઉ. આત્માની
શક્તિને (બઢને) વીર્ય કહે છે.

૨૨૯ પ્ર. મવ્યત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ.
જે શક્તિના નિમિત્તથી આત્માના સમ્યગ્દર્શન,

સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્ચારિત્ર પ્રગટ થવાની યોગ્યતા
હોય, તેને ભવ્યત્વ ગુણ કહે છે.

૨૩૦ પ્ર. અભવ્યત્વ ગુણ કોને કહે છે ?
ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી આત્માને સમ્યગ્દર્શન,
સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્ચારિત્ર પ્રગટ થવાની યોગ્યતા
ન હોય તેને અભવ્યત્વ ગુણ કહે છે.

૨૩૧ પ્ર. જીવત્વગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે
શક્તિના નિમિત્તથી આત્મા પ્રાણ ધારણ કરે.
તેને જીવત્વગુણ કહે છે.

૨૩૨ પ્ર. પ્રાણ કોને કહે છે ? જેના સં-
યોગથી આ જીવ જીવનઅવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય
અને વિયોગથી મરણઅવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય, તેને
પ્રાણ કહે છે.

વિશ્ ૨૩૩ પ્ર. પ્રાણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે

મેદ છે. દ્રવ્ય પ્રાણ અને ભાવપ્રાણ.

૨૩૪ પ્ર. દ્રવ્યપ્રાણોના કેટલા મેદ છે ?
 ઉ. દશ મેદ છે. મન, વચન, કાય, સ્પર્શન
 ઇન્દ્રિય, રસના ઇન્દ્રિય, ગ્રાણ ઇન્દ્રિય, ચક્ષુ
 ઇન્દ્રિય, શ્રોત્ર ઇન્દ્રિય, શ્વાસોશ્વાસ અને આયુ.

૨૩૫ પ્ર. ભાવપ્રાણના કેટલા મેદ છે ? ઉ.
 આત્માના ચેતના અને બઠ ગુણને ભાવપ્રાણ
 કહે છે.

૨૩૬ પ્ર. કયા જીવને કેટલા પ્રાણ હોય
 છે ? ઉ. એકેન્દ્રિય જીવને ચાર પ્રાણ હોય છે.
 સ્પર્શનેન્દ્રિય, કાયબઠ, શ્વાસોશ્વાસ અને આયુ,
 બેઇન્દ્રિય જીવને, સ્પર્શનેન્દ્રિય, કાયબઠ, શ્વા-
 સોશ્વાસ, આયુ, રસનેન્દ્રિય, અને વચન એ છ
 પ્રાણ હોય છે. ત્રણ ઇન્દ્રિય જીવને, સ્પર્શનેન્દ્રિય.

કાયબલ, શ્વાસોશ્વાસ, આયુ, રસનેન્દ્રિય, વચન, પ્રાણેન્દ્રિય, એ સાત પ્રાણ હોય છે. ચારેન્દ્રિય જીવોને સ્પર્શનેન્દ્રિય, કાયબલ, શ્વાસોશ્વાસ, આયુ, રસનેન્દ્રિય, વચન, પ્રાણેન્દ્રિય, ચક્ષુરેન્દ્રિય એ આઠ પ્રાણ હોય છે. પંચેન્દ્રિય અસૈની જીવોને સ્પર્શનેન્દ્રિય, કાયબલ, શ્વાસોશ્વાસ, આયુ, રસનેન્દ્રિય, વચન, પ્રાણેન્દ્રિય, ચક્ષુરેન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય એ નવપ્રાણ હોય છે. અને પંચેન્દ્રિય સૈની જીવોને સ્પર્શનેન્દ્રિય, કાયબલ, શ્વાસોશ્વાસ, આયુ, રસનેન્દ્રિય, વચન, પ્રાણેન્દ્રિય, ચક્ષુરેન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, અને મનબલ એ દશ પ્રાણ હોય છે.

- ૨૩૭ (ક) પ્ર. ભાવપ્રાણના કેટલા ભેદ છે?
૨૩. ભાવેન્દ્રિય અને બલપ્રાણ.

૨૩૭ (સ્વ) પ્ર. ભાવેન્દ્રિયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. પાંચ ભેદ છે. સ્પર્શન, (શરીર), રસના (જીભ). વ્રાણ (નાક), ચક્ષુ (આંખ), શ્રોત્ર (કાન).

૨૩૮ પ્ર. બલપ્રાણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ત્રણ ભેદ છે, મનોબલ, વચનબલ અને કાયબલ.

૨૩૯. પ્ર. વૈભાવિકગુણ કોને કહે છે ? ઉ. જે શક્તિના નિમિત્તથી બીજા દ્રવ્યનો સંબંધ થવામા આત્મામાં વિભાવ પરિણતિ થાય, તેને વૈભાવિકગુણ કહે છે.

૨૪૦ પ્ર. અવ્યાવાધ પ્રતિજીવીગુણ કોને કહે છે ? ઉ. સાતા અને અસાતારુપ આકુલ્લ-તાના અભાવને અવ્યાવાધ પ્રતિજીવીગુણ કહે છે.

૨૪૧ પ્ર. અવગાહ પ્રતિજીવીગુણ કોને કહે

છે ? ઉ. પરતન્ત્રાના અભાવને અવગાહ પ્રતિ-
જીવીગુણ કહે છે.

૨૪૨ પ્ર. અગુરુલઘુત્વ પ્રતિજીવીગુણ કોને
કહે છે ? ઉ. ઉચ્ચતા અને નિચ્ચતાના અભાવને
અગુરુલઘુત્વ પ્રતિજીવીગુણ કહે છે.

૨૪૩ પ્ર. સૂક્ષ્મત્વ પ્રતિજીવીગુણ કોને કહે છે ?
ઉ. ઇન્દ્રિયોના વિષયરૂપ સ્થૂલતાના અભાવને
સૂક્ષ્મત્વ પ્રતિજીવીગુણ કહે છે.

इति द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ।

अथ तृतीयोऽध्यायः प्रारभ्यते ।

૨૪૪ પ્ર. જીવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે
ભેદ છે. સંસારી અને મુક્ત.

૨૪૫ પ્ર. સંસારીજીવ કોને કહે છે ? ઉ.

કર્મસાહિત જીવને સંસારી જીવ કહે છે.

૨૪૬ પ્ર. મુક્ત જીવ કોને કહે છે ? ઉ. કર્મરહિત જીવને મુક્ત જીવ કહે છે.

૨૪૭ પ્ર. કર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જીવના ગગદ્વેષાદિક પરિણામોના નિમિત્તથી કાર્માણ વર્ગનારૂપ જે પુદ્ગલસ્કંધ જીવની માથે બંધને પ્રાપ્ત થાય છે, તેને કર્મ કહે છે.

૨૪૮ પ્ર. બંધના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. પ્રકૃતિબંધ, પ્રદેશબંધ, સ્થિતિબંધ, અને અનુભાગબંધ.

૨૪૯ પ્ર. એ ચાર પ્રકારના બંધોનું કારણ શું છે ? ઉ. પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધ યોગથી (મન, વચન, કાયથી) થાય છે અને સ્થિતિ-બંધ અને અનુભાગબંધ કષાયથી (ક્રોધ, માન, માયા, લોભથી) થાય છે.

૨૬૦ પ્ર. પ્રકૃતિબંધ કોને કહે છે ? ૩. મોહાદી જનક તથા જ્ઞાનાદિ ઘાતક તત્ત્વસ્વ-ભાવવાળા કાર્માર્ણ પુદ્ગલસ્કંધોનો આત્મા સાથે સંબંધ થવાને પ્રકૃતિબંધ કહે છે.

૨૬૧ પ્ર. પ્રકૃતિબંધના કેટલા ભેદ છે ? ૩. આઠ ભેદ છે. જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ. વેદનીય. મોહનીય, આયુ. નામ, ગોત્ર. અને અન્તરાય.

૨૬૨ પ્ર. જ્ઞાનાવરણ કોને કહે છે ? ૩. જે કર્મ આત્માના જ્ઞાનગુણને ઘાતે (ઘાત કરે) તેને જ્ઞાનાવરણકર્મ કહે છે.

૨૬૩ પ્ર. જ્ઞાનાવરણ કર્મના કેટલા ભેદ છે ? ૩. પાંચ ભેદ છે. મતિજ્ઞાનાવરણ, શ્રુતજ્ઞાનાવરણ, અવધિજ્ઞાનાવરણ, મનઃપર્યયજ્ઞાનાવરણ, અને કેવલજ્ઞાનાવરણ.

૨૬૪ પ્ર. દર્શનાવરણ કર્મ કોને કહે છે ?
 ડ. જે આત્માના દર્શન ગુણને ઘાતે, તેને દર્શ-
 નાવરણ કર્મ કહે છે.

૨૬૫ પ્ર. દર્શનાવરણ કર્મના કેટલા ભેદ
 છે ? ડ. નવ ભેદ છે. ચક્ષુદર્શનાવરણ, અચક્ષુ-
 દર્શનાવરણ, અવધિદર્શનાવરણ, કેવલદર્શના-
 વરણ, નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચલા, પ્રચલાપ્રચલા,
 અને સ્ત્યાન ગૃહ્ણિ.

૨૬૬ પ્ર. વેદનીય કર્મ કોને કહે છે ? ડ.
 જે કર્મના ફલથી જીવને આકુલતા થાય અથવા
 જે અવ્યાબાધ ગુણને ઘાતે, તેને વેદનીય કર્મ
 કહે છે.

૨૬૭ પ્ર. વેદનીય કર્મના કેટલા ભેદ છે ?
 ડ. બે ભેદ છે. સાતાવેદનીય અને અસાતાવેદનીય.

૨૫૮ પ્ર. મોહનીય કર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે આત્માના સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્ર ગુણોને ઘાતે, તેને મોહનીય કર્મ કહે છે.

૨૫૯ પ્ર. મોહનીયકર્મના કેટલા ભેદ છે ?
ઉ. બે ભેદ છે. દર્શનમોહનીય અને ચારિત્ર મોહનીય.

૨૬૦ પ્ર. દર્શનમોહનીય કર્મ કોને કહે છે ?
ઉ. આત્માના સમ્યક્ત્વ ગુણને જે ઘાતે, તેને દર્શનમોહનીય કર્મ કહે છે.

૨૬૧ પ્ર. દર્શનમોહનીય કર્મના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ત્રણ ભેદ છે. મિથ્યાત્વ, સમ્યગ્મિથ્યાત્વ અને સમ્યગ્પ્રકૃતિ.

૨૬૨ મિથ્યાત્વ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી જીવને અતત્ત્વશ્રદ્ધાન થાય, તેને મિથ્યાત્વ કહે છે.

૨૬૩ પ્ર. સમ્યગ્મિથ્યાત્વ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી સમ્યક્ત્વરૂપ કે મિથ્યાત્વ-
રૂપ ન કહી શકાય એવા મઝેલા પરિણામને
સમ્યગ્મિ થ્યાત્વ કહે છે.

૨૬૪ પ્ર. સમ્યગ્પ્રકૃતિ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી સમ્યક્ત્વ ગુણના મુઠ્ઠનો
ઘાત તો નહિ થાય, પરન્તુ ચલ, મલાદિક
દોષ ઉપજે, તેને સમ્યગ્પ્રકૃતિ કહે છે.

૨૬૫ પ્ર. ચારિત્રમોહનીય કોને કહે છે ?
ઉ. જે આત્માના ચારિત્રગુણનો ઘાત કરે, તેને
ચારિત્રમોહનીય કર્મ કહે છે.

૨૬૬ પ્ર. ચારિત્રમોહનીય કર્મના કેટલા
ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. કષાય અને નોકષાય.
(કિંચિત્કષાય)

૨૬૭ પ્ર. કપાયના કેટલા ભેદ છે ? ૩.
 સોઠ ભેદ છે. અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, અનન્તાનુ-
 બંધી માન, અનન્તાનુબંધી માયા, અનન્તાનુબંધી
 લોભ; અપ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ, અપ્રત્યાઘ્યા-
 નાવરણ માન, અપ્રત્યાઘ્યાનાવરણ માયા, અપ્ર-
 ત્યાઘ્યાનાવરણ લોભ; પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ,
 પ્રત્યાઘ્યાનાવરણમાન; પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ માયા,
 પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ લોભ; સંજ્વલન ક્રોધ, સંજ્વ-
 લન માન, સંજ્વલન માયા. સંજ્વલન લોભ,
 ૫ સોઠ ભેદ છે.

૨૬૮ પ્ર. નોકષાયના કેટલા ભેદ છે ? ૩.
 નવ ભેદ છે. હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય,
 જુગુપ્સા, સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, અને નપુંસકવેદ.

૨૬૯ પ્ર. અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા,

લોભ કોને કહે છે ? ઉ. જે આત્માના સ્વરૂપા-
ચરણચારિત્રનો ઘાત કરે, તેને અનન્તાનુબંધી
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કહે છે.

૨૭૦ પ્ર. અપ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન,
માયા, લોભ કોને કહે છે ? ઉ. જે આત્માના
દેશચારિત્રને ઘાતે, તેને અપ્રત્યાઘ્યાનાવરણ
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કહે છે.

૨૭૧ પ્ર. પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન,
માયા, લોભ કોને કહે છે ? ઉ. જે આત્માના
સકલચારિત્રને ઘાતે, તેને પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કહે છે.

૨૭૨ પ્ર. સંજ્વલનક્રોધ, માન, માયા,
લોભ અને નોકષાય કોને કહે છે ? ઉ. જે આ-
ત્માના યથાઘ્યાતચારિત્રનો ઘાત કરે, તેને સં-
જ્વલ અને નોકષાય કહે છે.

૨૭૩ પ્ર. આયુકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મ આત્માને નારક, તિર્યચ્ચ, મનુષ્ય અને દેવના શરીરમાં રોકી રાखે તેને આયુકર્મ કહે છે. અર્થાત્ આયુકર્મ આત્માના અવગાહગુણને ઘાતે છે.

૨૭૪ પ્ર. આયુકર્મના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. નરકાયુ, તિર્યંચાયુ, મનુષ્યાયુ અને દેવાયુ.

૨૭૫ પ્ર. નામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મ જીવને ગતિ વીગેરે અનેક પ્રકારના રૂપ પરિણમાવે અથવા શરીરાદિક બનાવે, તેને નામકર્મ કહે છે. માવાર્થ—નામકર્મ આત્માના સૂક્ષ્મત્વ ગુણને ઘાતે છે.

૨૭૬ પ્ર. નામકર્મના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.

ત્રાણુ (૯૩)—ચારગતિ (નરકગતિ, તિર્યચ્ચગતિ મનુષ્યગતિ અને દેવગતિ), પાંચજાતિ—(એકેન્દ્રિય જાતિ, બેદ્વિન્દ્રિય જાતિ, ત્રણદ્વિન્દ્રિય જાતિ, ચારદ્વિન્દ્રિય જાતિ અને પાંચદ્વિન્દ્રિય જાતિ), પાંચ શરીર (ઔદારિક શરીર, વૈક્રિયિક, આહારક, તેજસ અને કાર્માણ) ત્રણ આંગોપાંગ (ઔદારિક, વૈક્રિયિક અને આહારક આંગોપાંગ), એક નિર્માણકર્મ, પાંચ બંધન કર્મ (ઔદારિકબંધન, વૈક્રિયિક બંધન, આહારકબંધન, તૈજસ બંધન અને કાર્માણ બંધન) પાંચ સંઘાત—(ઔદારિક, વૈક્રિયિક આહારક, તૈજસ અને કાર્માણ સંઘાત), છ સંસ્થાન (સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, ન્યગ્રોધપરિમંડલ સંસ્થાન, સ્વાતિસંસ્થાન, કુબ્જકસંસ્થાન

વામનસંસ્થાન અને હુંડકસંસ્થાન), છ સંહનન
(વજ્રર્ષભ નારાચ સંહનન, વજ્રનારાચ સંહનન,
નારાચ સંહનન, અર્દ્ધનારાચ સંહનન, કીલક
સંહનન અને અસંપ્રાપ્તામૃપાટિકા સંહનન),

પાંચ વર્ણ (કૃષ્ણ, નીલ, રક્ત, પીત, શ્વેત),
બે ગંધ—(મુગન્ધ અને દુર્ગન્ધ), પાંચ રસ
(સ્વાદુ, મીઠો, કડવો, કષાયલો, ચર્પરો),

આઠ સ્પર્શ—(કઠોર, કોમલ, હલકો, ભારે,
ઠંડો, ગરમ, ચિક્કળો, લુચ્છો)

ચારઆનુપૂર્વ્ય—(નરક, તિર્યચ્ચ, મનુષ્ય અને
દેવગત્યાનુપૂર્વ્ય)

અગુરુલઘુત્વ એક, ઉપઘાતકર્મ એક, પરઘાત
કર્મ એક, આતાપકર્મ, એક ઉદ્યોત કર્મ એક, બે
વિહાયોગતિ(મનોજ્ઞગતિ, અમનોજ્ઞગતિ), ઉચ્છ્વાસ

એક, ત્રસએક, સ્થાવર એક, બાદર એક, સૂક્ષ્મ
 એક, પર્યાસ એક, અપર્યાસ એક, પ્રત્યેક નામ કર્મ
 એક, એક સાધારણ નામ કર્મ, સ્થિરનામ
 કર્મ એક, અસ્થિર નામ કર્મ એક, શુભ નામ
 કર્મ એક, અશુભ નામ કર્મ એક, સુભગ નામ
 કર્મ એક, દુર્ભગ નામ કર્મ એક, સુસ્વર નામ
 કર્મ એક, દુઃસ્વર નામ કર્મ એક, આદેય નામ
 કર્મ એક, અનાદેય નામ કર્મ એક, યશકિર્તિ
 નામ કર્મ એક, અયશઃ કિર્તિનામકર્મ એક,
 તીર્થકરનામકર્મ એક.

૨૭૭ પ્ર. ગતિનામકર્મ કોને કહે છે ?
 ૩. જે કર્મ જીવનો આકાર નારકી, તિર્યંચ,
 મનુષ્ય અને દેવના સમાન બનાવે, તેને ગતિ
 નામકર્મ કહે છે.

૨૭૮ પ્ર. જાતિ કોને કહે છે ? ડ. અવ્ય-
ભિચારી સદૃશતાથી એકરૂપ કરવાવાળા વિશે-
ષને જાતિ કહે છે. અર્થાત્ તે સદૃશધર્મવાળા
પદાર્થોનેજ ગ્રહણ કરે છે.

૨૭૯ પ્ર. જાતિ નામકર્મ કોને કહે છે ?
ડ. જે કર્મના ઉદયથી એકેન્દ્રિય, વેદેન્દ્રિય,
ત્ત્વેન્દ્રિય; ચારેન્દ્રિય, પાંચેન્દ્રિય કહેવાય,
તેને જાતિ નામકર્મ કહે છે.

૨૮૦ પ્ર. શરીરનામકર્મ કોને કહે છે ?
ડ. જે કર્મના ઉદયથી આત્માના ઔદારિકાદિ
શરીર બને, તેને શરીરનામકર્મ કહે છે.

૨૮૧ પ્ર. નિર્માણનામકર્મ કોને કહે છે ?
ડ. જે કર્મના ઉદયથી અંગોપાંગની બરાબર
રચના થાય, તેને નિર્માણકર્મ કહે છે.

૨૮૨ પ્ર. બંધન નામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિ શરીરોના પરમાણુ પરસ્પર સંબંધને પ્રાપ્ત થાય, તેને બંધન નામ કહે છે.

૨૮૩ પ્ર. સંઘાત નામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિ શરીરોનાં પરમાણુ છિદ્રરહિત એકતાને પ્રાપ્ત થાય, તેને સંઘાત નામકર્મ કહે છે.

૨૮૪ પ્ર. સંસ્થાન નામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરની આકૃતિ (સીકલ) બને, તેને સંસ્થાન નામકર્મ કહે છે.

૨૮૫ પ્ર. સમચતુરસ્ર સંસ્થાન કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરની આકૃતિ ઉપર, નીચે તથા મધ્યમાં સરખે ભાગે બને, તેને સમચતુરસ્ર સંસ્થાન કહે છે.

૨૮૬ પ્ર. ન્યગ્રોધપરિમંડલ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી જીવના શરીર વડના વૃક્ષની માફક હોય અર્થાત્ નાભિથી નીચેના અંગ નાનાં અને ઉપરના અંગ મોટા હોય, તેને ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન કહે છે.

૨૮૭ પ્ર. સ્વાતિસંસ્થાન કોને કહે છે ?

ઉ. જેના ઉદયથી નીચેનો ભાગ સ્થૂલ અથવા મોટો હોય અને ઉપરનો ભાગ પાતલો (નાનો) હોય તેને સ્વાતિ સંસ્થાન નામકર્મ કહે છે.

૨૮૮ પ્ર. કુઞ્જક સંસ્થાન કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી કુવડું શરીર થાય, તેને કુઞ્જક સંસ્થાન કહે છે.

૨૮૯ પ્ર. વામન સંસ્થાન કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીર ઘણું જ નાનું થાય, તેને વામનસંસ્થાન કહે છે.

૨૯૦ પ્ર. હુંડક સંસ્થાન કોને કહે છે? ડ.
જે કર્મના ઉદયથી શરીરના અંગ ઉપાંગ કોઈ
ટેકાળે નાના અથવા મોટા થાય તથા સંખ્યામાં
ઓછા વધારે થાય, પણ બેડોઝ શરીરના આ-
કારને હુંડકસંસ્થાન કહે છે.

૨૯૧ પ્ર. સંહનનનામકર્મ કોને કહે છે ?
ડ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરના હાડ વીગેરેના
બંધનમાં વિશેષતા થાય, તેને સંહનન નામ કર્મ
કહે છે.

૨૯૨ પ્ર. વજ્રર્ષમનારાચ સંહનન કોને કહે
છે. ? ડ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં વજ્રનાં
હાડ, વજ્રનાં વેદન અને વજ્રનાં કીલોઓ થાય,
તેને વજ્રર્ષમનારાચ સંહનન કહે છે.

૨૯૩ પ્ર. વજ્રનારાચસંહનન કોને કહે

છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી વજ્રના હાડ અને વજ્રની કીલીઓ થાય, પરન્તુ નારાચ (બેઠન) વજ્રનાં ન થાય, તેને વજ્રનારાચ સંહનન કહે છે.

૨૯૪ પ્ર. નારાચ સંહનન કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી વેષ્ટન અને કીલીઓ સહિત હાડ થાય, તેને નારાચ સંહનન કહે છે.

૨૯૫ પ્ર. અર્ધનારાચ સંહનન કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી હાડોની સંધિ અર્ધ કિલીત થાય, તેને અર્ધનારાચ સંહનન કહે છે.

૨૯૬ પ્ર. કીલકસંહનન કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી હાડની સંધી પરસ્પર કીલીત થાય, તેને કીલકસંહનનનામકર્મ કહે છે.

૨૯૭ પ્ર. અસંપ્રાપ્તાસ્ટિકાસંહનન કોને કહે

છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી જુદા જુદા હાડ

નસોથી બંધાયેલા થાય, પળ પરસ્પર કીલીત ન થાય, તેને અસંપ્રાપ્તાસૃપાટિકા સંહનન કહે છે.

૨૯૮ પ્ર. વર્ણ નામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં રંગ ઉત્પન્ન થાય, તેને વર્ણનામકર્મ કહે છે.

૨૯૯ પ્ર. ગંધનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં ગંધ (સુગંધ, દૂર્ગંધ) થાય, તેને ગંધનામકર્મ કહે છે.

૩૦૦ પ્ર. રસનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં રસ ઉત્પન્ન થાય, તેને રસનામકર્મ કહે છે.

૩૦૧ પ્ર. સ્પર્શનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં સ્પર્શગુણ ઉત્પન્ન થાય, તેને સ્પર્શનામકર્મ કહે છે.

૩૦૨ પ્ર. આનુપૂર્વીનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પૂર્વાયુનો નાશ થવામાં પૂર્વના નિર્માણ નામકર્મની નિવૃત્તિ થવાથી પૂર્વના તૈજસ અને કાર્માણ શરીરના આકારનો નાશ નહિ થાય, તેને આનુપૂર્વીનામકર્મ કહે છે.

૩૦૩ પ્ર. અગુરુલઘુનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી લોઢાના ગોળાની માફક ભારે અથવા આંકડાના ફુલની માફક હલકું શરીર ન થાય, તેને અગુરુલઘુનામકર્મ કહે છે.

૩૦૪ પ્ર. ઉપઘાતનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પોતાના અંગોથી પોતાનો જ ઘાત થાય, તેને ઉપઘાત નામકર્મ કહે છે.

૩૦૫ પ્ર. પરઘાતનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી બીજાને ઘાત કરવા-

ચાઠા અંગ ઉપાંગ થાય, તેને પરધાત નામકર્મ કહે છે. જેમકે—તીક્ષ્ણ સીંગડાં, સર્પની દાઢમાં જોર વીગેરે.

૩૦૬ પ્ર. આતાપનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી આતાપરૂપ શરીર થાય, તેને આતાપ નામકર્મ કહે છે. જેમકે—સૂર્યનું પ્રતિવિમ્બ તે સૂર્યના વિમાનમાં વાદર પર્યાપ્તિ જીવોને હોય છે.

૩૦૭ પ્ર. ઉદ્યોત નામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી ઉદ્યોતરૂપ શરીર થાય, તેને ઉદ્યોત નામકર્મ કહે છે, તેનો ઉદય ચંદ્ર-માના વિમાનમાં તથા આગિયા નામના ચારહન્દ્રિય જીવ વીગેરેને થાય છે.

૩૦૮ પ્ર. વિહાયોગતિ નામકર્મ કોને કહે

છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી આકાશમાં ગમન થાય, તેને વિહાયોગતિ નામકર્મ કહે છે. વિહાયોગતિ નામકર્મના બે ભેદ છે. જે હાથી, બઢદ-નીગતિની માફક સુંદર ગમનનું કારણ થાય, તેને પ્રશસ્ત (શુભ) વિહાયોગતિ કહે છે, તથા ઝૂંટ ગધેડા આદિના સમાન અપ્રશસ્ત (અશુભ) ગમનનું કારણ થાય તેને અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ કહે છે, પરંતુ મુક્ત હોવાથી જીવોને તથા ચૈતન્ય વગરના પુદ્ગલને જે ગતિ થાય છે તે સ્વભાવીક ગતિ છે, તેમાં કર્મજનીત કારણ નથી)

૩૦૯ પ્ર. ઉચ્છ્વાસ નામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં શ્વાસો-શ્વાસ ઉત્પન્ન થાય, તેને ઉચ્છ્વાસ નામકર્મ કહે છે.

૩૧૦ પ્ર. તસનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી બે ઇન્દ્રિયાદિ જીવોમાં જન્મ થાય, તેને તસ નામકર્મ કહે છે.

૩૧૧ પ્ર. સ્થાવરનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પૃથિવીકાય, અપકાય, તેજકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયમાં જન્મ થાય, તેને સ્થાવરનામકર્મ કહે છે.

૩૧૨ પ્ર. પર્યાસિકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પોતાના યોગ્ય પર્યાસિ પૂર્ણ થાય, તેને પર્યાસિ નામકર્મ કહે છે.

૩૧૩ પ્ર. પર્યાસિ કોને કહે છે ? ઉ. આ-હારવર્ગના, ભાષાવર્ગના અને મનોવર્ગનાના પરમાણુઓને, શરીર ઇન્દ્રિયાદિરૂપ પરિણામા-વવાની શક્તિની પૂર્ણતાને પર્યાસિ કહે છે.

૨૧૪ પ્ર. પર્યાપ્તિના કેટલા ભેદ છે ? ૩.
છ ભેદ છે. આહારપર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ,
ઇન્દ્રિયપર્યાપ્તિ, શ્વાસોશ્વાસપર્યાપ્તિ, ભાષાપર્યાપ્તિ
અને મનઃપર્યાપ્તિ.

આહારપર્યાપ્તિ—આહારવર્ગનાના પરમાણુને
સ્વલ અને રસમાગરૂપ પરિણમાવવાના
કારણભૂત જીવની શક્તિની પૂર્ણતાને આહાર
પર્યાપ્તિ કહે છે.

શરીરપર્યાપ્તિ—જે પરમાણુઓને સ્વલ રૂપ
પરિણમાવ્યા હતા, તેમના હાડ વીંચેરે કઠિન
અવયવ રૂપ, અને જેને રસ રૂપ પરિણમાવ્યા
હતા, તેમના સ્પર્શાદિક દ્રવરૂપ પરિણમાવવાના
કારણ ભૂત જીવની શક્તિની પૂર્ણતાને શરી-
રપર્યાપ્તિ કહે છે.

इन्द्रियपर्याप्ति-आहारवर्गणानां परमाणुओने इन्द्रियना आकार परिणमाववाने; तथा इन्द्रिय द्वारा विषयग्रहण करवाना कारणभूत जीवनी शक्तिनी पूर्णताने इन्द्रियपर्याप्ति कहे छे.

श्वासोश्वासपर्याप्ति-आहारवर्गणानां परमाणुओने श्वासोश्वासरूप परिणमाववाना कारणभूत जीवनी शक्तिनी पूर्णताने श्वासोश्वासपर्याप्ति कहे छे.

भाषापर्याप्ति-भाषावर्गणानां परमाणुओने वचनरूप परिणमाववाना कारणभूत जीवनी शक्तिनी पूर्णताने भाषा पर्याप्ति कहे छे.

मनःपर्याप्ति-मनोवर्गणानां परमाणुओने हृदय स्थानमां आठ पांखडीना कमलाकार मनरूप परिणमाववाने तथा तेमनी द्वारा यथावत

(જોડે તેવી રીતે) વિચાર કરવાના કારણ-
ભૂત જીવની શક્તિની પૂર્ણતાને મનઃપર્યાપ્તિ
કહે છે.

એકેન્દ્રિય જીવોને ભાષાપર્યાપ્તિ અને મનઃપ-
ર્યાપ્તિ એ બન્ને સિવાય બાકીની ચાર પર્યાપ્તિ
હોય છે.

બેઢન્દ્રિય, ત્રણઢન્દ્રિય, ચારઢન્દ્રિય, અને
અસૈની પંચેન્દ્રિય જીવોને મનઃપર્યાપ્તિ સિવાય
બાકીની પાંચ પર્યાપ્તિ હોય છે.

અને સૈની પંચેન્દ્રિય જીવોને છ એ પર્યાપ્તિ
હોય છે. એ સર્વ પર્યાપ્તિને પૂર્ણ થવાનો કાલ
અન્તર્મુહૂર્ત્ત છે તથા એક એક પર્યાપ્તિનો કાલ
પણ અન્તર્મુહૂર્ત્ત છે અને સર્વ પર્યાપ્તિનો કાલ
મઠ્ઠીને પણ અન્તર્મુહૂર્ત્ત છે. અને પહેલીથી બીજી

સુધી તથા બીજીથી ત્રીજીસુધી એવી રીતે છ
પર્યાપ્તિ સુધી ક્રમથી મોટા મોટા અન્તર્મુહૂર્ત છે.

પોતપોતાને યોગ્ય પર્યાપ્તિઓનો પ્રારંભ તો
એકદમ થાય છે, પરન્તુ પૂર્ણતા ક્રમથી થાય
છે. જ્યાં સુધી કોઈ પળ જીવની શરીરપર્યાપ્તિ
પૂર્ણ તો ન હોય, પળ નિયમથી પૂર્ણ હોવાવાળી
હોય, ત્યાં સુધી તે જીવને નિર્વૃત્ત્ય પ્રયાત્પત્તક
કહે છે.

અને જેની શરીરપર્યાપ્તિ પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય
તેને પર્યાપ્તક કહે છે. અને જેની એકપળ
પર્યાપ્તિ પૂર્ણ ન હોય તથા શ્વાસના અઢારમા
ભાગમાંજ મરણ થવાવાળી હોય, તેને લબ્ધપ-
ર્યાપ્તક કહે છે.

૩૧૬ પ્ર. અપર્યાપ્તિ નામકર્મ કોને કહે ?

૩. જે કર્મના ઉદયથી લબ્ધ પર્યાપ્તિક અવસ્થા થાય, તેને અપર્યાપ્તિ નામકર્મ કહે છે.

૩૧૬ પ્ર. પ્રત્યેક નામકર્મ કોને કહે છે ?

૩. જે કર્મના ઉદયથી એક શરીરના એક માલિક થાય, તેને પ્રત્યેક નામકર્મ કહે છે.

૩૧૭ પ્ર. સાધારણ નામકર્મ કોને કહે છે ?

૩. જે કર્મના ઉદયથી એક શરીરના અનેક જીવ માલિક (સ્વામી) થાય તેને સાધારણ નામ કર્મ કહે છે.

૩૧૮ પ્ર. સ્થિરનામકર્મ અને અસ્થિર નામ કર્મ કોને કહે છે ? ૩. જે કર્મના ઉદયથી શરીરના ધાતુ અને ઉપધાતુ પોતપોતાને ટેકાળે રહે, તેને સ્થિર નામકર્મ કહે છે. અને જે કર્મના ઉદયથી શરીરના ધાતુ અને ઉપધાતુ પોત-

પોતાને ઠેકાણે ન રહે, તેને અસ્થિર નામકર્મ કહે છે.

૩૧૯ પ્ર. શુભનામકર્મ કોને કહે છે ?
 ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરના અવયવ સુંદર થાય, તેને શુભનામકર્મ કહે છે.

૩૨૦ પ્ર. અશુભનામકર્મ કોને કહે છે ?
 ઉ. જે કર્મના ઉદયથી શરીરના અવયવ અસુંદર (અશુભ) થાય, તેને અશુભનામકર્મ કહે છે.

૩૨૧ પ્ર. જે કર્મના ઉદયથી બીજા જીવો પોતાના ઉપર પ્રીતિ કરે, તેને સુભગ નામકર્મ કહે છે.

૩૨૨ પ્ર. દૂર્ભગ નામકર્મ કોને કહે છે ?
 ઉ. જે કર્મના ઉદયથી બીજા જીવો પોતાની સાથે દુશ્મનતાઈ (વૈર) કરે, તેને દૂર્ભગ નામકર્મ કહે છે.

૩૨૩ પ્ર. સુસ્વરનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પોતાનો સુંદર મધુર સ્વર થાય તેને સુસ્વર નામકર્મ કહે છે.

૩૨૪ પ્ર. દુસ્વરનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી મધુરસ્વર ન થાય એટલે સ્વરાબ અપ્રિય સ્વર થાય, તેને દુઃસ્વર નામ કર્મ કહે છે ?

૩૨૫ પ્ર. આદેયનામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી કાન્તિવાન, સુંદર શરીર ઉપજે, તેને આદેયનામકર્મ કહે છે.

૩૨૬ પ્ર. અનાદેય નામકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ઉદયથી કાન્તિરહિત શરીર ન થાય, તેને અનાદેય નામ કહે છે.

૩૨૭ પ્ર. યશઃકીર્તિનામકર્મ કોને કહે

છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી સંસારમાં જીવની પ્રશંસા થાય તેને યશઃકીર્તિ નામકર્મ કહે છે.

૩૨૮ પ્ર. અયશઃકીર્તિ નામકર્મ કોને કહે છે ? જે કર્મના ઉદયથી સંસારમાં જીવની પ્રશંસા થાય નહિ અને અપયશ મળે, તેને અયશઃકીર્તિ નામકર્મ કહે છે.

૩૨૯ પ્ર. તીર્થંકરનામકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. અર્હન્ત પદના કારણભૂત કર્મને તીર્થંકર નામકર્મ કહે છે.

૩૩૦ પ્ર. ગોત્રકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મના ઉદયથી પોતાની પેઢીના ઉત્તરોત્તર ક્રમથી ચાલતા આવેલા જીવના આચરણરૂપ ઉચ્ચ નીચ ગોત્રમાં જન્મ થાય, તેને ગોત્રકર્મ કહે છે.

૩૩૧ પ્ર. ગોત્રકર્મના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
બે ભેદ છે. ઉચ્ચગોત્ર અને નીચગોત્ર.

૩૩૨ પ્ર. ઉચ્ચગોત્રકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી લોકપૂજ્ય મહત્વતા થાય
અને ઇક્ષ્વાકુ આદિ ઉચ્ચ કુળોમાં જન્મ થાય,
તેને ઉચ્ચગોત્ર કહે છે.

૩૩૩ પ્ર. નીચગોત્ર કર્મ કોને કહે છે ?
ઉ. જે કર્મનાં ઉદયથી નિન્ધ, દરિદ્ર, અપ્રસિદ્ધ
દુઃસ્થી આકુલીત, ચાંડાલાદીક નીચ કુળોનાં
જન્મ થાય, તેને નીચગોત્ર કહે છે.

૩૩૪ પ્ર. અન્તરાયકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે કર્મના ઉદયથી દાનાદિક કરવામાં વિઘ્ન
આવ્યા કરે, તેને અન્તરાયકર્મ કહે છે.

૩૩૬ પ્ર. અન્તરાયકર્મના કેટલા ભેદ છે?
 ઊ. પાંચ ભેદ છે. દાનાન્તરાય, લાભાન્તરાય,
 ભોગાન્તરાય ઉપભોગાન્તરાય અને વીર્યાન્તરાયકર્મ.

દાનાન્તરાય—જે કર્મના ઉદયથી દાન આપવા
 યાચે, પણ દાન આપી શકે નહિ, તેને દાના-
 ન્તરાયકર્મ કહે છે.

લાભાન્તરાય—લાભ મેળવવાની ઇચ્છા કરવા
 છતાં પણ જે કર્મના ઉદયથી લાભ કરી શકે
 નહિ, તેને લાભાન્તરાયકર્મ કહે છે.

ભોગાન્તરાય—જે કર્મના ઉદયથી પોતે ભોગ^૧
 ભોગવવા યાચે, પણ તે ભોગ ભોગવવાને સમર્થ
 ન થાય, તેને ભોગાન્તરાયકર્મ કહે છે.

---

૧. મુગન્ધ, દુર્ગન્ધ, અત્તર, પુષ્પ, સ્નાન, ભોજન, તામ્બુલ
 [પાન] જે એક વસ્તુતજ ભોગવવામાં આવે તેને ભોગ કહે છે.

ઉપભોગાન્તરાય—જે કર્મના ઉદયથી ઉપભોગ ?
 ભોગવવાને ચાહે, પણ તે ઉપભોગ ભોગવવાને
 સમર્થ નહિ થાય, તેને ઉપભોગાન્તરાય કર્મ
 કહે છે.

વીર્યાન્તરાય—જે કર્મના ઉદયથી શરીરમાં
 સામર્થ્ય (બળ) પ્રાપ્ત ન થઈ શકે, તેને વીર્યા-
 ન્તરાય કર્મ કહે છે.

૩૩૬ પ્ર. પુણ્યકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે
 કર્મના ઉદયથી હ્રદય વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય, તેને
 પુણ્યકર્મ કહે છે.

૩૩૭ પ્ર. પાપકર્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે

? શયન, આસન, સ્ત્રી, આમૃષણ, હાથી, ઘર, અલં-
 કાર, ઘોડા આદિ જે અનેક વસ્તુ ભોગવવામાં આવે
 તેને ઉપભોગ કહે છે.

કર્મના ઉદયથી અનિષ્ટ (પોતાને અપ્રિય) વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય, તેને પાપકર્મ કહે છે.

૩૩૮ પ્ર. ઘાતિયાકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે જીવના જ્ઞાનાદિક અનુજીવી ગુણોનો ઘાત કરે, તેને ઘાતિયાકર્મ કહે છે.

૩૩૯ પ્ર. અઘાતિયાકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે જીવના જ્ઞાનાદિક અનુજીવી ગુણોનો ઘાત ન કરે, તેને અઘાતિયા કર્મ કહે છે.

૩૪૦ પ્ર. સર્વ ઘાતિકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે જીવના અનુજીવી ગુણોનો સર્વરીતે ઘાત કરે, તેને સર્વઘાતિકર્મ કહે છે.

૩૪૧ પ્ર. દેશઘાતિકર્મ કોને કહે છે ? ઉ.
જે જીવના અનુજીવી ગુણોનો એક દેશ ઘાત કરે, તેને દેશઘાતિકર્મ કહે છે.

૩૪૨ પ્ર. જીવ વિપાકીકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જેનું ફલ જીવમાં હોય, તેને જીવવિપાકી-
કર્મ કહે છે.

૩૪૩ પ્ર. પુદ્ગલવિપાકીકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મનું ફલ પુદ્ગલમાં (શરીરમાં) થાય
તેને પુદ્ગલવિપાકીકર્મ કહે છે.

૩૪૪ પ્ર. ભવવિપાકીકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જેના ફલથી જીવ સંસારમાં રોકાય, તેને
ભવવિપાકી કર્મ કહે છે.

૩૪૫ પ્ર. ક્ષેત્રવિપાકીકર્મ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મના ફલથી વિગ્રહ ગતિમાં જીવનો
આકાર પહેલાના જેવો બનેલો રહે, તેને ક્ષેત્રવિ-
પાકીકર્મ કહે છે.

૩૪૬ પ્ર. વિગ્રહ ગતિ કોને કહે છે ? ઉ.

एक शरीरने छोडीने बीजुं शरीर ग्रहण करवाने
माटे जीवना जवाने विग्रहगति कहे छे.

३४७ प्र. घातियाकर्म केटला अने क्या
क्या छे ? उ. सुडतालीश (४७) छे. ज्ञाना-
वरण ९ दर्शनावरण ९ मोहनीय २८ अने
अन्तराय ९ ए प्रमाणे ४७ छे.

३४८ प्र. अघातियाकर्म केटला अने क्या
क्या छे ? उ. एकसो एक (१०१) छे. वेद-
नीय २ आयु ४ नामकर्म ९३ अने गोत्र २
ए प्रमाणे १०१ छे.

३४९ प्र. सर्व घातिया प्रकृति केटली अने
कइ कइ छे ? उ. एकवीश (२१) छे. ज्ञाना-
वरणनी १ (केवलज्ञानावरण), दर्शनावरणनी
६ (केवल दर्शनावरण १ अने निद्रा, निद्रा-

નિદ્રા, પ્રચલા, પ્રચલાપ્રચલા, અને સ્નાનગૃહિ),
મોહનીયની ૧૪ (અનંતાનુબંધી ૪ અપ્રત્યાસ્થા-
નાવરણ ૪ પ્રત્યાસ્થાનાવરણ ૪મિથ્યાત્વ ૧ અને
સમ્યગ્મિથ્યાત્વ ૧) એ પ્રમાણે ૨૧ પ્રકૃતિ છે.

૩૫૦ પ્ર. દેશઘાતિ પ્રકૃતિ કેટલી અને કહ
કહ છે ? ઉ. છવીશ (૨૬) પ્રકૃતિ છે. જ્ઞા-
નાવરણની ૪ (મતિજ્ઞાનાવરણ, શ્રુતજ્ઞાનાવરણ,
અવધિદર્શનાવરણ અને મનઃપર્યય જ્ઞાનાવરણ),
મોહનીયની ૧૪ (સંજ્વલન ૪, નોકષાય ૯ અને
સમ્યગ્મિથ્યાત્વ ૧), અન્તરાયની ૯ એ પ્રમાણે
છવીશ (૨૬) છે.

૩૫૧ પ્ર. ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ કેટલી અને
કહ કહ છે ? ઉ. ચાર છે. નરકગત્યાનુપૂર્વી,
તિર્યગ્ગત્યાનુપૂર્વી, મનુષ્યગત્યાપૂર્વી અને દેવગત્યા-
નુપૂર્વી એ ચાર છે.

૩૧૨ પ્ર. ભવવિપાકી પ્રકૃતિ કેટલી અને કહ કહ છે ? ઉ. ચાર છે. નરકાયુ, તિર્યંચાયુ મનુષ્યાયુ અને દેવાયુ એ ચાર છે.

૩૧૩ પ્ર. જીવવિપાકી પ્રકૃતિ કેટલી અને કહ કહ છે ? ઉ. ઇટ્થોત્તેર (૭૮) છે. ઘાતિ-યાની ૪૭, ગોત્રની ૨, વેદનીયની ૨ અને નામકર્મની ૨૭ (તીર્થંકર પ્રકૃતિ, ઉચ્છવાસ, બાદર, સૂક્ષ્મ, પર્યાસિ, અપર્યાસિ, સુસ્વર, દુઃસ્વર, આદેય, અનાદેય, યશઃકીર્તિ, અયશઃકીર્તિ, તસ, સ્થાવર, પ્રશસ્તવિહાયોગતિ, અપ્રશસ્તવિહાયોગતિ, સુભગ, દૂર્ભગ, ગતિ ૪, જાતિ ૬) એ સંપૂર્ણ મઠીને ૭૮ પ્રકૃતિ છે.

૩૧૪ પ્ર. પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ કેટલી અને કહ કહ છે ? ઉ. બાસઠ છે, સર્વપ્રકૃતિ ૧૪૮

માંથી ક્ષેત્રવિપાકી ૪, ભવવિપાકી ૪, જીવવિ-
પાકી ૭૮ એવી રીતે સર્વ મઠીને ૮૬ પ્રકૃતિ
બાદ કરવાથી બાકી રહી તે ૬૨ પ્રકૃતિ પુદ્ગલ
વિપાકી છે.)

૩૧૫ પ્ર. પાપપ્રકૃતિ કેટલી અને કઈ કઈ
છે ? ઉ. સો (૧૦૦) છે, ઘાતિયા પ્રકૃતિ ૪૭,
અસાતાવેદનીય ૧, નીચગોત્ર, ૧ નરકાયુ ૧,
અને નામકર્મની ૫૦ (નરકગતિ ૧, નરકગ-
ત્યાનુપૂર્વી ૧, તિર્યગ્ગતિ ૧, તિર્યગ્ગત્યાનુપૂર્વી
૧, જાતિમાંથી આદિની ચાર, સંસ્થાનના અ-
ન્તની ૫, સંહનન અન્તની ૫, સ્પર્શાદિક ૨૦,
ઉપઘાત ૧, અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૧, સ્થાવર
૧, સૂક્ષ્મ, ૧, અપર્યાપ્તિ ૧, અનાદેય ૧, અયશઃ
કીર્તિ ૧, અશુભ ૧, દૂર્ભગ ૧, દુઃસ્વર ૧,

અસ્થિર ૧, સાધારણ ૧) એ સંપૂર્ણ મઢીને
૧૦૦ પાપ પ્રકૃતિ છે.

૩૧૬ પ્ર. પુણ્ય પ્રકૃતિ કેટલી અને કહ કહ
છે ? ડ. અડસઠ (૬૮) છે. કર્મની સમસ્ત
પ્રકૃતિ ૧૪૮ છે, તેમાંથી ૧૦૦ પાપ પ્રકૃતિ
વાદ કરવાથી બાકી રહેલ ૪૮ પ્રકૃતિ અને નામ-
કર્મની સ્પર્શાદિ ૨૦ પ્રકૃતિ પુણ્ય અને પાપ એ
બન્નેમાં ગણાય છે. કેમકે તે વીસ (૨૦) પ્રકૃતિ
કોઈને ઇષ્ટ અને કોઈને અનિષ્ટ કરે છે, તે માટે
૪૮ માં સ્પર્શાદિ ૨૦ પ્રકૃતિ મેઢવવાથી ૬૮
પુણ્ય પ્રકૃતિ થાય છે.

૩૧૭ પ્ર. સ્થિતિબંધ કોને કહે છે ? ડ.
આત્માની સાથે કર્મોને રહેવાની મર્યાદાને
સ્થિતિબંધ કહે છે. અથવા કર્મ પોતાના સ્વ-

ભાવને છોડીને જ્યાંસુધી આત્માથી જુદાં ન થાય, તેને સ્થિતિબંધ કહે છે.

૩૧૮ પ્ર. આઠે કર્મોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કેટલી છે ? ઉ, જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય, અન્તરાય એ ચારે કર્મોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રીસ ત્રીસ કોડા કોડી સાગરની છે અને મોહનીયકર્મની સત્તર કોડાકોડી સાગરની છે. નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની વીસ વીસ (૨૦) કોડાકોડી સાગરની છે અને આયુ કર્મની તે-ત્રીસ (૩૩) સાગરની છે.

૩૧૯ પ્ર. આઠે કર્મોની જઘન્ય સ્થિતિ કેટલી છે? ઉ. વેદનીય કર્મની બાર (૧૨) મુહૂર્ત, નામ તથા ગોત્રકર્મની આઠ આઠ (૮) મુહૂર્તની અને બાકીના સમસ્ત કર્મોની અન્તર્મુહૂર્તની જઘન્ય સ્થિતિ છે.

૩૬૦ પ્ર. કોડાકોડી કોને કહે છે ? ઉ. એક કરોડને એક કરોડે ગુણવાર્થી જે સંખ્યા થાય, તેને એક કોડાકોડી કહે છે.

[$100000000 \times 100000000 = 10000000000000000$ આટલી જલ્દી સુધીની સંખ્યાને એક કોડાકોડી કહે છે.]

૩૬૧ પ્ર. સાગર કોને કહે છે ? ઉ. દશ કોડાકોડી અદ્વાપલ્યોનો એક સાગર થાય છે.

૩૬૨ પ્ર. અદ્વાપલ્ય કોને કહે છે ? ઉ. બે હજાર કોશ ડુંડો અને બે હજાર કોશ પહોળો એવા ગોઠ સ્વાડામાં, જેનો બીજો ભાગ ન થઈ શકે એવા ઘેંટાના વાળોને ભરવા. પછી જેટલા વાળ તેમાં સમાય, તેમાંથી એક એક વાળને સો, સો, વરસે કાઢવો, જેટલા વર્ષોમાં

તે સંપૂર્ણ વાઠ નીકળી જાય, તેટલા વર્ષના જેટલા સમય થાય, તેને વ્યવહારપલ્લ્ય કહે છે. વ્યવહારપલ્લ્યથી અસંગ્યાત ગુણો ઉદ્ધારપલ્લ્ય થાય છે અને ઉદ્ધારપલ્લ્યથી અસંગ્યાત ગુણો અદ્ધાપલ્લ્ય થાય છે.

૩૬૩ પ્ર. મુહૂર્ત કોને કહે છે ? ઉ. ઉડ-તાલશિ (૪૮) મીનીટનો એક મુહૂર્ત થાય છે.

૩૬૪ પ્ર. અન્તર્મુહૂર્ત કોને કહે છે ? ઉ. આવલીથી ઉપર અને મુહૂર્ત નીચેના કાઠને અન્તર્મુહૂર્ત કહે છે.

૩૬૫ પ્ર. આવલી કોને કહે છે ? ઉ. અસંગ્યાત સમયની^૧ એક આવલી થાય છે. અને

---

૧. બર્ષાણ પાનનો થોડકડો પુકેલો હોય તેમાં એક જીર્ણ માંય જોરથી ઘોંચાણ તો તે એક પાન વર્ધા વર્જ પાન મધે તેટલામાં અસંગ્યાત સમય થઈ જાય છે.

તેવી (૪૪૪૬॥) ચાર હજાર ચારસો સાડી-
છેતાલશિથી પળ વધારે આવળી થાય, ત્યારે
એક શ્વાસોશ્વાસ થાય છે.

૩૬૬ પ્ર. શ્વાસોશ્વાસ કોને કહે છે? ઉ.
નરિંગી પુરુષની નાડીના એકવાર ચાલવાને
શ્વાસોશ્વાસ કહે છે.

૩૬૭ પ્ર. એક મુહૂર્તમાં કેટલા શ્વાસોશ્વાસ
થાય છે? ઉ. એક ૨ મુહૂર્તમાં ત્રણ હજાર સાતસો
તોત્તેર [૩૭૭૩] શ્વાસોશ્વાસ થાય છે.

૩૬૮ પ્ર. અનુભાગબંધ કોને કહે છે? ઉ.

---

૨ એક કરોડ સડસટ લાખ સીતોત્તેર હજાર વસે ને
સોઠ [૧૬૭૭૭૨૧૬] આવળી થાય ત્યારે એક મુહૂર્ત
થાય છે અને તેવા ત્રીસ મુહૂર્ત થાય, ત્યારે એક રાત્ર
દિવસ થાય છે.

ફલ દેવાની શક્તિની હીનાધિકતાને અનુભાગ-
બંધ કહે છે.

૩૬૯ પ્ર. પ્રદેશબંધ કોને કહે છે ? ઉ.
બંધ થવાવાળાં કર્મોની સંખ્યાના નિર્ણયને પ્રદે-
શબંધ કહે છે.

૩૭૦ પ્ર. ઉદય કોને કહે છે ? ઉ. સ્થિ-
તિને પુરી કરીને કર્મોનાં ફલ આવવાને ઉદય
કહે છે.

૩૭૧ પ્ર. ઉદીરણા કોને કહે છે ? ઉ.
સ્થિતિ પુરી થયા વિના કર્મનાં ફલ આવવાને
ઉદીરણા કહે છે.

૩૭૨ પ્ર. ઉપશમ કોને કહે છે ? ઉ.
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવના નિમિત્તથી કર્મની
શક્તિની અનુદ્ભૂતિને ઉપશમ કહે છે.

૩૭૩ પ્ર. ઉપશમના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. અન્તઃકરણરૂપ ઉપશમ અને સદવસ્થારૂપ ઉપશમ એ બે ભેદ છે.

૩૭૪ પ્ર. અન્તઃકરણરૂપ ઉપશમ કોને કહે છે ? ઉ. આગામીકાલમાં ઉદય આવવા યોગ્ય કર્મના પરમાણુઓને આગલ પાછલ ઉદય આવવા યોગ્ય કરવાને અન્તઃકરણરૂપ ઉપશમ કહે છે.

૩૭૫ પ્ર. સદવસ્થારૂપ ઉપશમ કોને કહે છે ? ઉ. વર્તમાનસમયને છોડીને આગામી કાલમાં ઉદય આવવાવાળા કર્મોની સત્તામાં રહેવાને સદવસ્થારૂપ ઉપશમ કહે છે.

૩૭૬ પ્ર. ક્ષય કોને કહે છે ? ઉ. કર્મની આત્યન્તિક નિવૃત્તિને ક્ષય કહે છે.

૩૭૭ પ્ર. ક્ષયોપશમ કોને કહે છે? ઉ. વર્તમાનનિષેકમાં સર્વઘાતી સ્પર્દકોનો ઉદય-ભાવી ક્ષય તથા દેશઘાતી સ્પર્દકોનો ઉદય અને આગામીકાલમાં ઉદય આવવાવાળા નિષેકોનો સદવસ્થારૂપ ઉપશમ એવી કર્મની અવસ્થાને ક્ષયોપશમ કહે છે.

૩૭૮ પ્ર. નિષેક કોને કહે છે? ઉ. એક સમયમાં કર્મનાં જેટલાં પરમાણુઓ ઉદયમાં આવે, તે સર્વના સમુહને નિષેક કહે છે.

૩૭૯ પ્ર. સ્પર્દક કોને કહે છે? ઉ. વર્ગ-જાઓના સમુહને સ્પર્દક કહે છે.

૩૮૦ પ્ર. વર્ગજા કોને કહે છે? ઉ. વર્ગોના સમુહને વર્ગજા કહે છે.

૩૮૧ પ્ર. વર્ગ કોને કહે છે? ઉ. સમાન

અવિભાગી પ્રતિચ્છેદોના ધારક પ્રત્યેક કર્મ પર-
માણુને વર્ગ કહે છે.

૩૮૨ પ્ર. અવિભાગી પ્રતિચ્છેદ કોને કહે
છે ? ઉ. શક્તિના અવિભાગી અંશને અવિભાગી
પ્રતિચ્છેદ કહે છે. અથવા જેનો વીજો ભાગ
થઈ શકે નહિ, તેવા અંશને અવિભાગી પ્રતિ-
ચ્છેદ કહે છે.

૩૮૩ પ્ર. આ પ્રકરણમાં “ શક્તિ ”
શબ્દથી કઈ શક્તિ ઇષ્ટ છે ? ઉ. અહિંયાં શક્તિ
શબ્દથી કર્મોની અનુભાગરૂપ અથવા ફલ આપ-
વાની શક્તિ ઇષ્ટ છે.

૩૮૪ પ્ર. ઉદયાભાવી ક્ષય કોને કહે છે ?
ઉ. ફલ આપવા વિના આત્માથી કર્મનાં સંવં-
ધને છુટવાને ઉદયાભાવી ક્ષય કહે છે.

૩૮૫ પ્ર. ઉત્કર્ષણ કોને કહે છે ? ઉ. કર્મોની સ્થિતિને વધી જવાને ઉત્કર્ષણ કહે છે.

૩૮૬ પ્ર. અપકર્ષણ કોને કહે છે ? ઉ. કર્મોની સ્થિતિને ઘટી જવાને અપકર્ષણ કહે છે.

૩૮૭ પ્ર. સંક્રમણ કોને કહે છે ? ઉ. કોઈ પણ કર્મના સજાતીય એક ભેદને બીજા ભેદરૂપ થઈ જવાને સંક્રમણ કહે છે.

૩૮૮ પ્ર. સમય પ્રવદ્ધ કોને કહે છે ? ઉ. એક સમયમાં જેટલા કર્મપરમાણુ અને નોકર્મ પરમાણુ બંધાય, તે સર્વેને સમયપ્રવદ્ધ કહે છે.

૩૮૯ પ્ર. ગુણહાનિ કોને કહે છે ? ઉ. ગુણા-કારરૂપ હીન હીન (ઓછું ઓછું) દ્રવ્ય જેમાં જણાય, તેને ગુણહાનિ કહે છે. જેમકે—કોઈ જીવે એક સમયમાં ૬૩૦૦ પરમાણુઓના સમુ-

હરુપ સમયપ્રબદ્ધનો બંધ કર્યો અને તેમાં ૪૮ સમયની સ્થિતિ પડી, તેમાં ગુણહાનિયોના સમુહરુપ નાના ગુણહાનિ ૬, તેમાંથી પ્રથમ ગુણહાનિના પરમાણુ ૩૨૦૦, બીજી ગુણહાનિના પરમાણુ ૧૬૦૦, ત્રીજી ગુણહાનિના પરમાણુ ૮૦૦, ચોથી ગુણહાનિના પરમાણુ ૪૦૦, પાંચમી ગુણહાનિના પરમાણુ ૨૦૦, અને છઠ્ઠી ગુણહાનિના પરમાણુ ૧૦૦ છે. અહિયાં ઉત્તરોત્તર ગુણહાનિયોમાં ગુણાકારરુપ હીન હીન પરમાણુ (દ્રવ્ય) પ્રાપ્ત થાય છે તેથી તેને ગુણહાનિ કહે છે.

૩૯૦ પ્ર. ગુણહાનિઆયામ કોને કહે છે ?
 ઉ. એક ગુણહાનિના સમયના સમુહને ગુણહાનિ આયામ કહે છે. જેમકે—ઉપરના દૃષ્ટાન્તમાં

૪૮ સમયની સ્થિતિમાં ૬ ગુણહાનિ હતી, તો ૪૮ ને ૬ એ ભાંગવાથી પ્રત્યેક ગુણહાનિનું પરિમાણ ૮ આવ્યું, તેજ ગુણહાનિઆયામ કહેવાય છે.

૩૯૧ નાનાગુણહાનિ કોને કહે છે ? ઉ. ગુણહાનિયોના સમુહને નાના ગુણહાનિ કહે છે. જેમકે—ઉપરના દૃષ્ટાન્તમાં આઠ આઠ સમયની છ ગુણહાનિ છે, તેજ છ સંખ્યા નાના ગુણહાનિનું પરિમાણ જાણવું.

૩૯૨ પ્ર. અન્યોન્યાભ્યસ્તરાશિ કોને કહે છે ? ઉ. નાનાગુણહાનિપ્રમાણ વમણું માંડીને પરસ્પર ગુણાકાર કરવાથી જે ગુણનફલ [ગુણાકાર] થાય તેને અન્યોન્યાભ્યસ્તરાશિ કહે છે. જેમકે—ઉપરના દૃષ્ટાન્તમાં ૮ વમણા માંડીને

પરસ્પર ગુણવાથી ૬૪ થાય છે, તેજ અન્યોન્યા-
ભ્યસ્તરાશિનું પ્રમાણ જાણવું.

૩૯૩ પ્ર. અન્તિમગુણહાનિનું પરિમાણ કેવી
રીતે કાઢવું ? ઉ. એક ઓછા અન્યોન્યાભ્યસ્ત-
રાશિનો ભાગ સમયપ્રવદ્ધમાં મુકવાથી અંતિમ
ગુણહાનિના દ્રવ્યનું પરિમાણ નીકળે છે. જેમકે
૬૩૦૦માં એક ઓછા ૬૪ નો ભાગ દેવાથી
જે ૧૦૦ પ્રાપ્ત થયા, તેજ અન્તિમગુણહાનિનું
દ્રવ્ય છે.

૩૯૪ પ્ર. અન્યગુણહાનિયોના દ્રવ્યનું પરિ-
માણ કેવી રીતે કાઢવું જોઈએ ? ઉ. અન્તિમ-
ગુણહાનિના દ્રવ્યને પ્રથમ ગુણહાનિ પર્યન્ત
વ્રમણા વ્રમણા કરવાથી અન્યગુણહાનિયોના
દ્રવ્યનું પરિણામ નીકળે છે. જેમકે ૨૦૦-
૪૦૦-૮૦૦-૧૬૦૦-૩૨૦૦.

૩૯૬ પ્ર. પ્રત્યેકગુણહાનિમાં પ્રથમાદિ સમ-
 યોમાં દ્રવ્યનું પરિમાણ કેવી રીતે હોય છે ? ઉ.
 નિષેકહારને ચયથી ગુણવાથી પ્રત્યેક ગુણહાનિ-
 ના પ્રથમ સમયના દ્રવ્ય નિકળે છે. અને પ્રથમ
 સમયના દ્રવ્યમાંથી એક એક ચય બાદ કરવાથી
 ઉત્તરોત્તર સમયોના દ્રવ્યોનું પરિમાણ નીકળે
 છે જેમકે નિષેકહાર—૧૬ ને ચય ૩૨ થી
 ગુણવાથી પ્રથમ હાનિના પ્રથમ સમયના દ્રવ્ય
 ૫૧૨ થાય છે અને ૫૧૨ માંથી એક એક
 ચય અથવા ત્રીસ બાદ કરવાથી ત્રીજા સમ-
 યના દ્રવ્યોનું પરિમાણ ૪૮૦, ત્રીજા સમયના
 દ્રવ્યોનું પરિમાણ ૪૪૮, ચોથા સમયના દ્રવ્યોનું
 પરિમાણ ૪૧૬, પાંચમાં સમયના દ્રવ્યોનું પરિ-
 માણ ૩૮૪, છઠ્ઠા સમયના દ્રવ્યોનું પરિમાણ

૩૧૨, સાતમા સમયના દ્રવ્યોનું પરિમાણ ૩૨૦,
આઠમા સમયના દ્રવ્યોનું પરિમાણ ૨૮૮ નીકળે
છે. એવી રીતે દ્વિતીયાદિક ગુણહાનિયોમાં પણ
પ્રથમાદિ સમયોના દ્રવ્યોનું પરિમાણ કાઢી લેવું.

૩૧૬ પ્ર. નિષેકહાર કોને કહે છે ? ઉ.
ગુણહાનિઆયામથી વમણા પરિમાણને નિષેક-
હાર કહે છે. જેમકે ગુણહાનિ આયામ ૮ થી
વમણા ૧૬ ને નિષેકહાર કહે છે.

૩૧૭ પ્ર. ચય કોને કહે છે ? ઉ. શ્રેણીવ્યવ-
હાર ગણીતમાં સમાન હાનિ અથવા સમાન
વૃદ્ધિના પરિમાણને ચય કહે છે.

૩૧૮ પ્ર. આ પ્રકરણમાં ચયનું પરિમાણ
કાઢવાની કઈ રીત છે ? ઉ. નિષેકહારમાં એક
અધિક ગુણહાનિઆયામનું પ્રમાણ જોડીને અર્ધા

કરવાથી જે આવે, તેને ગુણહાનિઆયામથી ગુણવી, એવી રીતે ગુણવાથી જે ગુણનફલ (ગુણાકાર થાય, તેનો ભાગ વિવક્ષિત ગુણહાનિના દ્રવ્યમાં ઉમેરવાથી વિવક્ષિત ગુણહાનિના ચયનું પરિમાણ નીકળે છે.

જેમકે--નિષેકહાર ૧૬ માં એક અધિક ગુણહાનિ આયામ ૯ ઉમેરવાથી ૨૧ થયા. પચીશના અર્ધા ૧૨૥ અને ગુણહાનિઆયામને ૮ થી ગુણવાથી ૧૦૦ થાય છે. તે ૧૦૦ નો ભાગ વિવક્ષિત પ્રથમ ગુણહાનિના દ્રવ્ય ૩૨૦૦ માં ઉમેરવાથી પ્રથમ ગુણહાનિ સંબંધી ચય ૩૨ આવ્યા. એવી રીતે દ્વિતીય ગુણહાનિના ચયનું પરિમાણ ૧૬, તૃતીયનું પરિમાણ ૮, ચતુર્થનું ૪, પંચમનું ૨ અને અન્તિમ ગુણહાનિના ચયનું પરિમાણ ૧ જાણવું.

૩૯૯ પ્ર. અનુભાગની રચનાનો ક્રમ કયો છે ?

ઉ. દ્રવ્યની અપેક્ષાથી જે રચના ઉપર બતાવી છે, તેમાં પ્રત્યેકગુણહાનિના પ્રથમાદિ સમય સંબંધી દ્રવ્યને વર્ગણા કહે છે. અને તે વર્ગણાઓમાં જે પરમાણુઓ છે, તેને વર્ગ કહે છે. પ્રથમ ગુણહાનિ પ્રથમ વર્ગણામાં જે ૧૧૨ વર્ગ છે, તેમાં અનુભાગ શક્તિના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ સમાન છે. અને તે દ્વિતીયાદિ વર્ગણાઓના વર્ગોના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદોની અપેક્ષાએ સર્વેથી ન્યૂન અથવા જઘન્ય છે. દ્વિતીયાદિ વર્ગણાના વર્ગોમાં એક એક અવિભાગ પ્રતિચ્છેદની અધિકતાના ક્રમથી જે વર્ગણાપર્યન્ત એક એક અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ વધે ત્યાં સુધીની વર્ગણાઓના સમુહનું નામ એક સ્પર્દક છે અને જે વર્ગણાના

वर्गोंमां युगपत् (एक साथे) अनेक अविभाग प्रतिच्छेदोनी वृद्धि थईने प्रथम वर्गणाना वर्गोंना अविभाग प्रतिच्छेदोनी संख्याथी बमणी संख्या थई जाय, त्यांथी बीजा स्पर्द्धकनो प्रारंभ समजवो. एवी रीते जे जे वर्गणाओना वर्गोंमां प्रथम वर्गणाना वर्गोंना अविभाग प्रतिच्छेदोनी संख्याथी त्रणघणा, चारघणा आदि अविभाग प्रतिच्छेद होय, त्यांथी त्रीजा, चौथा आदि स्पर्द्धकोनो प्रारंभ समजवो. एवी रीते एक गुणहानिमां अनेक स्पर्द्धक थाय छे.

४०० प्र. आसव कोने कहे छे ? उ. बंधना कारणने आसव कहे छे. अथवा कर्मोंनां आववानां द्वारने आसव कहे छे. जेमके तळावमां पाणी आववाने द्वार मुकेलुं होय छे ते द्वारा

૧૨૩

તઠાવમાં પાળી આવે છે, તેવી રીતે આત્માના પ્રદેશોમાં મનવચનકાયરુપ દ્વારથી કર્મો આવે છે, તેને આસ્રવ કહે છે.

૪૦૧ પ્ર. આસ્રવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. દ્રવ્યબંધનું નિમિત્તકારણ, દ્રવ્ય-બંધનું ઉપાદાનકારણ, ભાવબંધનું નિમિત્તકારણ. અને ભાવબંધનું ઉપાદાનકારણ.

૪૦૨ પ્ર. કારણ કોને કહે છે ? ઉ. કાર્યની ઉત્પાદકસામગ્રિને કારણ કહે છે.

૪૦૩ પ્ર. કારણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. એક સમર્થકારણ અને બીજું અસ-મર્થ કારણ.

૪૦૪ પ્ર. સમર્થકારણ કોને કહે છે ? ઉ. પ્રતિબંધનો અમાવ થવાથી સહકારી સમસ્ત.

सामग्रियोना सद्भावने समर्थकारण कहे छे.
समर्थकारणना थवाथी अनंतर समयमां कार्यनी उत्पत्ति नियमथी थाय छे.

४०५ प्र. असमर्थ कारण कोने कहे छे ?

उ. भिन्न भिन्न प्रत्येक सामग्रीने असमर्थ कारण कहे छे. असमर्थ कार्यनुं नियामक नथी.

४०६ प्र. सहकारी सामग्रीना केटला भेद छे ? उ. बे भेद छे. एक निमित्त कारण, बीजुं उपादान कारण.

४०७ प्र. निमित्तकारण कोने कहे छे ?

उ. जे पदार्थ स्वयं कार्यरूप न परिणमे, परंतु कार्यनी उत्पत्तिमां सहायक थाय, तेने निमित्त कारण कहे छे. जेमके घडानी उत्पत्तिमां कुंमार, दंड, चक्र आदि सहायक छे.

૪૦૮ પ્ર. ઉપાદાન કારણ કોને કહે છે ?

ઉ. જે પદાર્થ સ્વયં કાર્યરૂપ પરિણમે, તેને ઉપાદાન કારણ કહે છે. જેમકે ઘડાની ઉત્પત્તિમાં માટી. અનાદિકાલથી દ્રવ્યમાં જે પર્યાયોનો પ્રવાહ ચાલી રહ્યો છે, તેમાં અનન્તર પૂર્વક્ષણવર્તી પર્યાય ઉપાદાન કારણ છે. અને અનન્તર ઉત્તરક્ષણવર્તી પર્યાય કાર્ય છે.

૪૦૯ પ્ર. દ્રવ્યબંધ કોને કહે છે ? ઉ. કાર્માણ સ્કંધરૂપ પુદ્ગલદ્રવ્યમાં આત્માની સાથે સંબંધ થવાની શક્તિને દ્રવ્યબંધ કહે છે.

૪૧૦ પ્ર. ભાવબંધ કોને કહે છે ? ઉ. આત્માના યોગકષાયરૂપ ભાવોને ભાવબંધ કહે છે.

૪૧૧ પ્ર. દ્રવ્યબંધનું નિમિત્ત કારણ શું છે ? ઉ. આત્માના યોગ કષાયરૂપ પરિણામ દ્રવ્યબંધનું નિમિત્ત કારણ છે.

૧૨૬

૪૧૨ પ્ર. દ્રવ્યબંધનું ઉપાદાન કારણ શું છે ?
ઉ. બંધ થવાના પૂર્વ ક્ષણમાં બંધ થવાના સન્મુખ કાર્માણ સ્કન્ધને દ્રવ્યબંધનું ઉપાદાન કારણ કહે છે.

૪૧૩ પ્ર. ભાવબંધનું નિમિત્ત કારણ શું છે ?
ઉ. ઉદય અને ઉદીરણા અવસ્થાને પ્રાપ્ત પૂર્વબદ્ધ કર્મ, ભાવબંધનું નિમિત્ત કારણ છે.

૪૧૪ પ્ર. ભાવબંધનું ઉપાદાન કારણ શું છે ?
ઉ. ભાવબંધના વિવક્ષિત સમયથી અનંતર પૂર્વ ક્ષણવર્તી યોગ કષાયરૂપ આત્માના પર્યાય વિશેષને ભાવબંધનું ઉપાદાન કારણ કહે છે.

૪૧૫ પ્ર. ભાવાસ્ત્રવ કોને કહે છે ?
ઉ. દ્રવ્યબંધના નિમિત્ત કારણ અથવા ભાવબંધના ઉપાદાન કારણને ભાવાસ્ત્રવ કહે છે.

૪૧૬ પ્ર. દ્રવ્યાસ્ત્રવ કોને કહે છે ? ઉ.
દ્રવ્યબંધના ઉપાદાન કારણ અથવા ભાવબંધના
નિમિત્ત કારણને દ્રવ્યાસ્ત્રવ કહે છે.

૪૧૭ પ્ર. પ્રકૃતિબંધ અને અનુભાગબંધમાં શું
ભેદ છે ? ઉ. પ્રત્યેક પ્રકૃતિના ભિન્ન ભિન્ન
ઉપાદાન શક્તિયુક્ત અનેક ભેદરૂપ કાર્માણ
સ્કંધનો આત્માથી સંબંધ થવાને પ્રકૃતિબંધ કહે
છે. અને તેજ સ્કંધોમાં ફલદાન શક્તિના તાર-
તમ્યને (ન્યૂનાધિકતાને) અનુભાગબંધ કહે છે.

૪૧૮ પ્ર. સમસ્ત પ્રકૃતિયોના બંધનાં કારણ
સામાન્યતાથી યોગ છે અથવા તેમાં કાંઈ વિ-
શેષતા છે ? ઉ. જેવી રીતે ભિન્ન ભિન્ન ઉપાદાન
શક્તિયુક્ત નાના પ્રકારના ભોજનોને મનુષ્ય
હસ્તદ્વારા ઇચ્છાવિશેષપૂર્વક ગ્રહણ કરે છે અને

વિશેષ ઇચ્છાના અભાવમાં ઉદરપૂર્ણ કરવાને માટે સામાન્ય ભોજનનું ગ્રહણ કરે છે, તેવીજ રીતે આ જીવ વિશેષ કષાયના અભાવમાં યોગ માત્રથી કેવલ સાતાવેદનયિરુપકર્મને ગ્રહણ કરે છે, પરંતુ તે યોગ જો કોઈ કષાય વિશેષથી અનુરંજિત હોય, તો અન્યાન્ય પ્રકૃતિયોનો પણ બંધ કરે છે.

૪૧૯ પ્ર. પ્રકૃતિવંધના કારણત્વની અપેક્ષાથી આસ્રવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. પાંચ ભેદ છે. મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ.

૪૨૦ પ્ર. મિથ્યાત્વ કોને કહે છે ? ઉ. મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિના ઉદયથી અદેવમાં (કુદેવમાં) દેવબુદ્ધિ, અતત્ત્વમાં તત્ત્વબુદ્ધિ, અધર્મ (કુધર્મ) માં ધર્મબુદ્ધિ इत्यादि વિપરિતાભિનિવેશરૂપ જીવના પરિણામને મિથ્યાત્વ કહે છે.

૪૨૧ પ્ર. મિથ્યાત્વના કેટલા મેદ છે ? ઉ.
પાંચ મેદ છે. એકાન્તિકમિથ્યાત્વ, વિપરીતમિ-
થ્યાત્વ, સાંશયિકમિથ્યાત્વ, આજ્ઞાનિકમિથ્યાત્વ
અને વૈનયિકમિથ્યાત્વ.

૪૨૨ પ્ર. એકાન્તિકમિથ્યાત્વ કોને કહે છે?
ઉ. પદાર્થ વિષે અનેક ધર્મ છે તેમાં એવો અભિ-
પ્રાય કરે કે વસ્તુ ધર્મી માત્ર છે ને ધર્મ માત્ર
પણ છે. તથા કોઈ એક ધર્મને ગ્રહણ કરી કહે
કે આ એક ધર્મ માત્રજ છે, અસ્તિત્વ છે, ના-
સ્તિત્વ છે એક વસ્તુ માત્ર છે. એક પુરુષ માત્રજ
આ સર્વ રચના છે તથા અનેક પણ છે, નિત્ય
પણ છે, અનિત્ય પણ છે इत्यादि અભિસાન્નિ-
વેશ (અભિપ્રાય) ને એકાન્ત મિથ્યાત્વ કહે
છે જેમકે બૌદ્ધમતાવલંબી પદાર્થને સર્વથા
ક્ષણિક માને છે.

४२३ प्र. विपरीतमिथ्यात्व कोने कहे छे ?

उ. सग्रन्थने निर्ग्रन्थ मानवा, केवली भगवान आहारी छे, स्त्रीने मोक्ष थाय छे. इत्यादि विपरीत रुचिने विपरीत मिथ्यात्व कहे छे.

४२४ प्र. सांशायिकमिथ्यात्व कोने कहे छे?

उ. धर्म अहिंसा लक्षणमयी छे के नहि तथा सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारित्र ए मोक्षमार्गना साधनभुत छे के नहि एवी रीतेना संदेहरूप श्रद्धाने सांशायिकमिथ्यात्व कहे छे.

४२५ प्र. आज्ञानिकमिथ्यात्व कोने कहे छे?

उ. हिताहितना विवेकनी परिक्षा रहित श्रद्धान करवुं तेने आज्ञानिकमिथ्यात्व कहे छे. जेमके पशुवध करवामां धर्म समजवो.

४२६ प्र. वैनयिकमिथ्यात्व कोने कहे छे ?

૩. સમસ્ત પ્રકારના દેવ, કુદેવ અને સમસ્ત પ્રકારના દર્શનો એકજ માનવાં, તેને વૈનયિક મિથ્યાત્વ કહે છે.

૪૨૭ પ્ર. અવિરતિ કોને કહે છે ? ૩. હિંસાદિક પાપોમાં તથા પાંચઇન્દ્રિય અને મનના વિષયોમાં પ્રવૃત્તિ થવાને અવિરતિ કહે છે.

૪૨૮ પ્ર. અવિરતિના કેટલા ભેદ છે ? ૩. ત્રણ ભેદ છે. અનન્તાનુબંધિકષાયોદયજનિત, અપ્રત્યાશ્વ્યાનાવરણકષાયોદયજનિત, અને પ્રત્યાશ્વ્યાનાવરણકષાયોદયજનિત.

૪૨૯ પ્ર. પ્રમાદ કોને કહે છે ? ૩. સંજ્વલન અને નોકષાયના તીવ્ર ઉદયથી અતિચાર રહિત ચારિત્ર પાલ્લવામાં ઉત્સાહરહિતપણાને તથા સ્વરૂપની અસાવધાનતાને પ્રમાદ કહે છે.

૪૩૦ પ્ર. પ્રમાદના કેટલા મેદ છે ? ઉ. પંદર મેદ છે. વિકથા ૪ (સ્ત્રીકથા, રાષ્ટ્રકથા, ભોજનકથા, રાજકથા), કષાય ૪ [સંજ્વલનના તીવ્ર ઉદય જનિત ક્રોધ, માન, માયા, લોભ] અને હિન્દ્રિયોના વિષય. ૫, નિદ્રા એક અને સ્નેહ એક એ પંદર પ્રમાદ છે.

૪૩૧ પ્ર. કષાય કોને કહે છે ? ઉ. સંજ્વલન અને નૌકષાયના મંદ ઉદયથી પ્રાદુર્ભૂત આત્માના પરિણામવિશેષને કષાય કહે છે.

૪૩૨ પ્ર. યોગ કોને કહે છે ? ઉ. મનોવર્ગના અથવા કાયવર્ગના (આહારવર્ગના તથા કાર્માણવર્ગના) અને વચનવર્ગનાના અવલંબનથી કર્મ નોકર્મને ગ્રહણ કરવાની શક્તિ-વિશેષને યોગ કહે છે.

૧૩૩

૪૩૩ પ્ર. યોગના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. પંદર ભેદ છે. મનોયોગ ૪ (સત્ય મનોયોગ, અસત્ય મનોયોગ, ઉભય મનોયોગ અને અનુભય મનોયોગ), કાયયોગ ૭ (ઔદારિક, ઔદારિકમિશ્ર, વૈક્રિયક, વૈક્રિયકમિશ્ર, આહારક, આહારકમિશ્ર, અને કાર્માણ), વચનયોગ ૪ (સત્યવચન યોગ, અસત્યવચનયોગ, ઉભયવચનયોગ, અનુભયવચનયોગ) એ પંદર ભેદ છે.

૪૩૪ પ્ર. મિથ્યાત્વની પ્રધાનતાથી કઈ કઈ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. મિથ્યાત્વની પ્રધાનતાથી ૧૬ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે. મિથ્યાત્વ, હુંડકસંસ્થાન, નપુંસકવેદ, નરકગતિ, નરકગત્યાનુપૂર્વી, નરકાયુ, અસંપ્રાપ્તાસૃપાટિકાસંહનન, જાતિ ૪ (એકેન્દ્રિય, બેહન્દ્રિય, ત્રણ

इन्द्रिय, चारइन्द्रिय,), स्थावर, आताप, सूक्ष्म
अपर्याप्त अने साधारण ए ૧૬ પ્રકૃતિયોનો
બંધ થાય છે.

૪૩૫ પ્ર. અનંતાનુબંધી કષાયોદયજનિત
અવિરતિથી કહ કહ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે?
ઉ. અનંતાનુબંધી કષાયોદયજનિત અવિરતિથી
૨૫ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.—અનંતાનુબંધી
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સત્યાનગૃહ્ણિ, નિદ્રા-
નિદ્રા, પ્રચલા પ્રચલા, દૂર્ભગ, દુઃસ્વર, અનાદેય,
અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, સ્ત્રીવેદ, નીચગોત્ર, તિર્ય-
ગ્ગતિ, તિર્યગ્ગત્યાનુપૂર્વી, તીર્યગાયુ, ઉદ્યોત, સં-
સ્થાન ૪ (ન્યગ્રોધ, સ્વાતિ, કુબ્જક, વામન),
સંહનન ૪ (વજ્રનારાચ, નારાચ, અર્દ્ધનારાચ,
અને ક્ષીલિત) એ પચ્ચીસ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૪૩૬ પ્ર. અપ્રત્યાસ્થ્યાનાવરણ કષાયોદય-
જનિત અવિરતિથી કહ કહ પ્રકૃતિયોનો બંધ
થાય છે ? ઉ. દશ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.
અપ્રત્યાસ્થ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ,
મનુષ્યગતિ, મનુષ્યગત્યાનુપૂર્વી, મનુષ્યાયુ, ઔ-
દારિકશરીર, ઔદારિકાંગોપાંગ અને વજ્રઋષભ-
નારાચ સંહનન્ એ દશ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૪૩૭ પ્ર. પ્રત્યાસ્થ્યાનાવરણ કષાયોદયજનિત
અવિરતિથી કહ કહ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ?
ઉ. પ્રત્યાસ્થ્યાનાવરણ-ક્રોધ, માન, માયા અને
લોભ એ ચાર પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૪૩૮ પ્ર. પ્રમાદથી કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ
થાય છે ? ઉ. છ પ્રકૃતિયોનો અથવા અસ્થિર,
અશુભ, અસાતાવેદનીય, અયશઃકીર્તિ, અરતિ,

अने शोक प्रकृतिनो बंध थाय छे.

४३९ प्र. कषायना उदयथी केटली प्रकृ-
तीयोनो बंध थाय छे ? उ. अट्टावन प्रकृति-
योनो बंध थाय छे. अथवा—देवायु १, निद्रा
१ प्रचला १, तीर्थकर १, निर्माण १, प्रशस्त
विहायोगति १, पंचेन्द्रियजाति १, तैजसश-
रीर १, कामाणशरीर १, आहारकशरीर १,
आहारकांगोपांग १, समचतुरल्ल संस्थान १,
वैक्रियकशरीर १, वैक्रियकांगोपांग १, देवगति
१, देवगत्यानुपूर्वी १, रूप १, रस १, गंध १,
स्पर्श १, अगुरुलघु १, उपघात १, परघात १,
उच्छ्वास १, त्रस १, बादर १, पर्याप्त १,
प्रत्येक १, स्थिर १, शुभ १, सुभग १, सु-
स्वर १, आदेय १, हास्य १, रति १, जुगु-

પ્તા ૧, ભય ૧, પુરુષવેદ ૧, સંજ્વલન ક્રોધ
 ૧, માન ૧, માયા ૧, લોભ ૧, મતિજ્ઞાના-
 વરણ ૧, શ્રુતજ્ઞાનાવરણ ૧, અવધિજ્ઞાનાવરણ
 ૧, મનઃપર્યયજ્ઞાનાવરણ ૧, કેવલજ્ઞાનાવરણ ૧,
 ચક્ષુદર્શનાવરણ ૧, અચક્ષુદર્શનાવરણ ૧,
 અવધિદર્શનાવરણ ૧, કેવલદર્શનાવરણ ૧,
 દાનાન્તરાય ૧, ભોગાન્તરાય ૧, ઉપભોગાન્તરાય
 ૧, વીર્યાન્તરાય ૧, લાભાન્તરાય ૧, યશસ્કીર્તિ
 ૧, અને ઉચ્ચગોત્ર ૧, એ અઢાવન પ્રકૃતિયોનો
 બંધ થાય છે.

૪૪૦ પ્ર. યોગના નિમિત્તથી કહ પ્રકૃતિનો
 બંધ થાય છે ? ઉ. એક સાતા વેદનીય પ્રકૃ-
 તિનો બંધ થાય છે.

૪૪૧ કર્મપ્રકૃતિ સર્વે ૧૪૮ છે અને કારણ

૧૩૮

માત્ર ૧૨૦ નાં લક્ષ્યાં, તો પછી ૨૮ પ્રકૃતિ-
યોનું શું થયું ? ઉ. સ્પર્શાદિ ૨૦ ની જગ્યાએ
૪ નું ગ્રહણ કરેલું છે, એ કારણથી ૧૬ પ્રકૃ-
તિઓ ઘટે છે. અને પાંચે શરીરના બંધન તથા પાંચ
સંઘાતનું ગ્રહણ કરેલું નથી, તેથી તે દશ ઘટી
અને સમ્યગ્મિથ્યાત્વ તથા સમ્યક્પ્રકૃતિમિથ્યાત્વ
એ બે પ્રકૃતિયોનો બંધ થતો નથી; કેમકે
સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પૂર્વવદ્ધ મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિના
ત્રણ સ્વંડ કરે છે, ત્યારે તે બે પ્રકૃતિયોનો
પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. એ કારણથી બે પ્રકૃતિઓ
ઘટે છે.

૪૪૨ પ્ર. દ્રવ્યાસ્રવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
બે ભેદ છે—સામ્પરાયિકાસ્રવ અને ઇર્યાપથ
આસ્રવ.

૪૪૩ પ્ર. સામ્પ્રાયિક આસ્રવ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મ પરમાણુ જીવના કષાયભાવોના નિમિત્તથી આત્મામાં કંઈક વસ્તુ માટે સ્થિતિને પ્રાપ્ત થાય, તેના આસ્રવને સામ્પ્રાયિક આસ્રવ કહે છે.

૪૪૪ પ્ર. ઇર્યાપથ આસ્રવ કોને કહે છે ? ઉ. જે કર્મ પ્રમાણુઓનો બંધ, ઉદય અને નિર્જરા એકજ સમયમાં થાય, તેના આસ્રવને ઇર્યાપથ આસ્રવ કહે છે.

૪૪૫ પ્ર. એ બન્ને પ્રકારના આસ્રવોના સ્વામી કોણ કોણ છે ? ઉ. સામ્પ્રાયિક આસ્રવનો સ્વામી કષાય સહિત આત્મા અને ઇર્યાપથ આસ્રવનો સ્વામી કષાય રહિત આત્મા થાય છે.

૪૪૬ પ્ર. પુણ્યાસ્રવ અને પાપાસ્રવનું કારણ

ળકે શુભયોગ દશમા ગુણસ્થાનથી પહેલાં પહે-
લાંજ થાય છે.

इति तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः प्रारभ्यते ।

૪૬૦ પ્ર. જીવના અસાધારણ ભાવ કેટલા
છે ? ઉ. પાંચ છે. ઔપશમિકભાવ, ક્ષાયિક-
ભાવ, ક્ષાયોપશમિક (મિશ્ર), ઔદયિક અને
પારિણામિકભાવ.

૪૬૧ પ્ર. ઔપશમિકભાવ કોને કહે છે ?
ઉ. કોદ પળ કારણથી કર્મોના ઉપશમ થવાથી
(ઉદય નહિ થવાથી) જીવના પરિણામ જે
વિશુદ્ધ થઈ જાય, તેને ઔપશમિકભાવ કહે છે.

૪૫૨ પ્ર. ક્ષાયિકભાવ કોને કહે છે ? ઉ. કર્મોનો સર્વથા નાશ થવાથી આત્માનો અત્યન્ત શુદ્ધભાવ થઈ જાય છે, તેને ક્ષાયિકભાવ કહે છે.

૪૫૩ પ્ર. ક્ષાયોપશમિકભાવ (મિશ્રભાવ) કોને કહે છે ? ઉ. સર્વઘાતી કર્મોનો ઉદયભાવી ક્ષય અથવા ઉપશમ થવાને તથા દેશઘાતી કર્મોનો ઉદય થવાથી આત્માને જે ભાવ થાય છે, તેને ક્ષાયોપશમિક અથવા મિશ્રભાવ કહે છે.

૪૬૪ પ્ર. ઔદાયિકભાવ કોને કહે છે ? ઉ. કર્મોના ઉદય આવવાથી અર્થાત્ દ્રવ્યક્ષેત્ર કાલ ભાવરૂપ નિમિત્તથી કર્મ જ્યારે પોતાનું ફળ આપે છે, તેને ઉદય કહે છે. અને કર્મોના ઉદયથી જે આત્માના ભાવ થાય છે, તેને ઔ-

દાયિકભાવ કહે છે.

૪૫૫ પ્ર. પારિણામિકભાવ કોને કહે છે ?

ઉ. જે કર્મોના ઉપશમ, ક્ષય, ક્ષયોપશમ, અથવા ઉદયની અપેક્ષા રાખ્યા વિના જીવનો સ્વભાવ માત્ર હોય, તેને પારિણામિકભાવ કહે છે.

૪૫૬ પ્ર. ઔપશમિકભાવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. સમ્યક્ત્વભાવ અને ચારિત્રભાવ.

૪૫૭ ક્ષાયિક ભાવના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. નવ ભેદ છે. ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ, ક્ષાયિકચારિત્ર, ક્ષાયિકદર્શન, ક્ષાયિકજ્ઞાન, ક્ષાયિકદાન, ક્ષાયિકલાભ, ક્ષાયિકભોગ, ક્ષાયિકઉપભોગ અને ક્ષાયિકવીર્ય.

૪૫૮ પ્ર. ક્ષાયોપશમિકભાવના કેટલા ભેદ

છે ? ઉ. ૧૮ મેદ છે. સમ્યક્ત્વ, ચરિત્ર, ચક્ષુ-
દર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન, દેશસંયમ,
મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યયજ્ઞાન,
કુમતિજ્ઞાન, કુશ્રુતજ્ઞાન, કુઅવધિજ્ઞાન, દાન,
લાભ, ભોગ, ઉપભોગ અને વીર્ય.

૪૫૯ પ્ર. ઔદયિકભાવના કેટલા મેદ છે ?
ઉ. ૨૧ મેદ છે—ગતિ ૪, કષાય ૪, લિંગ
૩, મિથ્યાદર્શન ૧, અજ્ઞાન ૧, અસંયમ ૧,
અસિદ્ધત્વ ૧, લેશ્યા ૬ (પીત, પદ્મ, શુક્લ,
કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત) ।

૪૬૦ પ્ર. પારિણામિકભાવના કેટલા મેદ
છે ? ઉ. ત્રણ મેદ છે—જીવત્વ, મવ્યત્વ, અમવ્યત્વ.

૪૬૧ પ્ર. લેશ્યા કોને કહે છે ? ઉ. કષા-
યના ઉદયથી અનુરંજીત યોગોની પ્રવૃત્તિને ભાવ-

લેશ્યા કહે છે. અને શરીરના પીત, પદ્માદિ
વર્ણોને દ્રવ્યલેશ્યા કહે છે.

૪૬૨ પ્ર. ઉપયોગ કોને કહે છે ? ઉ. જી-
વના લક્ષણરૂપ ચૈતન્યાનુવિધાયી પરિણામને ઉપ-
યોગ કહે છે.

૪૬૩ પ્ર. ઉપયોગના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
બે ભેદ છે—દર્શનોપયોગ અને જ્ઞાનોપયોગ.

૪૬૪ પ્ર. દર્શનોપયોગના કેટલા ભેદ છે ?
ઉ. ચાર ભેદ છે—ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન,
અવધિદર્શન, અને કેવલદર્શન.

૪૬૫ પ્ર. જ્ઞાનોપયોગના કેટલા ભેદ છે ?
ઉ. આઠ ભેદ છે—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિ-
જ્ઞાન, મનઃપર્યયજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, કુમતિજ્ઞાન,
કુશ્રુતજ્ઞાન, અને કુઅવધિજ્ઞાન.

૪૬૬ પ્ર. સંજ્ઞા કોને કહે છે ? ઉ. અભિ-
લાષાને (વાંચ્છાને) સંજ્ઞા કહે છે.

૪૬૭ પ્ર. સંજ્ઞાના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર
ભેદ છે. આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહ.

૪૬૮ પ્ર. માર્ગણા કોને કહે છે ? ઉ. જે
જે ધર્મવિશેષોથી જીવોની અન્વેશણ (શોધ)
કરાય, તે ધર્મવિશેષોને માર્ગણા કહે છે.

૪૬૯ પ્ર. માર્ગણાના કેટલા ભેદ છે ? ઉ.
૧૪ ભેદ છે. ગતિ, ઇન્દ્રિય, કાય, યોગ, વેદ,
કષાય, જ્ઞાન, સંયમ, દર્શન, લેશ્યા, મઘ્યત્વ,
સમ્યક્ત્વ, સંજ્ઞિત્વ, અને આહાર.

૪૭૦ પ્ર. ગતિ કોને કહે છે ? ઉ. ગતિનામા
નામકર્મના ઉદયથી જીવના પર્યાયવિશેષને
ગતિ કહે છે.

૪૭૧ પ્ર. ગતિના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચાર ભેદ છે. નરકગતિ, તિર્યચગતિ, મનુષ્યગતિ અને દેવગતિ.

૪૭૨ પ્ર. इन्द्रिय કોને કહે છે ? ઉ. આત્માના લિङ્ગને (ચિહ્નને) इन्द्रिय કહે છે.

૪૭૩ પ્ર. इन्द्रियના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે—દ્રવ્યેન્દ્રિય અને ભાવેન્દ્રિય.

૪૭૪ પ્ર. દ્રવ્યેન્દ્રિય કોને કહે છે ? ઉ. નિર્વૃત્તિ અને ઉપકરણને દ્રવ્યેન્દ્રિય કહે છે.

૪૭૫ પ્ર. નિર્વૃત્તિ કોને કહે છે ? ઉ. પ્રદેશોની રચનાવિશેષને નિર્વૃત્તિ કહે છે.

૪૭૬ પ્ર. નિર્વૃત્તિના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. બાહ્યનિર્વૃત્તિ અને અભ્યન્તરનિર્વૃત્તિ.

૪૭૭ પ્ર. બાહ્યનિર્વૃત્તિ કોને કહે છે ? ઉ.

इन्द्रियना आकाररूप पुद्गलनी रचनाविशेषने बाह्यनिर्वृत्ति कहे छे.

४७८ प्र. अभ्यन्तर निर्वृत्ति कोने कहे छे ?

उ. आत्माना विशुद्ध प्रदेशोना इन्द्रिय आकार-रूप रचना विशेषने अभ्यन्तर निर्वृत्ति कहे छे.

४७९ प्र. उपकरण कोने कहे छे ? उ. जे निर्वृत्तिनो उपकार (रक्षा) करे, तेने उपकरण कहे छे.

४८० प्र. उपकरणना केटला भेद छे ? उ. बे भेद छे.—अभ्यन्तरउपकरण अने बाह्य-उपकरण.

४८१ प्र. आभ्यन्तर उपकरण कोने कहे छे ?

उ. नेत्र इन्द्रियमां कृष्ण, शुक्ल मंडलनी मा-फक सर्वे इन्द्रियोमां जे निर्वृत्तिनो उपकार करे,

તેને આભ્યન્તર નિર્વૃત્તિ કહે છે.

૪૮૨ પ્ર. બાહ્યઉપકરણ કોને કહે છે ?
 ઉ. નેત્ર ઇન્દ્રિયમાં પલક (પાંપણો) વીગેરેની માફક, જે નિર્વૃત્તિનો ઉપકાર કરે, તેને બાહ્યો-
 પકરણ કહે છે.

૪૮૩ પ્ર. ભાવેન્દ્રિય કોને કહે છે ? ઉ.
 લબ્ધિ અને ઉપયોગને ભાવેન્દ્રિય કહે છે.

૪૮૪ પ્ર. લબ્ધિ કોને કહે છે ? ઉ. જ્ઞા-
 નાવરણકર્મના ક્ષયોપશમને લબ્ધિ કહે છે.

૪૮૫ પ્ર. ઉપયોગ કોને કહે છે ? ઉ. ક્ષ-
 યોપશમ હેતુવાળા ચેતનાના પરિણામવિશેષને
 ઉપયોગ કહે છે.

૪૮૬ પ્ર. દ્રવ્યેન્દ્રિયના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. પાંચ ભેદ છે. સ્પર્શન, રસના, ઘ્રાણ, ચક્ષુ.

અને શ્રોત્ર.

૪૮૭ પ્ર. સ્પર્શન ઇન્દ્રિય કોને કહે છે ?

ઉ. જેનાથી આઠ પ્રકારના સ્પર્શો (શીત, ઉષ્ણ, રુક્ષ, સચિક્ષ્ણ, કઠોર, કોમલ, હલકા, ભારે-નું જ્ઞાન થાય, તેને સ્પર્શનેન્દ્રિય કહે છે.

૪૮૮ પ્ર. રસના ઇન્દ્રિય કોને કહે છે ?

ઉ. જેનાથી પાંચ પ્રકારના રસો (તીંક્ષ્ણ, કડવો, કષાયલો, સ્વાદો, અને મીઠો) ના સ્વાદનું જ્ઞાન થાય, તેને રસનેન્દ્રિય કહે છે.

૪૮૯ પ્ર. ગ્રાણેન્દ્રિય કોને કહે છે ? ઉ.

જેનાથી બે પ્રકારની ગંધ (સુગન્ધ અને દુર્ગન્ધ-નું જ્ઞાન થાય, તેને ગ્રાણેન્દ્રિય કહે છે.

૪૯૦ પ્ર. ચક્ષુરિન્દ્રિય કોને કહે છે ? ઉ.

જેનાથી પાંચ પ્રકારના વર્ણોનું (ધોળો, પીળો,

લીલો, લાલ અને કાઠા રંગનું) જ્ઞાન થાય, તેને ચક્ષુરિન્દ્રિય કહે છે.

૪૯૧ પ્ર. શ્રોત્ર ઇન્દ્રિય કોને કહે છે? ઉ. જેનાથી સાત પ્રકારના સ્વરોનું જ્ઞાન થાય, તેને શ્રોત્રેન્દ્રિય કહે છે.

૪૯૨ પ્ર. કયા કયા જીવોને કઈ કઈ ઇન્દ્રિયો હોય છે? ઉ. પૃથિવી, અપ, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ પ્રકારના જીવોને એક સ્પર્શન ઇન્દ્રિય હોય છે. સરસીયાં, કરમીઆ, ગાડર, ગંડેરા, ડ્યેઝ, વાઘા, પોરા, જંતુ, જઘો વીગેરે જીવોને સ્પર્શન અને રસના એ બે ઇન્દ્રિયો હોય છે. ઉધડ, જુ, લીંચ, માંકડ, કીડી, કાનસ્વજુરા, વીગેરે જીવોને સ્પર્શન, રસના અને ગ્રાણ (નાક) એ ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય

છે. માસી, મચ્છર, ડાંસ, મસા, પતંગીયા, કંસારી, કરોઢીઆ, ઢીકળ, વીંછી, મમરા, મમરીઓ, વીંગેરે જીવોને સ્પર્શન, રસના, નાક અને આંખો એ ચાર ઇન્દ્રિયો હોય છે. અને ઘોડા, સિંહ, આદિ ચારપગા જનાવર—પશુ, મનુષ્ય, દેવ, અને નારકી જીવોને સ્પર્શન, જીમ, નાક, આંખો અને કાન એ પાંચે ઇન્દ્રિયો હોય છે.

૪૯૩ પ્ર. કાય કોને કહે છે ? ઉ. તસ, મ્થાવર નામકર્મના ઉદયર્થી આત્માના પ્રદેશ પ્રચયને કાય કહે છે.

૪૯૪ પ્ર. ત્રસ કોને કહે છે ? ઉ. ત્રસ નામા નામકર્મના ઉદયર્થી બેઙ્ગિન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયોમાં જન્મ લેવાવાઢા જી-

વોને તસ કહે છે.

૪૯૫ પ્ર. સ્થાવર કોને કહે છે ? ઉ. સ્થાવરનામા નામકર્મના ઉદયર્થી પૃથિવી, અપ, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિમાં જન્મ લેવાવાઝા જીવોને સ્થાવર કહે છે.

૪૯૬ પ્ર. બાદર કોને કહે છે ? ઉ. પૃથિવી આદિકર્થી જે રોકાઈ જાય, તથા બીજાને રોકે, તેને બાદર કહે છે.

૪૯૭ પ્ર. સૂક્ષ્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે પૃથિવી આદિકર્થી રોકાય નહિ અને બીજા પદાર્થોને રોકે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહે છે.

૪૯૮ પ્ર. વનસ્પતિના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. પ્રત્યેક અને સાધારણ.

૪૯૯ પ્ર. પ્રત્યેક વનસ્પતિ કોને કહે છે ?

૩. એક શરીરનો જે એકજ સ્વામી હોય, તેને પ્રત્યેક વનસ્પતિ કહે છે.

૧૦૦ પ્ર. સાધારણ વનસ્પતિ કોને કહે છે?

૩. જે જીવોના આહાર, શ્વાસોશ્વાસ, આયુ અને કાય એ સાધારણ (સમાન અથવા એક) હોય, તેને સાધારણ વનસ્પતિ કહે છે. જેમકે કંદમુલાદિક.

૧૦૧ પ્ર. પ્રત્યેક વનસ્પતિના કેટલા ભેદ છે ? ૩. બે ભેદ છે. સપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક અને અપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક.

૫૦૨ પ્ર. સપ્રતિષ્ઠિત કોને કહે છે ? ૩. જે પ્રત્યેક વનસ્પતિના આશ્રય અનેક સાધારણ વનસ્પતિ શરીર હોય, તેને સપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક વનસ્પતિ કહે છે.

૧૦૩ પ્ર. અપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક કોને કહે છે ?
 ડ. જે પ્રત્યેક વનસ્પતિને આશ્રય કોઈપણ સા-
 ધારણ વનસ્પતિ ન હોય, તેને અપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક
 વનસ્પતિ કહે છે.

૧૦૪ પ્ર. સાધારણ વનસ્પતિ સપ્રતિષ્ઠિત
 પ્રત્યેક વનસ્પતિમાં જ હોય છે કે કોઈ બીજીમાં
 હોય છે ? ડ. પૃથિવી, અગ્નિ, તેજ, વાયુ, કેવલી
 ભગવાન, આહારક શરીર, દેવ, નારકી એ
 આઠોના સિવાય સર્વ સંસારી જીવોના શરીર
 સાધારણ અથવા નિગોદને આશ્રય છે.

૧૦૫ પ્ર. સાધારણ વનસ્પતિના (નિગોદના)
 કેટલા ભેદ છે ? ડ. બે ભેદ છે. નિત્યનિગોદ
 અને હિતરનિગોદ.

૧૦૬ પ્ર. નિત્યનિગોદ કોને કહે છે ? ડ.

જેને કોઈ વસ્તુ પળ નિગોદના સિવાય બીજી પર્યાય પ્રાપ્ત કરી નથી અને પ્રાપ્ત કરશે પણ નહિ, તેને નિત્યનિગોદ કહે છે.

૫૦૭ પ્ર. ઇતરનિગોદ કોને કહે છે ? ઉ. જે નિગોદથી નીકળીને બીજી પર્યાય પ્રાપ્ત કરી ફરીને નિગોદમાં ઉત્પન્ન થાય, તેને ઇતરનિગોદ કહે છે.

૫૦૮ પ્ર. વાદર અને સૂક્ષ્મ કયા કયા જીવ છે ? ઉ. પૃથિવી, અપ, તેજ, વાયુ, નિત્યનિગોદ, ઇતરનિગોદ એ છ વાદર અને સૂક્ષ્મ બન્ને પ્રકારના હોય છે. બાકીના સર્વે જીવ વાદરજ હોય છે. સૂક્ષ્મ હોતા નથી.

૫૦૯ પ્ર. યોગ કોને કહે છે ? ઉ. પુદ્ગલ-વિપાકી શરીર અને અંગોપાંગનામા નામકર્મના

ઉદયથી મનોવર્ગણા, વચનવર્ગણા, તથા કાયવર્ગણાના અવલંબનથી, કર્મ નોકર્મને ગ્રહણ કરવાની જીવની શક્તિવિશેષને ભાવયોગ કહે છે. તેજ ભાવયોગના નિમિત્તથી આત્માના પ્રદેશોના પરિસ્પંદને (ચંચલ હોવાને) દ્રવ્યયોગ કહે છે.

૬૧૦ પ્ર. યોગના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. પંદર ભેદ છે. મનોયોગ ૪, વચનયોગ ૪, અને કાયયોગ ૭.

૬૧૧ પ્ર. વેદ કોને કહે છે ? ઉ. નોકષાયના ઉદયથી ઉત્પન્ન થયેલા જીવને મૈથુન કરવાની અભિલાષાને ભાવવેદ કહે છે. અને નામ કર્મના ઉદયથી આવિર્ભૂત જીવના ચિન્હવિશેષને દ્રવ્યવેદ કહે છે.

૬૧૨ પ્ર. વેદના કેટલા ભેદ છે. ઉ. ત્રણ

ભેદ છે. સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુંસકવેદ.

૧૧૩ પ્ર. કષાય કોને કહે છે ? ઉ. જે આત્માના સમ્યક્ત્વ, દેશચારિત, સકલચારિત અને યથાસ્થિત ચારિત્રરૂપ પરિણામોને ધાતે, તેને કષાય કહે છે.

૧૧૪ પ્ર. કષાયના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. સોઠ ભેદ છે. અનન્તાનુબંધી ૪, અપ્રત્યાસ્થાનાવરણીય ૪, પ્રત્યાસ્થાનાવરણીય ૪ અને સંજ્વલન ૪.

૧૧૫ પ્ર. જ્ઞાનમાર્ગણાના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યય, કેવલ, તથા કુમતિ, કુશ્રુત, અને કુઅવધિ.

૧૧૬ પ્ર. સંયમ કોને કહે છે ? ઉ. અ-
હિંસાદિક પાંચ વ્રત ધારણ કરવાને, ર્યાપથ

આદિ પાંચ સમિતિયોના પાઠવાને, કષાયોનો નિગ્રહ કરવાને, મનોયોગાદિક ત્રણે યોગોને રોકવાને તથા સ્પર્શન આદિ પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોનો વિજય કરવાને સંયમ કહે છે.

૧૧૭ પ્ર. સંયમ માર્ગણાના કેટલા ભેદ છે?

ઉ. સાત ભેદ છે.—સામાયિક, છેદોપસ્થાપના, પરિહાર વિશુદ્ધિ, મૂઢ્ઘ સામ્પરાય, યથાસ્ત્યાત, સંયમાસંયમ અને અસંયમ.

૧૧૮ પ્ર. દર્શનમાર્ગણાના કેટલા ભેદ છે?

ઉ. ચાર ભેદ છે.—ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન, અને કેવલદર્શન.

૧૧૯ પ્ર. લેશ્યામાર્ગણાના કેટલા ભેદ છે?

ઉ. છ ભેદ છે. કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, પીત, પદ્મ અને શુક્લ.

૧૨૦ પ્ર. ભવ્યમાર્ગણાના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. બે ભેદ છે. ભવ્ય અને અભવ્ય.

૫૨૧ પ્ર. સમ્યક્ત્વ કોને કહે છે ? ઉ.
 તત્ત્વાર્થના શ્રદ્ધાને સમ્યક્ત્વ કહે છે.

૫૨૨ પ્ર. સમ્યક્ત્વમાર્ગણાના કેટલા ભેદ
 છે ? ઉ. છ ભેદ છે.—ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, ક્ષયો-
 પશમ સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્નિ-
 શ્યાત્વ, સાસાદન, અને મિથ્યાત્વ.

૫૨૩ પ્ર. સંજ્ઞી કોને કહે છે ? ઉ. જેમાં
 સંજ્ઞા હોય, તેને સંજ્ઞી કહે છે.

૫૨૪ પ્ર. સંજ્ઞા કોને કહે છે ? ઉ. દ્રવ્યમન
 દ્વારા શિક્ષાદિ ગ્રહણ કરવાને સંજ્ઞા કહે છે.

૫૨૫ પ્ર. સંજ્ઞીમાર્ગણાના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. બે ભેદ છે. એક સંજ્ઞી અને બીજો અસંજ્ઞી.

૧૨૬ પ્ર. આહાર કોને કહે છે ? ઉ. ઔદારિક ઔદિ શરીર અને પર્યાપ્તિના યોગ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવાને આહાર કહે છે.

૧૨૭ પ્ર. આહારવર્ગણના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. આહારક અને અનાહારક.

૧૨૮ પ્ર. અનાહારક જીવ કહ કહ અવસ્થામાં થાય છે ? ઉ. વિગ્રહગતિ, અને કોઈ કોઈ સમુદ્ધાતમાં, અને અયોગ કેવળી અવસ્થામાં જીવ અનાહારક થાય છે.

૧૨૯ પ્ર. વિગ્રહગતિ કોને કહે છે ? ઉ. એક શરીરને છોડી બીજા શરીરના તરફ ગમન કરવાને વિગ્રહગતિ કહે છે.

૧૩૦ પ્ર. વિગ્રહગતિમાં કયો યોગ હોય છે ? ઉ. કર્માણયોગ હોય છે.

૫૩૧ પ્ર. વિગ્રહગતિના કેટલા ભેદ છે ?
 ડ. ચાર ભેદ છે. ઋજુગતિ, પાણિમુક્તાગતિ,
 લાંગલિકાગતિ અને ગોમૂત્રિકાગતિ.

૫૩૨ પ્ર. એ વિગ્રહગતિયોમાં કેટલો કાલ
 લાગે છે ? ડ. ઋજુગતિમાં એક સમય, પાણિ-
 મુક્તાગતિમાં બે સમય, લાંગલીકાગતિમાં ત્રણ
 સમય, અને ગોમૂત્રિકાગતિમાં ચાર સમય
 લાગે છે.

૫૩૩ પ્ર. તે ગતિયોમાં અનાહારક અવસ્થા
 કેટલા સમય સુધી રહે છે ? ડ. ઋજુગતિ-
 વાળો જીવ અનાહારક હોતો નથી. પાણિમુક્તા-
 ગતિમાં જીવ એક સમય સુધી અનાહારક રહે
 છે. લાંગલિકાગતિમાં બે સમય સુધી જીવ અ-
 નાહારક રહે છે અને ગોમૂત્રિકાગતિમાં ત્રણ

સમય સુધી જીવ અનાહારક રહે છે.

૧૩૪ પ્ર. મોક્ષ જવાવાળા જીવને કહી ગતિ થાય છે ? ઉ. મોક્ષ જવાવાળા જીવને ઋજુ-ગતિ થાય છે અને તે જીવ અનાહારકજ થાય છે.

૧૩૫ પ્ર. જન્મ કેટલા પ્રકારના છે ? ઉ. ત્રણ પ્રકારના છે. ઉપપાદજન્મ, ગર્ભજન્મ, અને સન્મૂર્ચ્છનજન્મ.

૧૩૬ પ્ર. ઉપપાદજન્મ કોને કહે છે ? ઉ. જે જીવ દેવોની ઉપપાદ શય્યા તથા નારકિ-યોના યોનિસ્થાનમાં પહોંચતાંજ અંતમુહૂર્તમાં યુ-વાવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ જાય, તે જન્મને ઉપપાદ જન્મ કહે છે.

૧૩૭ પ્ર. ગર્ભજન્મ કોને કહે છે ? ઉ. માતા

પિતાના રજોવીર્યથી જેનું શરીર બને, તે જન્મને ગર્ભજન્મ કહે છે.

૧૩૮ પ્ર. સમ્મૂર્ચ્છનજન્મ કોને કહે છે ?
 ઉ. માતાપિતાની અપેક્ષા વિના અહિં તહિંના પરમાણુઓને શરીરરૂપ પરિણમાવે, તેના જન્મને સમ્મૂર્ચ્છનજન્મ કહે છે.

૧૩૯ પ્ર. કયા કયા જીવોને કયો કયો જન્મ થાય છે ? ઉ. દેવ અને નારકી જીવોને ઉપપાદ જન્મ થાય છે. જરાયુજ, અંડજ, અને પોત (જે યોનિમાંથી નીકળતાંની સાથે તરત દોડવા લાગી જાય છે અને જેના ઉપર ઓર વીગેરેની કોથળી होती नથી) તે જીવોને ગર્ભજન્મ થાય છે. અને બાકીના જીવોને સમ્મૂર્ચ્છન જન્મજ થાય છે.

૧૪૦ પ્ર. કયા કયા જીવોને કયા કયા લિંગ થાય છે ? ઉ. નારકીજીવો અને સમ્મૂર્ચ્છન જીવોને નપુંસક લિંગ થાય છે અને દેવોને પુલિંગ અને સ્ત્રીલિંગ થાય છે અને બાકીના જીવોને ત્રણ લિંગ. (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસક લિંગ,) થાય છે.

૧૪૧ પ્ર. જીવસમાસ કોને કહે છે ? ઉ. જીવોને રહેવાનાં ટાકળાને જીવસમાસ કહે છે.

૧૪૨ પ્ર. જીવસમાસના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ૯૮ ભેદ છે, તિર્યચના ૮૯, મનુષ્યના ૯, નારકીઓના બે અને દેવોના બે છે.

૧૪૩ પ્ર. તિર્યચના “૮૯” ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. સમ્મૂર્ચ્છન જીવોના ૬૯ અને ગર્ભજના ૧૬.

૧૪૪ પ્ર. સમ્મૂર્છનના ૬૯ ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. એકેન્દ્રિયના ૪૨, વિકલત્રયના ૯, અને પંચેન્દ્રિયના ૧૮ છે.

૧૪૫ પ્ર. એકેન્દ્રિયના ૪૨ ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. પૃથિવી, અપ, તેજ, વાયુ, નિત્ય-નિગોદ, ઇતરનિગોદ, એ છના બાદર અને સૂક્ષ્મની અપેક્ષાથી ૧૨ તથા સપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક અને અપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેકને ઉમેરવાથી ૧૪ થાય છે. તે ચૌદના પર્યાસક, નિર્વૃત્યપર્યાસક અને લઘ્યપર્યાસક એ ત્રણેની અપેક્ષાએ ૪૨ જીવસમાસ થાય છે.

૧૪૬ પ્ર. વિકલત્રયના ૯ ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. બેહન્દ્રિય, ત્રણ હન્દ્રિય અને ચાર હન્દ્રિયના પર્યાસક, નિર્વૃત્યપર્યાસક અને લઘ્યપર્યાસક-

ની અપેક્ષાથી નવ ભેદ થયા.

૧૪૭ પ્ર. સમ્પૂર્ણપંચેન્દ્રિયના ૧૮
ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. જલચર, થલચર,
નભચર, એ ત્રણોના સૈની અસૈનીની અપેક્ષાથી
૬ ભેદ થયા અને તે છના પર્યાપ્તક નિર્વૃત્યપ-
ર્યાપ્તક, લઘ્યપર્યાપ્તકની અપેક્ષાથી ૧૮
જીવસમાસ થાય છે.

૧૪૮ પ્ર. ગમજ પંચેન્દ્રિયના ૧૬ ભેદ
કયા કયા છે ? ઉ. કર્મભૂમિના ૧૨ અને
ભોગભૂમિના ૪.

૧૪૯ પ્ર. કર્મ ભૂમિના બાર ભેદ કયા કયા
છે ? ઉ. જલચર, સ્થલચર, નભચર એ ત્રણોના
સૈની, અસૈનીના ભેદથી છ ભેદ થયા. અને
તેના પર્યાપ્તનિર્વૃત્યપર્યાપ્તકની અપેક્ષાથી બાર
ભેદ થયા.

૫૬૦ પ્ર. ભોગભૂમિના ચાર ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. થલચરં, અને નભચર એના પર્યાસક અને નિર્વૃત્ત્યપર્યાસકની અપેક્ષાથી ચાર ભેદ થાય છે. ભોગભૂમિમાં અસૈનીતિયૈચ થતા નથી.

૫૬૧ પ્ર. મનુષ્યોના નવ ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. આર્યઃ, મ્લેચ્છઃ, ભોગભૂમિ, અને કુભોગભૂમિ એ ચારે ગર્ભજોના પર્યાસક, નિર્વૃત્ત્ય પર્યાસકની અપેક્ષાથી આઠ ભેદ થયા. તેમાં સમ્પૂર્ણમનુષ્યનો લઘ્યપર્યાસક ભેદ ઉમેરવાથી નવ ભેદ થાય છે.

૫૬૨ પ્ર. નારકીયોના બે ભેદ કયા કયા છે ? ઉ. પર્યાસક, અને નિર્વૃત્ત્યપર્યાસક, એ બે ભેદ છે.

૧૧૩ પ્ર. દેવોના બે ભેદ કયા કયા છે ?
 ઉ. પર્યાપ્તક અને નિર્વૃત્ત્યપર્યાપ્તક એ બે ભેદ છે ?

૧૧૪ પ્ર. દેવોના વિશેષ ભેદ કયા કયા છે ?
 ઉ. ચાર ભેદ છે—ભવનવાસી, વ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાંનિક.

૧૧૫ પ્ર. ભવનવાસીદેવ કેટલા છે ?
 ઉ. દશ છે.—અસુરકુમાર, નાગકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, સુવર્ણકુમાર, અમ્બિકુમાર, વાતકુમાર, સ્તનિત કુમાર, ઉદધિકુમાર, દીપકુમાર, અને દિક્-કુમાર.

૧૧૬ પ્ર. વ્યન્તરદેવોના કેટલા ભેદ છે ?
 ઉ. આઠ ભેદ છે—કિન્નર, કિંપુરુષ, મહોરગ, ગંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, મૃત અને પિશાચ.

૧૧૭ પ્ર. જ્યોતિષ્ક દેવોના કેટલા ભેદ છે ?

૩. પાંચ ભેદ છે. સૂર્ય, ચન્દ્રમા, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા.

૫૧૮ પ્ર. વૈમાનિક દેવોના કેટલા ભેદ છે?

૩. બે ભેદ છે. કલ્પોપપન્ન અને કલ્પાતીત એ બે પ્રકારના છે.

૫૧૯ પ્ર. કલ્પોપપન્ન કોને કહે છે ? ૩. જેમાં ઇન્દ્રાદિકોની કલ્પના થાય, તેને કલ્પોપપન્ન કહે છે.

૫૬૦ પ્ર. કલ્પાતીત કોને કહે છે ? ૩. જેમાં ઇન્દ્રાદિકના કલ્પના ન થાય, તેને કલ્પાતીત કહે છે.

૫૬૧ પ્ર. કલ્પોપપન્ન દેવોના કેટલા ભેદ છે ? ૩. સોઠ ભેદ છે—૧ સૌધર્મ, ૨ એશાન, ૩ સાનત્કુમાર, ૪ માહેન્દ્ર, ૫ બ્રહ્મ, ૬ બ્રહ્મો-

ત્તર, ૭ લાંતવ, ૮ કાપિષ્ઠ, ૯ શુક્ર, ૧૦ મહા-
શુક્ર, ૧૧ સતાર, ૧૨ સહસાર, ૧૩ આનત,
૧૪ પ્રાણત, ૧૫ આરણ ૧૬ અચ્યુત એ સોઠ
મ્વર્ગના નામથી ઓઠાવાય છે.

૧૬૨ પ્ર. કલ્યાતીત દેવોના કેટલા ભેદ
છે ? ઉ. ૨૩ ભેદ છે. નવગ્રૈવેયક, નવ અનુ-
દિશ, પાંચ પંચોત્તર (વિજય, વૈજયન્ત, જયન્ત,
અપરાજિત અને સર્વાર્થસિદ્ધિ).

૧૬૩ પ્ર. નારકીઓના વિશેષ ભેદ કેટલા
છે ? ઉ. પૃથિવિઓની અપેક્ષાથી સાત ભેદ છે.

૧૬૪ પ્ર. સાત પૃથિવીઓનાં નામ કયા
કયા છે ? ઉ. રત્નપ્રભા (ધર્મા), શંકરાપ્રભા
(વંશા), બાલુકાપ્રભા [મેઘા], પંકપ્રભા,
(અંજના), ધૂમપ્રભા [અરિષ્ટા], તમઃપ્રભા

[મઘવી], મહાત્મઃપ્રભા [માઘવી], એ સાત નામ છે.

૧૬૧ પ્ર. સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવોને રહેવાનું સ્થાન ક્યાં છે ? ઉ. એ જીવોને રહેવાનું સ્થાન સર્વલોક છે.

૧૬૨ પ્ર. બાદર એકેન્દ્રિય જીવો ક્યાં રહે છે ? ઉ. બાદર એકેન્દ્રિય જીવ કોહપણ આધારનું નિમિત્ત પ્રાપ્ત કરીને નિવાસ કરે છે.

૧૬૩ પ્ર. ત્રસ જીવ ક્યાં રહે છે ? ઉ. ત્રસ જીવ ત્રસનાલીમાંજ રહે છે.

૧૬૪ પ્ર. વિકલત્રયજીવ ક્યાં રહે છે ? ઉ. વિકલત્રયજીવ કર્મભૂમિ અને અન્તના અર્ધા દ્વીપ તથા અંતના સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાંજ રહે છે.

૧૬૯ પ્ર. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ જીવો ક્યાં રહે છે ? ઉ. તિર્યંક લોકમાં રહે છે, પરન્તુ જલ-ચર તિર્યંચ લવણ સમુદ્ર, કાલોદધિ સમુદ્ર અને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના સિવાય અન્ય સમુદ્રમાં હોતા નથી.

૧૭૦ પ્ર. નારકી જીવો ક્યાં રહે છે ? ઉ. નારકી જીવો અધોલોકની સાતે પૃથિવોઓમાં [નરકોમાં] રહે છે.

૧૭૧ પ્ર. ભવનવાસી અને વ્યન્તર દેવો ક્યાં રહે છે ? ઉ. પહેલી પૃથિવીના સ્વરભાગ^૧ અને

---

૧. પહેલી રત્નપ્રભા પૃથિવીના ત્રણ ભાગ છે, તેમાંથી ઉપરના સ્વરભાગમાં ચિત્રા, વેદ્યુર્યાઆદિ એક એકઠ્ઠજાર યોજનની ૧૬ પૃથિવીઓ છે, તેમાંથી ઉપરની એક અને નીચેની એક એ બે પૃથિવીઓ છોડીને વચલી ૧૪ પૃથિવીઓમાં કિન્નર, કિપુરુષ મહોરગ, ગંધર્વ યક્ષ, મૃત અને

પંકમાગમાં૨ તથા તિર્યક્લોકમાં રહે છે.

૫૭૨. પ્ર. જ્યોતિષ્ક દેવ ક્યાં રહે છે ?
 ઉ. આચિત્રાષ્ટિર્વીથી સાતસો નેવું (૭૯૦)
 યોજનની ડંચાઈથી નવસો (૯૦૦) યોજનની
 ડંચાઈ સુધી ઇટલે એકસોદશ યોજન
 આકાશમાં એક રાજુમાત્ર તિર્યક્ લોકમાં
 જ્યોતિષ્કદેવ નિવાસ કરે છે.

૫૭૩ પ્ર. વૈમાનિકદેવ ક્યાં રહે છે ? ઉ.
 ઉર્ધ્વલોકમાં વૈમાનિક દેવો રહે છે.

પિંશાચ એ સાત પ્રકારના વ્યન્તરોનો તથા નાગકુમાર,
 વિદ્યલુકમાર, સુવર્ણકુમાર, અગ્નિકુમાર, સ્તનિત્કુમાર, ઉદ-
 ધિકુમાર, દીપ્તિકુમાર અને દિક્કુમાર એ નવ પ્રકારના
 ભવનવાસ્તુદેવોનો નિવાસ છે. અને સ્વરભાગની નીચે.

(૨.) ૮૪૦૦૦ મોટો પંકમાગ છે, તેમાં અશુરકુમાર અને
 રાક્ષસ દેવોનો નિવાસ છે.

૧૭૬

૧૭૪ પ્ર. મનુષ્ય કયાં રહે છે ? ઉ. નર-
લોકમાં મનુષ્ય રહે છે.

૧૭૫ પ્ર. લોકના કેટલા ભેદ છે. ? ઉ.
લોકના ત્રણ ભેદ છે. ઉર્દ્ધલોક, મધ્ય લોક
અને અધો લોક.

૧૭૬ પ્ર. અધોલોક કોને કહે છે ? ઉ.
સુમેરુપર્વતની નીચે સાત રાજુ અધોલોક છે.

૧૭૭ પ્ર. ઉર્દ્ધલોક કોને કહે છે ? ઉ.
સુમેરુના ઉપરલોકના અંત પર્યન્ત ઉર્દ્ધ-
લોક છે.

૧૭૮ પ્ર. મધ્યલોક કોને કહે છે ? ઉ
એક લાખ ચાલીશ યોજન મેરુની ઉંચાઈના
બરાબર મધ્ય લોક છે.

૧૭૯ પ્ર. મધ્યલોકનું વિશેષ સ્વરૂપ શું

છે? ૩. મધ્યલોકનાં અત્યન્ત મધ્યમાં (વચ્ચમાં) એક લાખ ૧યોજન લાંબો પહોળો ગોઠ થાલીની માફક જમ્બુદ્વીપ છે.

જમ્બુદ્વીપની મધ્યમાં એક લાખ યોજન ઊંચો સુમેરુ પર્વત છે, જેનું એક હજાર યોજન જમીનની અંદર મૂઠ છે. ૯૯ હજાર યોજન પૃથિવીના ઉપર છે અને ચાલીશ યોજનની ચૂલિકા છે. જમ્બુદ્વીપના મધ્યમાં પૂર્વ પશ્ચિમ લાંબા ૭૨ કુલાચલ પર્વત પડેલા છે, જેનાથી જમ્બુદ્વીપના સાત ટંડ થઈ ગયા છે. તે સાતે ટંડોનાં નામ આવી રીતે છે—ભરત, હૈમવત, હરિ, વિદેહ, રમ્યક, હૈરણ્યવત, અને ઐરાવત । વિદેહ-ક્ષે-

૧. અહિયાં એક યોજન ને હજાર કોશનો જાણવો.

(૨.) હિમવન, મહાહિમવન, નિષિધ, રુક્ષિ, શીત્તરણી, અને વર્ષધર ૫ છે કુલાચલ છે.

ત્રમાં મેરુથી ઉત્તર દિશામાં ઉત્તરકુરુ અને દક્ષિણ દીશામાં દેવકુરુ છે. જમ્બુદ્વીપની ચોરે બાજુએ સ્વાહની માફક લપેટાયલો બે લાખ યોજનનો પહોળો લવણ સમુદ્ર છે. લવણ સમુદ્રને ચોરે તરફથી લપેટાયલા ચાર લાખ યોજન પહોળા ધાતકીચંડ દ્વીપ છે.

ધાતકીચંડ દ્વીપમાં બે મેરુ પર્વત છે. અને ક્ષેત્ર કુલાચલાદિ સંપૂર્ણ રચના જમ્બુદ્વીપથી વમણી છે. ધાતકીચંડને ચારો તરફ લપેટાયલો આઠ લાખ યોજનનો પહોળો કાલોદધિ સમુદ્ર છે. અને કાલોદધિ સમુદ્રને લપેટાયલો સોલ લાખ યોજન પહોળો પૂષ્કરદ્વીપ છે. પુષ્કરદ્વીપની મધ્યમાં કંકણના આકારની ચોડાઈ પૃથિવીપર એક હજાર બાવીસ યોજન મધ્યમાં સાતસો

તેવીસ યોજન, ઉપર ચારસો ચૌવીસ યોજન અને ડુંચ્ચો સત્તરસો એકવીશ યોજન અને જમીનની અંદર ચારસો સત્તાવીશ યોજન જેની જડ છે (મૂઠ છે) એવો માનુષોત્તર નામનો પર્વત પડેલો છે, જેનાથી પુષ્કરદ્વીપના ત્રે સ્ખંડ થઈ ગયા છે. પુષ્કરદ્વીપના પહેલા અર્ધા ભાગમાં જમ્બુદ્વીપથી વમણી અથવા ધાતકીસ્ખંડ દ્વીપની બરાબર રચના છે.

જમ્બુદ્વીપ, ધાતકીસ્ખંડદ્વીપ, પુષ્કરાર્ધદ્વીપ તથા લવણસમુદ્ર અને કાઠોદધિ સમુદ્ર એટલા ક્ષેત્રને નરલોક કહે છે.

પુષ્કરદ્વીપથી આગળ પરસ્પર એક બીજાને લપેટાયેલા વમણ વમણા વીસ્તારવાળા મધ્ય લોકના અન્ત સુધી દ્વીપ અને સમુદ્ર છે.

પાંચ મેરુ સંબંધી, પાંચ ભરતક્ષેત્ર, પાંચ પેરા-
વતક્ષેત્ર અને દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુને છોડીને
પાંચ વિદેહક્ષેત્ર એવોરિતે સર્વે મઠીને ૧૬
કર્મભૂમિ છે. । પાંચ હૈમવ્રત અને પાંચ હૈરણ્ય-
વત એ દશ ક્ષેત્રોમાં જઘન્ય ભોગભૂમિ છે. ।
પાંચ હરિ અને પાંચ રમ્યક એ દશ ક્ષેત્રોમાં
મધ્યમ ભોગભૂમિ છે. । અને પાંચ દેવકુરુ અને
પાંચ ઉત્તરકુરુ એ દશ ક્ષેત્રોમાં ઉત્તમ ભોગ-
ભૂમિ છે.

જ્યાં અસિ, મસિ, કૃષિ, સેવા, શિલ્પ અને
વાણિજ્ય એ છ કર્મોની પ્રવૃત્તિ છે, તેને કર્મભૂમિ
કહે છે.

જ્યાં એ છ કર્મોની પ્રવૃત્તિ હોતી નથી, તેને
ભોગભૂમિ કહે છે.

મનુષ્યક્ષેત્રોથી બહારના સમસ્ત દ્વીપોમા જઘન્ય ભોગભૂમિની રચના છે, પરન્તુ અન્તિમ સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના ઉત્તરાર્ધમાં તથા સમસ્ત સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં અને ચારે ખુણાની પૃથિવીઓમાં કર્મભૂમિની રચના છે. લવણ સમુદ્ર અને કાઝોદધિ સમુદ્રમાં ૯૬ અન્તરદ્વીપ છે, જેમાં કુભોગભૂમિની રચના છે. ત્યાં મનુષ્યજ રહે છે, તેમાં મનુષ્યોની આકૃતિ નાના પ્રકારની કુત્સિત છે.

इति चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः प्रारभ्यते ।

૧૮૦ પ્ર. સંસારમાં સમસ્ત પ્રાણી સુખને ચાહે છે અને સુખનોજ ઉપાય કરે છે, પરન્તુ સુખને પ્રાપ્ત કેમ થતા નથી ? ઉ. સંસારી જીવ

સ્વરા સુખનું સ્વરૂપ અને તેનો ઉપાય જાણતા નથી અને તેનું સાધન પણ કરતા નથી, તેથી સ્વરા સુખને પ્રાપ્ત થતા નથી.

૧૮૧ પ્ર. સ્વરા સુખનું સ્વરૂપ શું છે ? ઉ. આલ્હાદસ્વરૂપ જીવના અનુજીવી ગુણને સ્વરૂપ સુખ કહે છે. એજ જીવનો સ્વાસ સ્વભાવ છે, પરંતુ સંસારી જીવોએ ભ્રમવશ સાતાવેદનીય કર્મના ઉદયજનિત તે સ્વરા સુખના વૈભાવિક પરિણતિરૂપ સાતાપરિણામનેજ સુખ માની રાખ્યું છે.

૧૮૨ પ્ર. સંસારી જીવને સ્વરૂપ સુખ કેમ મળતું નથી ? ઉ. કર્મોએ તે સુખને દાવી રાખ્યું છે, એ કારણથી સ્વરૂપ સુખ સંસારી જીવને મળતું નથી.

૧૮૩ પ્ર. સંસારી જીવને સ્વરૂં સુખ ક્યારે મળે છે ? ઉ. સંસારી જીવને સ્વરૂં સુખ મોક્ષે ગયાર્થીજ મળે છે.

૧૮૪ પ્ર. મોક્ષનું સ્વરૂપ શું છે ? ઉ. આત્માથી સમસ્ત કર્મોના વિપ્રમોક્ષને (અત્યન્ત વિયોગને) મોક્ષ કહે છે.

૧૮૫ પ્ર. તે મોક્ષની પ્રાપ્તિનો ઉપાય કયો છે ? ઉ. મોક્ષની પ્રાપ્તિનો ઉપાય સંવર અને નિર્જરા છે.

૧૮૬ પ્ર. સંવર કોને કહે છે ? ઉ. આસ્રવના નિરોધને સંવર કહે છે અથવા અનાગત (નવીન) કર્મોનો આત્માની સાથે સંબંધ ન થવાને સંવર કહે છે.

૧૮૭ પ્ર. નિર્જરા કોને કહે છે ? ઉ. આ-

ત્માના પૂર્વથી બાંધેલા કર્મોનો સંબંધ છૂટવાને નિર્જરા કહે છે.

૧૮૮ પ્ર. સંવર અને નિર્જરા થવાનો ઉપાય શું છે ? ઉ. સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્ય-ગ્ચારિત્ર એ ત્રણોના પૂર્ણગુણોની એક્યતાજ સંવર અને નિર્જરા થવાનો ઉપાય છે.

૧૮૯ પ્ર. એ ત્રણે પૂર્ણગુણોની એક્યતા એક સાથે થાય છે કે અનુક્રમથી થાય છે ? ઉ. અનુક્રમથી થાય છે.

૧૯૦ પ્ર. એ ત્રણે પૂર્ણગુણોની એક્યતા થવાનો ક્રમ કેવી રીતે છે ? ઉ. જેમ જેમ ગુણ-સ્થાન વધે છે, તેમ તેમ એ ગુણો પણ વધતા વધતા અંતમાં પૂર્ણ થાય છે.

૧૯૧ પ્ર. ગુણસ્થાન કોને કહે છે ? ઉ. મોહ

અને યોગના નિમિત્તથી સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન, અને સમ્યક્ચારિત્રરૂપ આત્માના ગુણોના તારતમ્યરૂપ અવસ્થાવિશેષને ગુણસ્થાન કહે છે.

૧૯૨ પ્ર. ગુણસ્થાનના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. ચૌદ ભેદ છે. ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસાદન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતસમ્યક્દૃષ્ટિ, ૫ દેશવિરત, ૬ પ્રમત્તવિરત, ૭ અપ્રમત્તવિરત, ૮ અપૂર્વકરણ, ૯ અનિવૃત્તિકરણ, ૧૦ સુક્ષ્મસામ્પરાય, ૧૧ ઉપશાન્તમોહ, ૧૨ ક્ષીણમોહ, ૧૩ સયોગકેવલી, ૧૪ અયોગકેવલી એ ચૌદ ગુણસ્થાન છે.

૧૯૩ પ્ર. ગુણસ્થાનોનાં આ નામ પડવાનું કારણ શું છે ? ઉ. ગુણસ્થાનોનાં આ નામ પડવાનું કારણ મોહનીયકર્મ અને યોગ છે.

૧૯૪ પ્ર. કયા કયા ગુણસ્થાનનું કયું

નિમિત્ત છે ? ૩. આદિનાં ચાર ગુણસ્થાન તો દર્શનમોહનીય કર્મના નિમિત્તથી છે. પાંચમાં ગુણસ્થાનથી માંડીને બારમા ગુણસ્થાન પર્યન્ત આઠ ગુણસ્થાન ચારિત્રમોહનીયકર્મના નિમિત્તથી છે. અને તેરમું અને ચૌદમું ગુણસ્થાન યોગોના નિમિત્તથી છે. ભાવાર્થ—પહેલું મિથ્યાત્વગુણસ્થાન દર્શનમોહનીયકર્મના ઉદયથી થાય છે તેમાં આત્માના પરિણામ મિથ્યાત્વરૂપ થાય છે.

ચોથું અવિરતગુણસ્થાન દર્શનમોહનીયકર્મના ઉપશમ, ક્ષય અથવા ક્ષયોપશમના નિમિત્તથી થાય છે. આ ગુણસ્થાનમાં આત્માના સમ્યગ્દર્શન ગુણનો પ્રાદુર્ભાવ થઈ જાય છે.

ત્રીજું સમ્યગ્મિથ્યાત્વ (મિશ્ર) ગુણસ્થાન દર્શનમોહનીયકર્મના ઉદયથી સમ્યગ્મિથ્યાત્વરૂપ

થાય છે. આ ગુણસ્થાનમાં આત્માના પરિણામ સમ્યગ્મિથ્યાત્વ અથવા ઉભયરૂપ થાય છે.

પહેલા ગુણસ્થાનમાં ઔદાયિકભાવ, ચોથા ગુણસ્થાનમાં ઔપશમિક, ક્ષાયિક અથવા ક્ષાયોપશમિકભાવ, ત્રીજા ગુણસ્થાનમાં ઔદાયિકભાવ થાય છે. પરન્તુ વીજું ગુણસ્થાન દર્શનમોહનીય કર્મની ઉદય, ઉપશમ, ક્ષય, ક્ષયોપશમ એ બાર અવસ્થાઓમાંથી કોઈ પણ અવસ્થાની અપેક્ષા રાખતા નથી, તેથી અહિયાં દર્શનમોહનીય-કર્મની અપેક્ષાથી પારિણામિક ભાવ છે, કિન્તુ અનન્તાનુબંધીરૂપ ચારિત્રમોહનીયકર્મનો ઉદય થવાથી આ ગુણસ્થાનમાં ચારિત્ર મોહનીયકર્મની અપેક્ષાથી ઔદાયિકભાવ પણ કહી શકાય છે. આ ગુણસ્થાનમાં અનન્તાનુબંધીના ઉદયથી સમ્ય-

ક્ત્વનો ઘાત થઈ ગયો છે, તેથી અહિયાં સમ્ય-
ક્ત્વ નથી અને મિથ્યાત્વનો પળ ઉદય આવ્યો
નથી, તેથી મિથ્યાત્વ અને સમ્યક્ત્વની અપે-
ક્ષાથી અનુભયરૂપ છે.

પાંચમા ગુણસ્થાનથી દશમાગુણસ્થાન સુધી
(દેશવિરત, પ્રમત્તાવિરત, અપ્રમતવિરત,
અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિકરણ, સૂક્ષ્મસાંપરાય એ)
છ ગુણસ્થાન ચારિત્રમોહિનીયકર્મના ક્ષયો-
પશમર્થી થાય છે, તેથી આ ગુણસ્થાનોમાં ક્ષાયો-
પશમિક ભાવ થાય છે. આ ગુણસ્થાનોમાં સ-
મ્યગ્ચારિત્ર ગુણની અનુક્રમે વૃદ્ધિ થતી જાય છે.

અગીયારમું ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાન ચારિત્ર-
મોહનીય કર્મના ઉપશમર્થી થાય છે, તેથી અ-
ગીયારમા ગુણસ્થાનમાં ઔપશમિક ભાવ થાય

છ. જો કે અહિયાં ચારિત્રમોહનીયકર્મનો પૂર્ણતયા ઉપશમ થઈ ગયો છે, તોપણ યોગનો સદ્ભાવ થવાથી પૂર્ણ ચારિત્ર નથી. કેમકે સમ્યક્ચારિત્રના લક્ષણમાં યોગ અને કષાયના અભાવથી સમ્યક્ચારિત્ર થાય છે, એવું લક્ષ્યું છે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાન ચારિત્ર મોહનીયકર્મના ક્ષયથી થાય છે તેથી અહિયાં ક્ષાયિક ભાવ થાય છે. આ ગુણસ્થાનમાં પણ અર્ગ્યા-રમા ગુણસ્થાનની માફક સમ્યક્ચારિત્રની પૂર્ણતા નથી. સમ્યક્જ્ઞાન ગુણ જો કે ચોથા ગુણસ્થાનમાંજ પ્રગટ થઈ ચુક્યા હતા. ભાવાર્થ—જો કે આત્માના જ્ઞાનગુણ અનાદિકાઠથી પ્રવાહરૂપ ચાલી આવી રહ્યા છે, તોપણ દર્શનમોહનીય કર્મનો ઉદય થવાથી તે જ્ઞાન મિથ્યા-

રૂપ હતું, પરન્તુ ચોથા ગુણસ્થાનમાં જ્યારે દર્શનમોહનીયકર્મના ઉદયનો અભાવ થઈ ગયો, ત્યારે તેજ આત્માના જ્ઞાનગુણ સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવાવા લાગ્યા અને પંચમાદિ ગુણસ્થાનોમાં તપશ્ચરણાદિના નિમિત્તથી અવધિ, મનઃ પર્યય જ્ઞાન પણ કોઈ કોઈ જીવને પ્રગટ થઈ જાય છે, તોપણ કેવલજ્ઞાનના થયા વિના સમ્યગ્જ્ઞાનની પૂર્ણતા થઈ શકતી નથી, તેથી આ બારમા ગુણસ્થાન સુધી જો કે સમ્યગ્દર્શનની પૂર્ણતા થઈ ગઈ છે. (કેમકે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વના વગર ક્ષપકશ્રેણી ચઢતી નથી અને ક્ષપક શ્રેણીના વગર બારમા ગુણસ્થાને જાય નહિ.) તોપણ સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્ચારિત્રિ ગુણ અત્યાર સુધી અપૂર્ણ છે, તેથી અત્યાર સુધી

મોક્ષ થતો નથી.

તેરમું સયોગ કેવલી ગુણસ્થાન યોગોના સદ્ભાવની અપેક્ષાર્થી થાય છે, તેથી તેનું નામ સયોગ અને કેવલજ્ઞાનના નિમિત્તથી સયોગ કેવલી છે. આ ગુણસ્થાનમાં પૂર્ણતા થઈ જાય છે, પરંતુ ચારિત્ર ગુણની પૂર્ણતા ન હોવાથી, મોક્ષમાં જઈ શકાતું નથી.

ચૌદમું અયોગકેવલી ગુણસ્થાન યોગોના અભાવની અપેક્ષા છે તેથી તેનું નામ અયોગ કેવલી છે. આ ગુણસ્થાનમાં સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્ચારિત્ર એ ત્રણે ગુણોની પૂર્ણતા થઈ જાય છે, તેથી મોક્ષ પણ હવે દૂર રહ્યો નથી. અથવા અ, ઇ, ઉ, ઋ, ૠ; એ પાંચ હ્રસ્વ સ્વરોના ઉચ્ચાર કરવામાં જેટલો વસ્તુ

લાગે છે તેટલાજ વસ્તુમાં મોક્ષ થઈ જાય છે.
 ૫૯૬ પ્ર. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે?
 ૩. મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિના ઉદયથી અતત્ત્વાર્થ-
 શ્રદ્ધાન રૂપ આત્માના પરિણામ વિશેષને મિથ્યા-
 ત્વ ગુણસ્થાન કહે છે. આ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થા-
 નમાં રહેવાવાળો જીવ વિપરીત શ્રદ્ધાન કરે છે.
 અને સાચા ધર્મ તરફ તેની રુચિ (પ્રીતિ)
 હોતી નથી. જેમકે પિત્તજ્વરવાળા રોગીને દૂધ
 વીગેરે રસ કઢવા લાગે છે, તેવીજ રીતે, તેને
 પણ સત્ય ધર્મ સારો લાગતો નથી.

૫૯૬ પ્ર. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં કઈ કઈ
 પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ૩. કર્મની ૧૪૮
 પ્રકૃતિયોમાંથી સ્પર્શાદિ ૨૦ પ્રકૃતિયોનો અભેદ
 વિવક્ષાથી સ્પર્શાદિક ચારમાં અને બંધન ૬,

અને સંઘાત ૬ ની અભેદ વિવક્ષાથી પાંચે શરી-
 રોમાં અન્તર્ભાવ થાય છે, તેથી ભેદ વિવક્ષાથી
 સર્વ ૧૪૮ અને અભેદ વિવક્ષાથી ૧૨૨
 પ્રકૃતિ છે. સમ્યગ્મિથ્યાત્વ અને સમ્યગ્પ્રકૃતિ
 એ બે પ્રકૃતિયોનો બંધ થતો નથી કેમકે એ
 બન્ને પ્રકૃતિયોની સત્તા સમ્યક્ત્વ પરિણામોથી
 મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિના તળે સ્વંડ કરવાથી થાય
 છે, તેથી અનાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવની બન્ધ
 યોગ્ય પ્રકૃતિ ૧૨૦ અને સત્ત્વયોગપ્રકૃતિ
 ૧૪૬ છે. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં તીર્થંકરપ્રકૃતિ-
 આહારક શરીર અને આહારક આંગોપાંગ એ
 ત્રણ પ્રકૃતિયોનો બંધ થતો નથી કેમકે એ ત્રણ
 પ્રકૃતિયોનો બંધ સમ્યગ્દૃષ્ટિયોનેજ થાય છે, તેથી
 આ ગુણસ્થાનમાં ૧૨૦ માંથી ત્રણ ઘટાડવાથી

૧૧૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૯૭ પ્ર. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે? ઉ. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં, -સમ્યગ્ પ્રકૃતિ, સમ્બન્ધિમિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ, આહારક શરીર, આહારક આંગોપાંગ અને તીર્થંકર પ્રકૃતિ એ પાંચ પ્રકૃતિયોનો આ ગુણસ્થાનમાં ઉદય થતો નથી, તેથી ૧૨૨ પ્રકૃતિયોમાંથી પાંચ ઘટાડવાથી ૧૧૭ પ્રકૃતિયોનો ઉદય પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં થાય છે.

૬૯૮ પ્ર. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં સત્તા (સત્ત્વ) કેટલી પ્રકૃતિયોની રહે છે? ઉ. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં ૧૪૮ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૯૯ પ્ર. સાસાદનગુણસ્થાન કોને કહે છે? ઉ. મધ્યમોષ્ઠામ સમ્યક્ત્વના કાલમાં જ્યારે

વધારેમાં વધારે ૬ આવઠી અને ઓછામાં ઓછો ૧ સમય બાકી રહે, તે સમયમાં કોઈ એક અન્તાનુબંધી કષાયના ઉદયથી જેનું સમ્યક્ત્વ નાશ થઈ ગયું છે, એવો જીવ સાસાવન-ગુણસ્થાનવાળો થાય છે.

૬૦૦ પ્ર. પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ કોને કહે છે ? ઉ. સમ્યક્ત્વના ત્રણ ભેદ છે—દર્શનમોહ-નીયની ત્રણ પ્રકૃતિ અને અનન્તાનુબંધીની ૪ પ્રકૃતિ એવી રીતે સાત પ્રકૃતિઓનો ઉપશમ થવાથી જે ઉત્પન્ન થાય, તેને ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહે છે. અને એ સાતે પ્રકૃતિઓનો ક્ષય થવાથી જે ઉત્પન્ન થાય, તેને ક્ષયમિત્તસમ્યક્ત્વ કહે છે. અને છ પ્રકૃતિઓના અનુક્લેષ અને સમ્યક્પ્રકૃતિ વામના મિથ્યાત્વના ઉદ-

યથી જે ઉત્પન્ન થાય, તેને ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ કહે છે.

ઉપશમ સમ્યક્ત્વના બે ભેદ છે. પ્રથમોપશમ-સમ્યક્ત્વ, અને દ્વીતિયોપશમસમ્યક્ત્વ. અનાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિની પાંચ અને સાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિની સાત પ્રકૃતિયોના ઉપશમથી ઉત્પન્ન થાય, તેને પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ કહે છે.

૬૦૧ પ્ર. દ્વિતિયોપશમ સમ્યક્ત્વ કોને કહે છે ? ઉ. સાતમા ગુણસ્થાનમાં ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ શ્રેણી ચઢવાની સન્મુખ અવસ્થામાં અનન્તાનુબંધી ચતુષ્ટયનું વિસંયોજન (અપ્રત્યાસ્થાનાદિરૂપ) કરીને દર્શનમોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિયોનો ઉપશમ કરીને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે, તેને દ્વિતિયોપશમ સમ્યક્ત્વ

કહે છે.

૬૦૨ પ્ર. આવળી કોને કહે છે ? ઉ. અ-
સંખ્યાત સમયની એક આવળી થાય છે.

૬૦૩ પ્ર. સાસાદનગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્ર-
કૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. પહેલા ગુણસ્થા-
નમાં જે ૧૧૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે તેમાંથી
મિથ્યાત્વગુણસ્થાનમાં જેની વ્યુચ્છિત્તિ છે,
એવી સોઠ પ્રકૃતિયો ઘટાડવાથી ૧૦૧ પ્રકૃ-
તિયોનો બંધ સાસાદનગુણસ્થાનમાં થાય છે.
તે સોઠ પ્રકૃતિનાં નામ—મિથ્યાત્વ, હુંડકસંસ્થાન,
નપુંસકવેદ, નરકગતિ, નરકગત્યાનુપૂર્વી, નર-
કાયુ, અસંપ્રાપ્તાસૃપાટિકાસંહનન, એકેન્દ્રિય
જાતિ, વિકલત્વય જાતિ ત્રણ, સ્થાવર, આતાપ,
સૂક્ષ્મ, અપર્યાપ્ત અને સાધારણ એ સોઠ છે.

૬૦૪ પ્ર. વ્યુચ્છિત્તિ કોને કહે છે ? ઉ.
જે ગુણસ્થાનમાં કર્મપ્રકૃતિયોનો બંધ, ઉદય
અથવા સત્ત્વ (સત્તા) ની વ્યુચ્છિત્તિ કહી હોય,
તે ગુણસ્થાન સુધીજ તે પ્રકૃતિયોનો બંધ,
ઉદય અથવા સત્તા પ્રાપ્ત થાય છે. આગળના
કોઈ પણ ગુણસ્થાનમાં તે પ્રકૃતિયોનો બંધ,
ઉદય અથવા સત્ત્વ થતાં નથી, તેને વ્યુચ્છિત્તિ
કહે છે.

૬૦૫ પ્ર. સાસાદનગુણાસ્થાનમાં કેટલી
પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. પહેલા ગુ-
ણસ્થાનમાં જે ૧૧૭ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય
છે, તેમાંથી મિથ્યાત્વ, આતાપ, સૂક્ષ્મ, અપ-
ર્યાપ્ત અને સાધારણ એ પાંચ મિથ્યાત્વ ગુણ-
સ્થાનની વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિયો બાદ કરવાથી

૧૧૨ રહી, પસ્તું નરકગત્યાનુપૂર્ણો આ ગુણસ્થાનમાં ઉદય થતો નથી, તેથી આ ગુણ-ગુણસ્થાનમાં ૧૧૧ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૦૬ પ્ર. સાસાદનગુણસ્થાનમાં સત્ત્વ (સત્તા) કેટલી પ્રકૃતિયોની રહે છે ? ઉ. સાસાદનગુણસ્થાનમાં ૧૪૯ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે. અહિયાં તીર્થંકર પ્રકૃતિ, આહારક શરીર, અને આહારક અંગોપાંગ એ ત્રણ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહેતી નથી.

૬૦૭ પ્ર. તીર્થું મિશ્રગુણસ્થાન કોને કહે છે ? ઉ. સમ્યગ્મિથ્યાત્વપ્રકૃતિના ઉદયથી જીવને કેવલ સમ્યક્ત્વ પરિણામ પ્રાપ્ત થતું નથી અથવા કેવલ મિથ્યા ત્વરૂપ પરિણામ પણ

प्राप्त थतुं नथी, परन्तु मळेला दहींगोळना स्वादनी माफक एक भिन्न जातिनुं मिश्र परिणाम थाय छे, तेने मिश्रगुणस्थान कहे छे.

६०८ प्र. मिश्र गुणस्थानमां केटली प्रकृति-
 योनो बंध थाय छे ? उ. बीजा गुणस्थानमां
 बंध प्रकृति १०१ रूती, तेमांथी व्युच्छिन्न-
 प्रकृति पच्चीसने (अनन्तानुबंधी क्रोध, मान,
 माया, लोभ, स्त्यानगृद्धि, निद्रानिद्रा,
 प्रचलाप्रचला, दुर्भग, दुस्वर, अनादेय,
 न्यग्रोध संस्थान, स्वातिसंस्थान, कुब्जक-
 संस्थान, वामन संस्थान, वज्रनाराच संहनन,
 नाराचसंहनन, अर्द्धनाराच संहनन, कीळित
 संहनन, अप्रशस्तविहायोगति, स्त्रीवेद, नी-

ચગોત્ર, તિર્યગ્ગતિ, તિર્યગ્ગત્યાનુપૂર્વી, તિર્યગાયુ
 અને ઉદ્યોતને) બાદ કરવાથી બાકી રહી ૭૬ ,
 પરન્તુ આ ગુણસ્થાનમાં કોઈ પણ આયુર્કર્મનો
 બંધ થતો નથી, તેથી ૭૬ માંથી મનુષ્યાયુ અને
 દેવાયુ એ બન્નેને બાદ કરવાથી ૭૪ પ્રકૃતી-
 યોનો બંધ થાય છે. નરકાયુ તો પહેલા ગુણ-
 સ્થાનમાંજ વ્યુચ્છિન્ન થઈ ગઈ છે.

૬૦૯ પ્ર. મિશ્રગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિ-
 યોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. બીજા ગુણસ્થાનમાં
 ૧૧૧ એકસો અગીયારં પ્રકૃતીયોનો ઉદય થાય
 છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ નવ (અનન્તાનુ-
 બંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એકેન્દ્રિયાદિક
 ૪ અને સ્થાવર ૧ ને) બાદ કરવાથી બાકી
 રહેલી ૧૦૨ માંથી નરકગત્યાનુપૂર્વી વગર

(કેમકે તે બીજા ગુણસ્થાનમાં બાદ કરેલી છે) બાકીની ત્રણ આનુપૂર્વી ઘટાડવાથી (કેમકે ત્રીજા ગુણસ્થાનમાં મરણ નહિ હોવાથી કોઈ-પણ આનુપૂર્વીનો ઉદય નથી.) બાકી રહેલી ૯૯ પ્રકૃતિ અને એક સમ્યગ્મિંધ્યાત્વ પ્રકૃતિનો ઉદય અહિયાં આવી મળ્યો, તે કારણથી આ ગુણસ્થાનમાં ૧૦૦ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૧૦ પ્ર. મિશ્રગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. ત્રીજા મિશ્ર ગુણસ્થાનમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિને છોડીને ૧૪૦ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૧૧ પ્ર. ચોથા અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે ? ઉ. દર્શનમોહનીયની ત્રણ અને અમન્તાનુબંધીની ચાર પ્રકૃતિ એ

સાત પ્રકૃતિયોના ઉપશમ, ક્ષય અથવા ક્ષયો-
પશમથી અને અપ્રત્યાસ્થાનવરણ ક્રોધ, માન,
માયા, લોભના ઉદયથી વ્રત રહિત સમ્યક્ત્વ-
ધારી ચોથા ગુણસ્થાનવર્તી થાય છે.

૬૧૨ પ્ર. આ ચોથા ગુણસ્થાનમાં કેટલી
પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. ત્રીજા ગુણસ્થા-
નમાં ૭૪ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે, તેમાં
મનુષ્યાયુ, દેવાયુ અને તીર્થંકર પ્રકૃતિ ૯ ત્રણ
સહિત ૭૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ ચોથામાં થાય છે.

૬૧૩ પ્ર. ચોથા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિ-
યોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. ત્રીજા ગુણસ્થાનમાં
૧૦૦ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી
વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ સમ્યગ્મિથ્યાત્વ માદ કરવાથી
૯૯ રહી, તેમાં ચાર આનુપૂર્વી અને એક

સમ્યક્પ્રકૃતિમિથ્યાત્વ એ પાંચ પ્રકૃતિયો ઉમે-
રવાથી ૧૦૪ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૧૪ પ્ર. ચોથા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃ-
તિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. સર્વની અર્થાત્ ૧૪૮
પ્રકૃતિયોની, પરન્તુ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૪૧
પ્રકૃતિયોનીજ સત્તા છે.

૬૧૫ પ્ર. પાંચમાં દેશવિરત ગુણસ્થાનનું સ્વ-
રૂપ શું છે ? ઉ. પ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન,
માયા, લોભના ઉદયથી જો કે સંયમભાવ થતો
નથી, તોપણ અપ્રત્યાઘ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન,
માયા, લોભના ઉપશમથી શ્રાવકવ્રતરૂપ દેશ-
ચારિત્ર થાય છે, તેનેજ દેશવિરત નામે પાંચમું
ગુણસ્થાન કહે છે. ચારે ગુણસ્થાનોમાં સમ્યગ્દ-
ર્શન અને સમ્યગ્દર્શનનું અવિનાભાવી સમ્યગ્જ્ઞાન

અવશ્ય થાય છે, એના વિના પાંચમાં છઠ્ઠા વગેરે ગુણસ્થાન થતાં નથી.

૬૧૬ પ્ર. પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. ચોથા ગુણસ્થાનમાં જે ૭૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ કહ્યો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન ૧૦ના (અપ્રત્યાસ્થાનાવરણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, મનુષ્યાગતિ, મનુષ્યગત્યાનુપૂર્વી, મનુષ્યાયુ, ઔદારિક શરીર, ઔદારિક આંગોપાંગ, વજ્રરુપભનારાચ સંહનન્ને) બાદ કરવાથી બાકી રહેલી ૬૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૧૭ પ્ર. પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. ચોથા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૦૪ પ્રકૃતિયોનો ઉદય કહ્યો છે,

તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ ૧૭ ને [અપ્રત્યા-
સ્થાનાવરણ ક્રોધ, માન, માસા, લોભ, દેવગતિ,
દેવગત્યાનુપૂર્વી, દેવાયુ, નરકગતિ, નરકગત્યા-
નુપૂર્વી, નરકાયુ, વૈક્રિયકશરીર, વૈક્રિયકઆ-
ંગોષ્ઠાંગ, મનુષ્યગત્યાનુપૂર્વી, તિર્યમ્ગત્યાનુપૂર્વી,
દૂર્ભમ, અનોદય, અવશસ્ક્રીર્તિને] બાદ કર-
વાથી બાકી રહેલી ૮૭ પ્રકૃતિયોનો ઉદય છે.

૬૧૮ પ્ર. પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી
પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે? ઉ. ચોથા ગુણસ્થાનમાં
જે ૧૪૮ની સત્તા રહેવાનું કહ્યું છે, તેમાંથી
વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ એક નરકાયુના વગર ૧૪૭
પ્રકૃતિની સત્તા રહે છે, પરંતુ ક્ષાયિક સમ્ય-
ગ્દષ્ટિની અપેક્ષાથી ૧૪૦ પ્રકૃતિઓની સત્તા
રહે છે.

૬૧૯ પ્ર. છઠ્ઠા પ્રમત્તવિરત નામના ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે? ઉ. સંજ્વલન અને નોકષાયના ત્રિવિધ ઉદયથી સંયમભાવ તથા મલજનકપ્રમાદ એ બન્ને એક સાથે થાય છે. [જો કે સંજ્વલન અને નોકષાયનો ઉદય ચારિત્ર ગુણનો વિરોધી છે, તથાપિ પ્રત્યાશ્વાનાવરણ કષાયનો ઉપશમ થવાથી પ્રાદુર્ભૂત સકલ સંયમને ઘાતકમાં સમર્થ નથી, તેથી ઉપચારથી સંયમનો ઉત્પાદક કહ્યો છે.] તેથી આ ગુણસ્થાનવર્તી મુનિને પ્રમત્તવિરત અથવા ચિત્તલાચરણી કહે છે.

૬૨૦ પ્ર. છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે? ઉ. પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં જે ૬૭ પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે, તેમાંથી પ્રત્યાશ્વાનાવરણ ક્રોધ, માન, માત્રા, ક્રોધ એ

ચારે વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિયો બાદ ફરવાથી બાકી રહેલી ૬૩ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૨૧ પ્ર. છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. પાંચમા ગુણસ્થાનમાં ૮૭ પ્રકૃતિયોનો ઉદય કહ્યો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ આઠ (પ્રત્યાસ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, તિર્યગ્ગતિ, ઉદ્યોત, અને નીચગોત્ર) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૭૯ પ્રકૃતિયોમાં આહારક શરીર, અને આહારક અંગોપાંગ એ બે પ્રકૃતિ ઉમેરવાથી ૮૧ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૨૨ પ્ર. છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા છે ? ઉ. પાંચમા ગુણસ્થાનમાં ૧૪૭ પ્રકૃતિયોની સત્તા કહી છે, તેમાંથી

વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ એક તિર્યગાયુને ઘટાડવાથી
૧૪૬ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે, પરન્તુ ક્ષાયિક-
સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૩૯ ની સત્તા રહે છે.

૬૨૩ પ્ર. સાતમા અપ્રમત્તવિરત નામના
ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે ? ઉ. સંજવલન અને
નોકષાયનો મંદ ઉદય થવાથી પ્રમાદ રહિત
સંયમભાવ થાય છે, તે કારણથી આ ગુણ-
સ્થાનવર્ત્તી મુનિને અપ્રમત્તવિરત કહે છે.

૬૨૪ પ્ર. અપ્રમત્તવિરતગુણસ્થાનના કેટલા
ભેદ છે ? ઉ. બે ભેદ છે. સ્વસ્થાન-
અપ્રમત્તવિરત, અને સાતિશય અપ્રમત્તવિરત.

૬૨૫ પ્ર. સ્વસ્થાનઅપ્રમત્તવિરત કોને
કહે છે ? ઉ. જે હજારો વસ્તુ છઠ્ઠામાં, સાત-
મામાં અને સાતમામાંથી છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં આવે

નાય, તેને સ્વસ્થાનઅપ્રમત્ત કહે છે.

૬૨૬ સાતિશય અપ્રમત્તવિરત કોને કહે છે?
 ઉ. જે શ્રેણી ચઢવાની સન્મુખ હોય, તેને સાતિ-
 શય અપ્રમત્તવિરત કહે છે.

૬૨૭ પ્ર. શ્રેણી ચઢવાને પાત્ર કોણ છે ?
 ઉ. ક્ષાયિકસમ્યગ્દષ્ટિ અને દ્વીતીયોપશમ-
 સમ્યગ્દષ્ટિજ શ્રેણી ચઢવાને પાત્ર છે. (પ્રથમો-
 પશમ સમ્યક્ત્વવાળા તથા ક્ષાયોપશમિક સમ્ય-
 ક્ત્વવાળા શ્રેણી ચઢી શકતા નથી.

પ્રથમોપશમસમ્યક્ત્વવાળા જીવ પ્રથમોપશમ-
 સમ્યક્ત્વને છોડીને ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દષ્ટિ
 થઈને પ્રથમજ અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા,
 અને લોમનું વિસંયોજન કરીને દર્શનમોહનીયની
 તળ પ્રકૃતિયોનો ઉપશમ કરીને દ્વીતીયોપશમ-

સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ જાય અથવા ત્રણો પ્રકૃતિયોનો
ક્ષય કરી ક્ષાયિકસમ્યગ્દષ્ટિ થઈ જાય, ત્યારે
શ્રેણી ચઢવાને પાત્ર થાય છે.

૬૨૮ પ્ર. શ્રેણી કોને કહે છે ? ઉ. જ્યાં
ચારિત્રમોહનીયકર્મની વાકી રહેલી ૨૧
પ્રકૃતિયોનો ક્રમથી ઉપશમ તથા ક્ષય કરાય,
તેને શ્રેણી કહે છે.

૬૨૯ પ્ર. શ્રેણીના કેટલા ભેદ છે ? ઉ. બે
ભેદ છે. ઉપશમ શ્રેણી અને ક્ષપક શ્રેણી.

૬૩૦ પ્ર. ઉપશમશ્રેણી કોને કહે છે ?
ઉ. જેમાં ચારિત્રમોહનીય કર્મની ૨૧ પ્રકૃતિ-
યોનો ઉપશમ કરાય, તેને ઉપશમ શ્રેણી કહે છે.

૬૩૧ પ્ર. ક્ષપકશ્રેણી કોને કહે છે ? ઉ.
જેમાં ઉપરની ૨૧ પ્રકૃતિયોનો ક્ષય કરાય,

તેને ક્ષપકશ્રેણી કહે છે.

૬૩૨ પ્ર. એ બન્ને શ્રેણીઓમાં કયા કયા જીવિ ચડે છે ? ઉ. ક્ષાયિકસમ્યગ્દષ્ટિ તો બન્નેએ શ્રેણીએ ચડે છે. અને દ્વિતીયોપશમ-સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમશ્રેણીએજ ચડે છે, ક્ષપક-શ્રેણી ચડતો નથી.

૬૩૩ પ્ર. ઉપશમ શ્રેણીને કયા કયા ગુણ-સ્થાન છે ? ઉ. ઉપશમ શ્રેણીને ચાર ગુણસ્થાન છે. આઠમું અપૂર્વકરણ, નવમું અનિવૃત્તિકરણ, દશમું સૂક્ષ્મસામ્પરાય અને અગીયારમું ઉપ-શાન્ત મોહ છે.

૬૩૪ પ્ર. ક્ષપક શ્રેણીને કયા કયા ગુણ-સ્થાન છે ? ઉ. આઠમું અપૂર્વકરણ, નવમું અનિ-વૃત્તિકરણ, દશમું સૂક્ષ્મસામ્પરાય, અગીયારમું ક્ષીણ

મોહ એ ચાર ગુણસ્થાન છે.

૬૩૫ પ્ર. ચારિત્ર મોહનીયની ૨૧ પ્રકૃતિયોના ઉપશમાવાને તથા ક્ષય કરવાને માટે આત્માના કયા પરિણામ નિમિત્ત કારણ છે ? ઉ. અધઃ-કરણ, અપૂર્વકરણ, અને અનિવૃત્તિકરણ એ ત્રણ નિમિત્ત કારણ છે.

૬૩૬ પ્ર. અધઃકરણ કોને કહે છે ? ઉ. જે કરણમાં (પરિણામ સમુહમાં) ઉપરિતન સમય-વર્તી તથા અધસ્તનસમયવર્તી જીવના પરિણામ-સદૃશ તથા વિસદૃશ હોય, તેને અધઃકરણ કહે છે, તે અધઃકરણ સાતમા ગુણસ્થાનમાં થાય છે.

૬૩૭ પ્ર. અપૂર્વકરણ કોને કહે છે ? ઉ. જે કરણમાં ઉત્તરોત્તર અપૂર્વજ અપૂર્વ પરિણામ થતાં જાય અથવા ભિન્નસમયવર્તી જીવોના

પરિણામ સદા વિસદૃશ હોય અને એક સમય-વર્તી જીવોના પરિણામ સદૃશ પળ હોય અને વિસદૃશ પળ હોય, તેને અપૂર્વકરણ કહે છે. અને તેજ આઠમું ગુણસ્થાન છે.

૬૩૮ પ્ર. અનિવૃત્તિકરણ કોને કહે છે ?
 ઉ. જે કરણમાં ભિન્નસમયવર્તી જીવોના પરિ-
 ણામ વિસદૃશજ હોય અને એક સમયવર્તી જી-
 વોના પરિણામ સદૃશજ હોય, તેને અનિવૃત્તિ-
 કરણ કહે છે. તેજ નવમું ગુણસ્થાન છે. પ-
 ત્રણે કરણોનાં પરિણામ પ્રતિસમય અનન્તગુણી
 વિશુદ્ધતા માટે થાય છે.

૬૩૯ પ્ર. અધઃકરણનું દૃષ્ટાન્ત શું છે ? ઉ.
 એક દેવદત્ત નામના રાજાને ૩૦૭૨ મનુષ્ય
 ૧૬ કચેરીઓમાં બેટેલા) સેવક છે. પહેલી

૨૧૫

કચેરીમાં ૧૬૨ મનુષ્ય છે. બીજામાં ૧૬૬,
ત્રીજામાં ૧૭૦, ચોથામાં ૧૭૪, પાંચમીમાં
૧૭૮, છઠ્ઠીમાં ૧૮૨, સાતમીમાં ૧૮૬,
આઠમીમાં ૧૯૦, નવમીમાં ૧૯૪, દશમીમાં
૧૯૮, અગીયારમીમાં ૨૦૨, બારમીમાં ૨૦૬,
તેરમીમાં ૨૧૦, ચૌદમીમાં ૨૧૪, પંદરમીમાં
૨૧૮, અને સોઠમીમાં ૨૨૨ મનુષ્ય કામ
કરે છે.

પહેલી કચેરીમાં ૧૬૨ મનુષ્યોમાંથી પહેલા
મનુષ્યનો પગાર રૂ. ૧), બીજાનો રૂ. ૨),
ત્રીજાનો રૂ. ૩), એવી રીતે એક એક વધતા
૧૬૨મા મનુષ્ય સુધી પગાર ૧૬૨) છે.

બીજી કચેરીમાં ૧૬૬ મનુષ્યો કામ કરે
છે. તેમાંથી પહેલા મનુષ્યનો પગાર રૂ. ૪૦)

છે. અને બીજા, ત્રીજા વર્ગોરેના પગારમાં એક
એક રૂપીઓ વધારતાં ૧૬૬મા મનુષ્યનો પગાર
રૂ. ૨૦૫, છે.

ત્રીજી કચેરીમાં ૧૭૦ મનુષ્યો કામ કરે
છે, તેમાંથી પહેલા મનુષ્યનો પગાર રૂ. ૮૦)
છે અને બીજા ત્રીજા આદિ મનુષ્યોનો એક
એક રૂપીઓ પગારમાં વધારતાં ૧૭૦મા મનુ-
ષ્યનો પગાર ૨૪૯) છે.

ચોથી કચેરીમાં ૧૭૪ મનુષ્યો કામ કરે છે.
તેમાંથી પહેલા મનુષ્યનો પગાર રૂ. ૧૨૧) છે.
અને બીજા, ત્રીજા આદિ મનુષ્યોનો એક એક
રૂપીઓ વધતાં ૧૭૪મા મનુષ્યનો પગાર ૨૯૪)
થાય છે, એવી રીતે ક્રમથી ૧૬ કચેરીઓમાં
૨૨૨ મનુષ્ય નોકર છે, તેમાંથી પહેલાનો પગાર

રુ.૬૯૧) અને ૨૨૨મા મનુષ્યનો પગાર ૯૧૨)
 છે. આ દૃષ્ટાન્તમાં પહેલી કચેરીમાં ૩૯ મનુ-
 પ્યોનો પગાર, ઉપરની કચેરીમાંના કોઈ પળ
 મનુષ્યના પગારથી મળતો નથી. તથા છેલ્લા
 ૬૭ મનુષ્યોનો પગાર નીચેની કચેરીઓના
 કોઈપણ મનુષ્યના પગારથી મળતો નથી. બા-
 કીના પગાર ઉપર નીચેની કચેરીઓના પગા-
 રોની સાથે યથાસંભવ સરસ્યા પળ છે. એવી
 રીતે યથાર્થમાં પળ ઉપરના સમય સંબંધી પરિ-
 ણામો અને નીચેના સમય સંબંધી પરિણામોમાં
 સમાનતા યથાસંભવ જાણવી. તેનું વિશેષ સ્વરૂપ
 ગોમદૃસારજીના ગુણસ્થાનાધિકારમાં તથા છા-
 પેલા સુશીલા ઉપન્યાસના ૧૩૩ માં પાનાથી
 ૧૪૨ માં પાનાં સુધીમાં જોવું.

૬૪૦ પ્ર. સાતમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. છઠ્ઠાગુણસ્થાનમાં ૬૩ પ્રકૃતિયોનો બંધ કહ્યો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ છના (અસ્થિર, અશુભ, અસાતા, અયશસ્કીર્તિ, અરતિને શોકના) ઘટવાથી બાકી રહેલી ૫૭ પ્રકૃતિમાં આહારકશરીર અને આહારક અંગોપાંગ એ બે પ્રકૃતિયોને એકઠી કરવાથી ૬૯ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૪૧ પ્ર. સાતમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. છઠ્ઠાગુણસ્થાનમાં જે ૮૧ પ્રકૃતિયોનો ઉદય કહ્યો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ પાંચના (આહારક શરીર, આહારક અંગોપાંગ, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચલા પ્રચલા અને સ્ત્યાનગૃહ્ણિના) ઘટવાથી બાકી રહેલી ૭૬

પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૪૨ પ્ર. સાતમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. છઠ્ઠા ગુણસ્થાનની માફક આ ગુણસ્થાનમાં પણ ૧૪૬ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે, કિન્તુ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૩૯ પ્રકૃતિનીજ સત્તા રહે છે.

૬૪૩ પ્ર. આઠમા અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. સાતમા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૯ પ્રકૃતિયોનો બંધ કહ્યો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ એક દેવાયુના ઘટાડ-વાથી ૧૮ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૪૪ પ્ર. આઠમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. સાતમા ગુણસ્થાનમાં જે ૭૬ પ્રકૃતિયોનો ઉદય કહ્યો છે, તે-

માંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ ચારને (સમ્યક્પ્રકૃતિ, અર્દ્ધનારાચ, કીલક, અસંપ્રાપ્તાસૂપાટિકા સંહ-
નનના) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૭૨ પ્રકૃતિ-
યોનો ઉદય થાય છે.

૬૪૬ પ્ર. આઠમા અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનમાં
કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ૩. સાતમા
ગુણસ્થાનમાં જે ૧૪૬ પ્રકૃતિયોની સત્તા કહી
છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ અનન્તાનુબંધી,
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ ચારને ઘટાડવાથી
દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમ શ્રેણીવાળાને
તો ૧૪૨ પ્રકૃતિની સત્તા છે, પરન્તુ ક્ષાયિક-
સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમશ્રેણીવાળાને દર્શનમોહની-
યની ત્રણ પ્રકૃતિ રહિત ૧૩૯ની સત્તા રહે છે.
અને ક્ષપકશ્રેણીવાળાને સાતમા ગુણસ્થાનની

વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ આઠને (અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, તથા દર્શનમોહનીયત્વી ત્રણ અને છક દેવાયુને) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૧૩૮ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૪૬ પ્ર. નવમા અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ૩. આઠમા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૮ પ્રકૃતિયોનો બંધ કદ્દો છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ ૩૬ ને (નિદ્રા, પ્રચલા, તીર્થંકર, નિર્માણ, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, પંચેન્દ્રિયજાતિ, તૈજસશરીર કાર્માણ શરીર, આહારક શરીર, આહારક અંગોપાંગ, સમચતુરસ સંસ્થાન, વૈક્રિયકશરીર વૈક્રિયિક અંગોપાંગ, દેવગતિ, દેવગત્યાનુપૂર્વી રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, અગુરુકબુદ્ધ, ઉપપાત,

પરધાત, ઉચ્છ્વાસ, ત્રસ, બાદર, પર્યાસ, પ્રત્યેક, સ્થિર, શુભ, સુભગ, સુસ્વર, આદેય, હાસ્ય, રતિ, જુગુપ્સને ભયને) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૨૨ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૪૭ પ્ર. નવમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. આઠમા ગુણસ્થાનમાં જે ૭૨ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિન્ન પ્રકૃતિ છ ને (હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય, જુગુપ્સા ને) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૬૬ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૪૮ પ્ર. નવમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. આઠમા ગુણસ્થાનના માફક આ ગુણસ્થાનમાં પણ ઉપશમશ્રેણીવાળા દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૪૨,

ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૩૯ પ્રકૃતિનો અને
ક્ષપકશ્રેણીવાલાને ૧૩૮ પ્રકૃતિયોની સત્તા
રહે છે.

૬૪૯ પ્ર. દશમા ગુણસ્થાન સૂક્ષ્મસામ્પરાયનું
સ્વરૂપ શું છે ? ઉ. અત્યન્ત સૂક્ષ્મ અવસ્થાને
પ્રાપ્ત લોભકષાયના ઉદયને અનુભવ કરતા
જીવને સૂક્ષ્મસામ્પરાય નામનું દશમું ગુણસ્થાન
પ્રાપ્ત થાય છે.

૬૫૦ પ્ર. દશમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃ-
તિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. નવમા ગુણસ્થાનમાં
જે ૨૨ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે, તેમાંથી વ્યુ-
ચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ પાંચને (પુરુષવેદ, સંજ્વલન,
ક્રોધ, માન, માયા, લોભને) ઘટાડવાથી બાકી
રહેલી ૧૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે.

૬૫૧ પ્ર. દશમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. નવમા ગુણસ્થાનમાં જે ૬૬ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ છને (સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, નપુંસકવેદ, સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ને) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૬૦ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૫૨ પ્ર. દશમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. ઉપશમશ્રેણીમાં નવમા ગુણસ્થાનની માફક દ્વિતીયોપશમ સમ્ય, ગ્દાષ્ટિને ૧૪૨ પ્રકૃતિ અને ક્ષાયિક સમ્યગ્દાષ્ટિને ૧૩૮ પ્રકૃતિ અને ક્ષપકશ્રેણીવાલાને નવમા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૩૮ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે. તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ ૩૬ ને (તિર્યગ્મતિ,

तिर्यग्गत्यानुपूर्वी, विकलत्रयनी ३, निद्रानिद्रा,^३
 १, प्रचलाप्रचला, १, स्त्यानगृद्धि १, उद्योत
 १, आतप १, एकेन्द्रिय १, साधारण १,
 सूक्ष्म १, स्थावर १, अप्रत्याख्यानावरणनी ४,
 प्रत्याख्यानावरणनी ४, नोकषायनी ९, संज्व-
 लन क्रोध, मान, माया, नरकगति, नरकग-
 त्यानुपूर्वी १ ने) घटाडवाथी बाकी रहेली १०२
 प्रकृतियोनी सत्ता छे.

१९३ प्र. अगीयारमा उपशान्तमोह गुण-
 स्थाननुं स्वरूप शुं छे ? उ. चारित्रमोहनीयनी
 २१ प्रकृतियोनो उपशम थवाथी यथाख्यात-
 चारित्रने धारण करवावाळा मुनिने अग्यारमा
 उपशान्तमोह नामनुं गुणस्थान थाय छे. आ
 गुणस्थाननो काळ समाप्त थवाथी मोहनीयना

ઉદયથી જીવ નીચલા ગુણસ્થાનોમાં આવી જાય છે.

૬૧૪ પ્ર. ૧૧મા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. દશમા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૭ પ્રકૃતિયોનો બંધ થતો હતો, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ ૧૬ એટલે જ્ઞાનાવરણની ૧, દર્શનાવરણની ૪, અન્તરાયની ૧, યશઃકીર્તિ ૧, ઉચ્ચગોત્ર ૧ એ સર્વને ઘટાડવાથી બાકી રહેલી એક માત્ર સાતાવેદનીયપ્રકૃતિનો બંધ થાય છે.

૬૧૫ પ્ર. અગીયારમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. દશમા ગુણસ્થાનમાં જે ૬૦ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ એક સંજ્વલન લોભને

ઘટાડવાથી ઘાકી રહેલી ૧૯ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૧૬ પ્ર. અમીઆરમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. નવમા ગુણસ્થાન અને દશમા ગુણસ્થાનની માફક દ્વિતીયો-પશ્ચમ સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૪૨ પ્રકૃતિ અને ક્ષાયિક-સમ્યગ્દષ્ટિને ૧૩૯ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૫૭ પ્ર. બારમા ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે ? અને તે કોને પ્રાપ્ત થાય છે ? ઉ. મોહનીય કર્મનો અત્યન્ત ક્ષય થવાથી સ્ફટિક ભાજનગત જઠની માફક અત્યન્ત નિર્મલ અવિનાશી યથાસ્વ્યાત ચારિત્રના ધારક મુનિને ક્ષીણમોહ નામનું બારમું ગુણસ્થાન થાય છે.

૬૫૮ પ્ર. બારમા ગુણસ્થાનમાં બંધ કેટલી

પ્રકૃતિયોનો થાય છે ? ઉ. એક સાતાવેદનીય માત્રનો બંધ થાય છે.

૬૧૯ પ્ર. બારમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. અમ્યારમા ગુણસ્થાનમાં જે ૧૯ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય-છે, તેમાંથી વજ્રનારાચ અને નારાચ એ બે વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિયોને ઘટાડવાથી ૧૭ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે.

૬૧૦ પ્ર. બારમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે ? ઉ. દશમા ગુણસ્થાનમાં ક્ષપક શ્રેણીવાળાની અપેક્ષા ૧૦૨ પ્રકૃતિયોની સત્તા છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ સંજ્વલન-લોમના ઘટાડવાથી બાકીની ૧૦૧ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૬૧ પ્ર. તેરમા સયોગકેવળી નામના ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે ? અને તે કોને પ્રાપ્ત થાય છે ? ઉ. ઘાતિયા કર્મોની ૪૭ અને અઘાતિયા કર્મોની ૧૬ (નરકગતિ, તિર્યગ્ગતિ, નરકગત્યાનુપૂર્વી, તિર્યગ્ગત્યાનુપૂર્વી, વિકલત્રય ૩, આયુક્ષિક ૩, ઉદ્યોત, આતપ, એકેન્દ્રિય, સાધારણ, સૂક્ષ્મ, અને સ્થાવર) મળીને ૬૩ પ્રકૃતિયોનો ક્ષય થવાથી લોકાલોક પ્રકાશક કેવળજ્ઞાન તથા મનોયોગ, વચન યોગ, કાય-યોગના ધારક અરહંત મટ્ટારકને સયોગકેવળી નામે તેરમું ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે, તેજ કેવળી ભગવાન પોતાની દિવ્યધ્વનિથી ભવ્ય જીવોને મોક્ષ માર્ગનો ઉપદેશ આપીને સંસારમાં મોક્ષ માર્ગ પ્રકટ કરે છે.

૬૬૨ પ્ર. તેરમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે ? ઉ. એક માત્ર સાતાવેદનીયનો બંધ થાય છે.

૬૬૩ પ્ર. તેરમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય છે ? ઉ. બારમા ગુણસ્થાનમાં જે સત્તાવન પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ સોલ ને (જ્ઞાના વરણની ૫, અન્તરાયની ૬, દર્શના વરણની ૪, નિદ્રા અને પ્રચલાને) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૪૧ પ્રકૃતિઓમાં તીર્થંકરની અપેક્ષાથી એક તીર્થંકર પ્રકૃતિ ગણવાથી ૪૨ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય છે.

૬૬૪ પ્ર. તેરમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિઓની સતા થાય છે ? ઉ. બારમાં ગુણસ્થાન-

માં જે ૧૦૧ પ્રકૃતિયોની સત્તા છે તેમાંથી વ્યુચ્છિન્નિ પ્રકૃતિ સોઠને (જ્ઞાનાવરણની ૬, અન્તરાયની ૬, દર્શનાવરણની ૪, નિદ્રા ૧ પ્રચલા ૧) ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૮૬ પ્રકૃતિયોની સત્તા રહે છે.

૬૬૫ પ્ર. ચૌદમા અયોગી કેવલી નામના ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે ? અને તે કોને પ્રાપ્ત થાય છે ? ઉ. મન, વચન, કાયના યોગોથીરહિત કેવલ-જ્ઞાન સહિત અરહંત ભટ્ટારક [ભગવાન]ને ચૌદમું ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે. આ ગુણસ્થાનનો કાઠ અ ઇ ઉ ઋ લુ ણ પાંચ હ્રસ્વસ્વરોનો ઉચ્ચાર કરવાની બરાબર છે. પોતાના ગુણસ્થાનના કાઠના દ્વિચરમ સમયમાં સત્તાની ૮૬ પ્રકૃતિ-

યોમાંથી ૭૨ પ્રકૃતિયોનો અને ચરમ સમયમાં ૧૨ પ્રકૃતિયોનો નાશ કરીને, અરહંત ભગવાન મોક્ષધામને [સિદ્ધશિલાએ પધારે છે.

૬૬૬ પ્ર. ચૌદમા ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો બંધ થાય છે ? ઉ. તેરમા ગુણસ્થાનમાં જે એક સાતાવેદનીયનો બંધ થતો હતો, તેની આ ગુણસ્થાનમાં વ્યુચ્છિત્તિ થવાથી કોઈપણ પ્રકૃતિનો બંધ થતો નથી.

૬૬૭ પ્ર. ચૌદમાં ગુણસ્થાનમાં કેટલી પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે ? ઉ. તેરમાં ગુણસ્થાનમાં જે ૪૨ પ્રકૃતિયોનો ઉદય થાય છે, તેમાંથી વ્યુચ્છિત્તિ પ્રકૃતિ ત્રીસને [વેદનીય ૧, વજ્રઋષભનારાચ સંહનન ૧, નિર્માણ ૧, સ્થિર ૧, અસ્થિર ૧, શુભ ૧, અશુભ ૧, સુસ્વર ૧,

दुःस्वर १, प्रशस्त विहायोगति १, अप्रशस्त-
 विहायोगति १, औदारिक शरीर १, औदारिक
 अंगोपांग १, तैजस शरीर १, कार्माण शरीर
 १, समचतुरस्रसंस्थान १, न्यग्रोध १, स्वाति
 १, कुब्जक १, वामन १, हुंडक १, स्पर्श १,
 रस १, गंध, वर्ण १, अगुरुलघुत्व १, उपघात
 १, परघात १, उच्छ्वास १, अने प्रत्येकने]
 घटाडवाथी बाकी रहेली १२ प्रकृतियोनो [वे-
 दनीय १, मनुष्यगति १, मनुष्यायु १, पंचे-
 न्द्रियजाति १, सुभग १, तस १, बादर १, पर्याप्त
 १, अदिय १, यशःकीर्ति १, तीर्थकर प्रकृति
 १, अने उच्चगोत्र १नो] उदय थाय छे.

६६८ प्र. चौदमां गुणस्थानमां केटली प्रकृ-
 तियोनी सत्ता रहे छे ? उ. तेरमा गुणस्थाननी

૨૩૪

માફક આ ગુણસ્થાનમાં પણ ૮૧ પ્રકૃતિયોની
સત્તા છે, પરન્તુ દ્વિચરમ સમયમાં ૭૨ અને
અન્તિમ સમયમાં ૧૩ પ્રકૃતિયોની સત્તાનો
નાશ કરીને, અરહંત ભગવાન મોક્ષે પધારે છે.

इति पंचमोऽध्यायः समाप्तः ।

ग्रन्थ कर्त्तानुं अन्तिम वक्तव्य.

દોહરા

વંદૌં શ્રી મહાવીરજીન,

વર્દ્ધમાન ગુણસ્વાન ।

ભવ્યસરોજસમુહરવિ,

કરન સકલ કલ્યાન ॥૧॥

પ્રાંત ગ્વાલિયરમેં બસૈ,

મિંડ નગર શુભ સ્થાન ।

२३५

श्रीयुत माधवसिंह नृप,
न्याय नीति गुणखान ॥२॥
अर्गलपुरवासी बणिक,
जाति बैरैया जान ।
लछमन सुत गोपाळ तहँ,
कीनी आय दुकान ॥३॥
इन्द्रप्रस्थवासी सुजन,
मोतीलाल सुजान ।
उदासीन संसारसों,
खोजत निज कल्यान ॥४॥
आये या पुर भिंडमें,
ह्रंदत तत्त्वज्ञान ।
तिन निमित्त लघु ग्रन्थ यह,
रच्यौ स्वपरहित जान ॥५॥

श्रीयुत पन्नालालजी,
 अति सज्जन गुणवान ।
 तिन निज काज विहाय सब,
 करी सहाय सुजान ॥६॥
 अरुपबुद्धि मम विषय यह,
 जिनसिद्धान्त महान ।
 मूल देखिके सोधियो,
 करियो क्षमा सुजान ॥७॥
 जो सज्जन इस ग्रन्थको,
 पढ़ैं नित्य धरि ध्यान ।
 ते श्री जिनसिद्धान्तमें,
 करें प्रवेश सुजान ॥८॥
 विक्रम संवत् सहस्र इक,
 नौसै छयासठि जान ।

२३७

कृष्णपक्ष श्रावण प्रथम,
तिथि नवमी दिन भान ॥९॥
जिनसिद्धान्तप्रवेशिका,
या दिन पूरन जान ।
पढहु पढावहु चिर जियहु,
यावच्चन्द्रसुभान ॥१०॥

इति श्री जैन सिद्धान्त प्रवेशिका समाप्त ।

વિવિધાનુક્રમણિકા.

વિષય	અ	અક્ષાપદ્ય	...	...	...
અક્રિયિકર હિવાલાસ...	૫૦	અધઃકરણ	...	...	...૩૬૨
અગ્રસંલઘ્ન ગણ...	૧૨૨	અધઃકરણનું દ્વિતીય	...	...	...૬૩૮
અગ્રસંલઘ્ન પ્રતિજ્ઞીગણ...	૨૪૨	અધોલોક	...	...	...૫૭૬
અગ્રસંલઘ્ન નામકર્મ	૩૦૩	અનપ્યવસાય	...	...	... ૮૪
અધાતિયા કર્મ	૩૩૬	અનન્તાનિર્મલ્લી	ક્રિયા	...	...૨૬૮
અધાતિયા-કરતા અને કર્યા	૩૪૮	અનાદિય નામકર્મ	...	...	...૩૨૬
અચક્ષુષ્કર્મ	૩૫૩	અનાત્મભૂત લક્ષણ	...	...	... ૫
અતિવ્યાપ્તિ દ્વાય	૧૦	અનાદિરક ક્રિયા કર્મ	ધાય	...	...૫૨૮
અસન્નાભાવ	૧૮૫	આનયનિકરણ	...	...	...૬૩૮
અધર્મક્રમ	૧૪૨	અનુભાગ્યધ	...	...	...૩૬૮
		અનુભાગ રચનાનો કર્મ	...	...	...૩૮૬

અનુમાન	...	૪૯	અન્ય વ્યતિરેકો હિત	...	૭૨
અનુમાનનું અંગ	...	૫૧	અપકર્ષણ...	...	૩૮૬
અનુમાન યાચિત	...	૫૬	અપર્યાપ્તિ નામ કર્મ	...	૩૧૫
અનુલ્લેખી ગુણ	...	૧૭૮	અપૂર્વ કરણ...	...	૬૩૭
અનૈકાનિક હૈયાભાસ	...	૪૬	અપ્રતિષ્ઠિત પ્રત્યેક...	...	૫૦૩
અનન્તકરણ રૂપ ઉપશમ	...	૩૭૪	અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ	...	૨૭૭
અનન્તમુહિત	...	૩૬૪	અપ્રમત્તવિરત ગુણસ્થાન...	...	૬૨૩
અનન્તરાય કર્મ	...	૩૩૪	અપ્રાધિત...	...	૩૯
અનન્તરાય કર્મના ભેદ	...	૩૩૫	અભવ્યવગુણ...	...	૨૩૦
અન્તિમ ગુણહાનિ...	...	૩૯૩	અભાવ...	...	૧૮૦
અન્યોન્યાયસ્ત રાશ	...	૩૯૨	અભાવના ભેદ...	...	૧૮૧
અન્યોન્યાભાવ...	...	૪૮૪	અયશઃકીર્તિ નામ કર્મ	...	૩૨૮
અન્ય દષ્ટાન્ત.....	...	૬૫	અર્થપર્યાય	...	૧૫૪

અર્થપર્યાયના ભેદ...	... ૧૫૫	અવિરત સમગ્દિ ગુણસ્થાન ૬૧૨
અર્થવિગ્રહ...	... ૨૦૬	અવિરતિ ૪૨૭
અર્દ્ધનારાયસંહનન...	... ૨૬૫	અવિરતિના ભેદ ૪૨૮
અવિભાગ પ્રતિરોધ...	... ૩૮૨	અવ્યાપ્તિ દોષ... ... ૬
અસદ્ય ...	... ૧૧	અવ્યાખ્યાય પ્રતિબ્ધીગણ ... ૨૪૦
અલોકકાકાશ ...	... ૧૬૫	અશુભ નામકર્મ ૩૨૦
અવધિદર્શન...	... ૨૧૪	અસંપ્રાપ્તપાટિકાસંહનન ૨૮૭
અવધિમાન ...	... ૨૨	અસંભવ દોષ ૧૨
અવગાહ પ્રતિબ્ધી ગણ	... ૨૪૧	અસલી સુખનું સ્વરૂપ ... ૫૮૧
અવગ્રહ ...	... ૨૦૦	અસલી સુખ ક્યારે મળે ... ૫૮૩
અવાય...	... ૨૦૨	અસમર્થ કારણ ૪૦૫
અવાન્તર સત્તા ...	... ૧૯૩	અસદ્ભૂત વ્યવહારનય ... ૧૦૩
અવિનાભાવ સંબંધ	... ૩૫	અસિદ્ધ ૪૦

અસિદ્ધ હેત્વાલાસ ...	... ૪૪	આદિય નામકર્મ ...	... ૩૨૫
અસ્તિકાય ...	... ૧૭૫	આનુપૂર્વ નામકર્મ ...	... ૩૦૨
અસ્તિકાયના ભેદ ...	૧૭૬-૧૭૭	આત્મ ...	... ૭૪
અસ્તિકત્વગુણ ...	... ૧૧૮	આભ્યન્તર ક્રિયા ...	... ૨૧૯
આ.			
આકાશ દ્રવ્ય ...	... ૧૪૩	આભ્યન્તર નિવૃત્તિ ...	... ૪૭૮
આકાશના ભેદ ...	... ૧૬૨	આયુકર્મ ...	... ૨૭૩૮
આકાશનું સ્થાન ...	... ૧૬૩	આયુકર્મના ભેદ ...	... ૨૭૪
આગમ પ્રમાણ ...	... ૭૩	આવલી ...	... ૩૬૫-૬૦૨
આગમ બાધિત ...	... ૫૭	આસ્ત્રવ ...	... ૪૦૦
આશ કર્મોની સ્થિતિ ૩૫૮-૩૫૯		આસ્ત્રવના ભેદ ...	... ૪૦૧
આત્માપ નામકર્મ ...	... ૩૦૬	આસ્ત્રવોની ખામી કઈ છે ? ૪૪૫	
આત્મભૂત લક્ષણ ...	... ૪	આહાર ...	... ૫૨૬

ઉ.

આહારક શરીર	...	૧૩૫	...	ઉચ્ચ ગોત્રકર્મ	...	૩૩૨
આહારમાર્ગલોના ભેદ	...	૫૨૭	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૯
આહાર વર્ગલો	...	૧૩૨	...	ઉચ્ચ ભૂ	...	૩૮૫
આત્માનિક મિથ્યાત્વ	...	૪૨૫	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધ.						
ધર્મ નિગોદ...	...	૫૦૭	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધર્મિય	...	૪૭૨	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધર્મિયના ભેદ	...	૪૭૩	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધર્મ ...	...	૩૮	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધ.						
ધર્મ ...	...	૨૦૧	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭
ધર્મિય આસ્થા	...	૪૪૪	...	ઉચ્ચ નામકર્મ	...	૩૦૭

ઉપનય	...	...	૬૭	મઙ્ગલસત્રનય...	...	૯૬
ઉપપાદ જન્મ	...	...	૫૩૬	ઐ.		
ઉપયોગ	...	...	૪૬૨-૪૮૫	એકત્વ પ્રત્યક્ષિતાન...	...	૩૧
ઉપયોગના ભેદ	...	...	૪૬૩	એક મૂર્તના આસોદ્ધાસ...	...	૩૬૭
ઉપશમ	...	...	૩૭૨	એકદ્વિત્વના ૪૨ ભેદ	...	૫૪૫
ઉપશમના ભેદ	...	...	૩૭૩	એવંબૃત નય...	...	૧૦૦૦
ઉપશમ શ્રેણી	...	...	૬૩૦	ઐ.		
ઉપશમ શ્રેણી ક્યારે	...	...	૬૩૩	ઐકાન્તિક મિથ્યાત્વ	...	૪૨૨
ઉપશાન્ત મોહ ગુણસ્થાન...	...	...	૬૫૩	ઐ.		
ઉપાક્ષન કારણ	...	...	૪૦૮	ઔદયિક ભાવ	...	૪૫૪
				ઔદયિક ભાવના ભેદ	...	૪૫૮
				ઔદારિક શરીર	...	૧૧૩
અર્ધ્વેદોક	...	...	૫૭૭			

ઐ.

चौपशमिङ्	लाव...	...४५१	आर्मालि शरीर	...	... १३८
चौपशमिङ्	भावना भेद...	...४५६	आर्मालिवर्णा	...	... १३८
	के०		काल द्रव्य	...	... १४४
इर्म	...	...२४७	कालद्रव्यना भेद	...	... १४५
इदपातीत द्वे	...	... ५६०	कालद्रव्यना भेद-स्थिति	...	... १६८
इदपातीत द्वेना भेद	...	... ५६२	कालिक संहनन	...	... २८६
इदयोपपन्न...	...	... ५५८	कालिक संस्थान	...	... २८८८
इदयोपपन्न द्वेना भेद	...	... ५६१	कालिक दर्शन	...	... २१५
इषाय...	...२२१-४३१-५१३		कालिक व्यतिरेकीहृत्	...	... ७१
इषायना भेद...	...२६७-५१४		कालिक मान...	...	... २५
इषाय	...	... ४८३	कालिकान्वयी हृत्	...	... ७०
इदरत्न...	...	... ४०२	कालिकान्वयी हृत्	...	... ३६०
इदरत्नना भेद	...	... ४०३	कालिकान्वयी विशेषः	...	... ७८

ગોત્ર અને ગોત્રના ભેદ ૩૩૦-૩૩૧

ગ.

ગતિ ...	...	૪૭૦	ધ	...	...
ગતિના ભેદ ...	...	૪૭૧	ધાતિયા કર્મ ...	...	૩૩૮
ગતિ નામકર્મ ...	...	૨૭૭	દ્વાણેન્દ્રિય ...	...	૪૮૯
ગર્ભ જન્મ ...	...	૫૩૭	અ,	...	...
ગર્ભજ પચેન્દ્રિયના ૧૬ ભેદ.	૫૪૮	અય...	...	...	૩૯૭
ગંધ નામકર્મ ...	...	૨૯૯	અય પરિમાણની રીત ...	...	૩૯૮
ગુણ ...	...	૧૧૩	અક્ષરર્શન ...	...	૨૧૨
ગુણના ભેદ ...	...	૧૧૪	અક્ષરિન્દ્રિય ...	...	૪૯૦
ગુણ સ્થાન...	...	૫૯૧	ચારિત્ર ...	...	૨૧૭
ગુણસ્થાનોનાં ૧૪ નામ...	૫૯૨	ચારિત્રના ભેદ ...	...	...	૨૨૨
ગુણહાનિ...	...	૩૮૯	ચારિત્ર મોહનીય...	...	૨૬૫
ગુણહાનિ આયામ ...	૩૯૦	ચારિત્ર મોહનીયના ભેદ...	...	...	૨૬૬

ચેતના	...	...	૧૮૮	...	જીવવિપાકી કર્મ	...	૩૪૨
ચેતનાના ભેદ	...	...	૧૮૯	...	જીવ સમાસ	...	૫૪૧
જી.							
જન્મના ભેદ	...	...	૫૩૫	...	જીવ સમાસના ભેદ	...	૫૪૨
જાતિ	...	...	૨૧૭૮	...	જીવોના પ્રાણોની સંખ્યા.	...	૨૩૬
જાતિ નામકર્મ	...	...	૨૧૭૯	...	જ્યોતિષક દેવોનાં સ્થાન...	...	૫૭૨
જીવદ્રવ્ય	...	...	૧૨૫	...	જ્યોતિષક દેવોના ભેદ	...	૫૫૭
જીવદ્રવ્ય ફેરફાર અને ક્યા છે.	...	...	૧૭૧	...	ત.	...	૭
જીવના આકાર	...	...	૧૭૨	...	તક	...	૩૩
જીવના ભેદ	...	...	૨૪૪	...	તિર્યચના ૮૫ ભેદ	...	૫૪૩
જીવન ગુણ	...	...	૨૩૧	...	તીર્થંકર નામકર્મ	...	૩૨૯
જીવના અનુજીવી ગુણ	...	...	૧૮૬	...	તેજસ, કાર્માણુ શરીર-સ્વામી	...	૧૪૦
જીવના અસાધારણ ભાવ	...	...	૪૫૦	...	તેજસ વર્ણણા	...	૧૩૬
					તસ	...	૪૯૪

ત્રસ ભવ ક્યાં રહી છે ? ...	૫૬૭	દુસ્વર નામકર્મ ...	... ૩૨૪
ત્રસ નામકર્મ ...	૩૧૦	દ્રણંત ...	... ૬૩
દુર્ભાગ નામકર્મ ...	૩૨૨	દ્રણન્તના ભેદ ...	... ૬૪
દર્શન ક્યારે થાય છે ? ...	૨૧૧	દેવોના બે ભેદો ...	... ૫૫૩
દર્શનચેતના ...	૧૯૦	દેવોના વિશેષ ભેદ	... ૫૫૪
દર્શનચેતનાના ભેદ ...	૧૯૪	દેશવાતિ કર્મ ...	... ૩૪૧
દર્શનમાર્ગલોના ભેદ ...	૫૧૮	દેશ ચારિત્ર ...	... ૨૨૪૦
દર્શનમોહનીય ...	૨૬૦	દેશ વિરત ગુણસ્થાન	... ૬૧૫
દર્શનમોહનીયના ભેદ ...	૨૬૧	દ્રવ્ય ...	... ૬૧૨
દર્શનાવરણ ...	૨૫૪	દ્રવ્યતા ભેદ ...	... ૧૨૪
દર્શનાવરણના ભેદ ...	૨૫૫	દ્રવ્યત્વ ગુણ ...	... ૧૨૦
દર્શનોપયોગના ભેદ ...	૪૬૪	દ્રવ્ય નિર્લેપ ...	... ૧૧૦
		દ્રવ્ય પ્રાણોના ભેદ	... ૨૩૪

દ્રવ્યખંધ ...	...	૪૦૯	ધર્મ-અધર્મ દ્રવ્ય-વિશેષ	૧૬૭
દ્રવ્યખંધનું નિમિત્ત	કારણ	૪૧૧	ધારણા	...
દ્રવ્યખંધનું ઉપાદાન	કારણ	૪૧૨	ક્રાવ્ય	...
દ્રવ્યાર્થિક નય	...	૯૦	ન.	...
દ્રવ્યાર્થિક નયના ભેદ	...	૯૨	નય	...
દ્રવ્યાસ્તિત્વ	...	૪૧૬	નયના ભેદ	...
દ્રવ્યાસ્તિત્વના ભેદ	...	૪૪૨	નાના ગુણધાનિ	...
દ્રવ્યેન્દ્રિય	...	૪૭૪	નામ કર્મ	...
દ્રવ્યેન્દ્રિયોના ભેદ	...	૪૮૬	નામ કર્મના ભેદ	...
દ્રવ્યોના વિશેષ ગુણ	...	૧૬૧	નામ નિપક્ષે	...
દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વ	...	૬૦૧	નારકિયોના બે ભેદ	...
ધ.			નારકિયોના વિશેષ ભેદ	...
ધર્મદ્રવ્ય	...	૧૪૧	નારકિ જીવોનાં સ્થાન	...

નારાય સંહિતાન	...	ર૯૪	નિક્ષેપ	...	...	૧૦૫
નિગમન	...	૬૮	નિક્ષેપના ભેદ	...	...	૧૦૬
નિત્ય નિગોદ	...	૫૦૬	નીચ ગોત્રકર્મ	...	...	૩૩૩
નિમિત્ત કારણ	...	૪૦૭	નૈગમ નય...	...	...	૯૩
નિર્ણય	...	૫૮૭	નોકપાયના ભેદ	...	...	૨૬૮
નિર્માણ કર્મ	...	૨૮૧	ન્યગ્રોધ પરિમંડલ	...	...	૨૮૬
નિર્વૃત્તિ	...	૪૭૫	પ.			૨
નિર્વૃત્તિના ભેદ	...	૪૭૬	પદાર્થ જાણવાનો ઉપાય...	...	૧	
નિશ્ચયનય	...	૮૭	પદ્ધત નામકર્મ	...	...	૩૦૫
નિશ્ચય કાળ	...	૧૪૬	પરમાણ્વ	...	...	૧૨૮
નિશ્ચય નયના ભેદ	...	૮૯	પરોક્ષ પ્રમાણ	...	...	૨૬
નિષેધ	...	૩૭૮	પરોક્ષ પ્રમાણના ભેદ	...	...	૨૭
નિષેધકહાર	...	૩૯૬	પરોક્ષ મતિજ્ઞાનના ભેદ	...	...	૧૬૮

પર્યામિતકર્મ	...	૩૧૨	પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ	...	૧૮
પર્યામિ	...	૩૧૩	પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષના ભેદ.		૧૯
પર્યામિના ભેદ	...	૩૧૪	પૂણ્ય કર્મ...	...	૩૩૬
પર્યાય	...	૧૪૮	પુણ્યસ્થિતિ-પાપાશ્રવનાં કારણ		૪૪૬
પર્યાયના ભેદ	...	૧૪૯	પુરુષ દ્રવ્ય...	...	૧૨૬
પર્યાયાર્થિક નય	...	૯૧	પુરુષના ભેદ	...	૧૨૭
પર્યાયાર્થિક નયના ભેદ	...	૯૬	પુરુષની સંખ્યા અને સ્થિતિ		૧૭૦
પક્ષ...	...	૪૭	પુરુષ વિપાકી કર્મ	...	૩૪૩
પરોન્દિય તિર્યક કયાં રહેછે?	...	૫૬૯	પ્રદૃતિ અંધ	...	૨૫૦
પાપ કર્મ...	...	૩૩૭	પ્રદૃતિ અંધના ભેદ	...	૨૫૧
પાપ પ્રદૃતિ કટલી અને કટક?	...	૩૫૫	પ્રદૃતિ અંધમાં વિશેષતા...		૪૧૮
પારિણામિક ભાવ...	...	૪૫૫	પ્રતિજ્ઞા	...	૬૦
પારિણામિક ભાવના ભેદ...	...	૪૬૦	પ્રતિજ્ઞા ગણ...	...	૧૭૯

प्रतिष्ठायां गौर्वाणां भेदः...	१८७	प्रदेशव्यवर्तणं	...	...	१२३
प्रत्यक्षिमानः...	...	प्रदेशभूधः	...	...	३६८
प्रत्यक्षिमाननां भेदः...	३०	प्रध्वंसाभावः	...	...	१८३
प्रत्यक्षः...	...	प्रभक्तविरतः शैलस्थानः	...	...	६१८
प्रत्यक्षनां भेदः...	१६	प्रभालः	...	...	१३
प्रत्यक्षमाधितः...	...	प्रभालिनां भेदः	...	...	१४
प्रत्यक्षमाधितानां वर्णः	२७१	प्रभालिनां विषयः	...	...	७५८
प्रत्येकं नामधर्मः	...	प्रभालोभासः	...	...	८०
प्रत्येकं वनस्पतिः...	...	प्रभालोभासनां भेदः	...	...	८१
प्रत्येकं वनस्पतिनां भेदः...	५८१	प्रमादः	...	...	४२८
प्रत्येकं गौर्वाणानि द्वयः परिभालं दृष्टः	...	प्रमादनां भेदः	...	...	४३०
प्रथमोपशमः सम्यक्त्वः	६००	प्रभेयत्वः गौर्वाणं	...	...	१२१
प्रदेशः	...	प्रागभावः	...	...	१८२

પ્રાર્થના ભેદ	...	૨૩૨-૨૩૩	અ.	ભ.
અધ્ય ...	...	૧૩૦	ભવનવાસીના ભેદ...	... ૫૫૫
અધ્યના ભેદ	...	૨૪૮	ભવવિપાક્ષી ક્રમે ...	... ૩૪૪
અધ્યના કારણ	...	૨૪૯	ભવવિપાક્ષી પ્રકૃતિ	... ૩૫૨
અધ્યન નામક્રમે	...	૨૮૨	ભવ્યત્ર ગ્રંથ	... ૨૨૯
અક્ષપ્રાર્થના ભેદ	...	૨૩૮	ભવ્યમાર્ગણના ભેદ	... ૫૨૦૮
આધિતવિષય હૈત્યાભાસ...	૫૩		ભાવનિક્ષેપ...	... ૧૧૧
આધિતવિષય હૈત્યાભાસના ભેદ	૫૪		ભાવપ્રાર્થ ...	... ૨૩૫
આભાક્રિયા ...	...	૨૧૮	ભાવપ્રાર્થના ભેદ ...	૨૩૭ (ક)
આભાનિવૃત્તિ	...	૪૭૭	ભાવઅધ્ય ...	... ૪૧૦
આભાપદકરણ	...	૪૮૨	ભાવઅધ્યનિમિત્ત કારણ	... ૪૧૩

ભાવગ્રંથ ઉપાદાન કારણ ...	૪૧૪	મનુષ્યોત્પાનિવાસ ...	... ૫૭૪
ભાવાસ્ત્રવ ...	૪૧૫	મનુષ્યોના લેદ ...	... ૫૫૧
ભાવેન્દ્રિય ...	૪૮૩	મહાસત્તા ...	... ૧૯૧
ભાવેન્દ્રિયના ભેદ ...	૨૩૭ (ખ)	માર્ગુલો ...	... ૪૬૮
ભાષા વર્ગુલો ...	૧૩૭	માર્ગુલોના ભેદ ...	... ૪૬૯
ભોગભૂમિના જીવોના ભેદ ૫૫૦		મિથ્યાત્વ ...	... ૪૨
મ.		મિથ્યાત્વના ભેદ ...	... ૪૨૧
મતિમાન ...	૧૯૬	મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન સ્વરૂપ ૫૯૫	... ૫૯૫
મતિમાનના ભેદ ...	૧૯૭	મિથ્યાત્વ ...	... ૨૬૨
મતિમાનના ખીખ ભેદ ...	૧૮૬	મિત્ર ગુણસ્થાન ...	... ૬૦૭
મધ્યલોક ...	૫૭૮	મિત્રજન ...	... ૨૪૬
મધ્યલોકનું વિશેષ સ્વરૂપ ૫૭૯		મહેર્ત્વ ...	... ૩૬૩
મનઃપર્યય માન ...	૨૩	મોહનીયક્રમ ...	... ૨૫૮

મોહનીયકર્મના ભેદ	... ૨૫૯	રસતેન્દ્રિય	... ૪૮૮
મોક્ષનું સ્વરૂપ	... ૫૮૪	સ.	...
મોક્ષપ્રાપ્તિનો ઉપાય	... ૫૮૫	સિદ્ધિ	... ૪૮૪
મોક્ષ જાળવવાવાળાની ગતિ	... ૫૮૪	સંકલ્પ	... ૨
ય.		સંકલ્પના ભેદ	... ૩
યથાગ્ર્ય્યાત ચારિત્ર...	... ૨૨૬	સંકલ્પભાસ	... ૬
યશસ્વીર્તિ નામ કર્મ	... ૩૨૭	સંકલ્પના દોષ	... ૭૮
યોગ...	... ૨૨૦-૪૩૨-૫૦૯	સત્ય	... ૮
યોગના ભેદ	... ૪૩૩-૫૧૦	સેવ્યા	... ૪૬૧
યોગના નિમિત્તે કષ્ટપ્રકૃતિનો બંધ		સેવ્યામાર્ગભૂના ભેદ	... ૫૧૯
ધાય છું ?...	૪૮૦	સોફની મોટાઈ વિગેરે	... ૧૬૬
ર.		સોફના ભેદ	... ૫૭૫
રસ નામકર્મ	... ૩૦૦	સોફાકાશ	... ૧૬૪

લોકાકાંક્ષિના ભરાખર જીવ... ૧૭૩

વ.

વજ્રનારાય સંહનન	...	૨૯૩	વ્યવહારનય	...	૯૫
વજ્રર્ષભના રાય સંહનન...	૨૯૨	૨૯૩	વ્યવહારનય (ઉપનય)	...	૮૮
વનસ્પતિના ભદ્ર...	...	૪૯૮	વ્યવહારનયના ભેદ	...	૧૦૧
વર્ગ	...	૩૮૧	વ્યંજન પર્યાય	...	૧૫૦
વર્ગણા	...	૩૮૦	વ્યંજન પર્યાયના ભેદ	...	૧૫૧
વર્ણ નામકર્મ	...	૨૯૮	વ્યંતરોના ભેદ	...	૫૫૬
વસ્ત્રીય ગણ	...	૧૧૯	વાદર	...	૪૯૬૮
વ્યતિરેક દ્રશ્ય	...	૬૬	વાદર અક્રિદ્રિય જીવક્યાં રહે?	...	૫૬૬
વ્યક્તાવ્યક્ત પદાર્થોના ભેદ	૨૦૯	૬૬	વાદર અને સૂક્ષ્મ જીવ	...	૫૦૮
વ્યય	...	૧૫૯	વામન સંસ્થાન	...	૨૮૯
વ્યવહારકાલ	...	૧૪૭	વ્યાપ્તિ	...	૩૪
			વિદ્યત્રયના ૯ ભેદ	...	૫૪૬
			વિદ્યત્રય ક્યાં રહે છે?	...	૫૬૮

વિકસ પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ	૨૦	વિક્ષયોગતિ નામ કર્મ	૩૦૮
વિક્ષયગતિ...	૩૪૬-૫૨૯	વીર્ય	૨૨૮
વિક્ષયગતિના ભેદ	૫૩૧	વ્યુદ્ધિ	૬૦૪
વિક્ષયગતિયોના કાળ	૫૩૨	વેદ અને વેદના ભેદ	૫૧૧-૫૧૨
વિપક્ષ	૪૯	વેદનીય કર્મ અને ભેદ	૨૫૬-૨૫૭
વિપરીત મિથ્યાત્વ	૪૨૩	વૈક્રિયિક શરીર	૧૩૪
વિપર્યય	૮૩	વૈનયિક મિથ્યાત્વ	૪૨૬
વિભાવ અર્થપર્યાય	૧૫૭	વૈભાવિક ગુણ	૨૩૯
વિભાવ વ્યંજનપર્યાય	૧૫૩	વૈભાનિક દેવોના ભેદ	૫૫૮
વિદ્ધ હૃત્વાભાસ	૪૫	વૈભાનિક દેવોના રચાન	૫૭૩
વિશેષ	૭૬	શી.	
વિશેષના ભેદ	૭૭	શબ્દ નય	૯૮
વિશેષ ગુણ	૧૧૬	શરીર નામ કર્મ	૨૮૦

शास्त्रेण दण्डनी धृता ...	३८३	रहस्येन व्यवहारितम् ...	१८२
स्वास्त्राद्यान्त ...	३८६	सुपक्ष ...	४८
शूल नाम कर्म ...	३९८	सम्प्रतिष्ठित प्रत्येक ...	५०२
शूल योग व्युत्पत्तिर्योग ...	४४७	सम्पन्न ...	३८८
श्रुतज्ञान ...	२९०	सम्पत्तिरस्वसंस्थान ...	२८५
अस्त्री कान्ते कष्टे छेद ...	६२८	संश्लिष्ट नय ...	८८
अस्त्रीना भेद ...	६२८	संश्लिष्ट नय ...	४०४
अस्त्री यद्वाने पात्रे काले ...	६७	संश्लिष्ट ...	१७४
आत्रेणिक्य ...	४८६	संश्लिष्ट नय ...	५३८
स.			५४४
सकल वारिच ...	२२५	संश्लिष्ट ...	५११
सकल पारमाथिद प्रत्यक्ष ...	२४	संश्लिष्ट मातृल्लोना भेद ...	५२२
सकल वस्त्राश्च उपशम ...	३७५	संश्लिष्ट प्रकृति ...	६४२

सम्यक्चेष्टिमात्य ...	२६३	संज्ञाना भेदः	...	...	४६७
सम्यक्त्व गुण्य ...	२१६	संज्ञी	...	...	५२३
सबौगद्वेषणी गुण्यस्थान ...	६६१	सान पृथिवियो	...	...	५६४
सर्वधाति कर्म ...	३४०	संवर	...	...	५८६
सहकारी सामग्रीना भेदः...	४०६	संवर, निर्णयोतो भाग	...	...	५८८
सहकारी विशेष ...	७८	संशय	...	...	८२
संक्रमण्य ...	३८७	संसारमां सुप् क्रम नथी	...	...	५८९
संग्रहनाम ...	६४	संज्ञात्री ज्व	...	...	२४५
संघान नामकर्म ...	२८३	संज्ञान नाम कर्म	...	...	२८४
संन्यसन कृत्य ...	२७२	संज्ञन नामकर्म	...	...	२८१
संयम ...	५६६	सागर	...	...	३६१
संज्ञा ...	८६६-५७४	यातिशय व्यग्रमनचित्त	...	...	६२६
सादृश्यप्रत्यभिज्ञान	३२	सुप्	...	...	२२७

साधन	...	...	३६	सिद्धि नामकम्	...	३२१
साध्य	...	...	३७	सिद्धि नामकम्	...	३२३
साधारण्य नामकम्	...	...	३१७	सिद्धि	...	४६७
साधारण्य वनस्पति	...	...	५००	सिद्धि अद्विष्ट	...	५६५
साधारण्य वनस्पति	...	...	५०४	सिद्धि अद्विष्ट	...	२४३
सामान्य गुण	...	...	११५	सिद्धि	...	१२६
साम्प्रदायिक आत्म	...	...	४४३	स्थापना निक्षेप	...	१८८
सांशयिक मिथ्यात्व	...	...	४२४	स्थापना	...	४६५
सासाधन गुणस्थान	...	...	५६६	स्थापना नामकम्	...	३११
सांख्यवादादिक प्रत्यक्ष	...	...	१७	स्थिति	...	३५७
साधन	...	...	५२	स्थिर अने अस्थिर नामकम्	...	३१८
रूपधृक्	...	...	३७४	स्थिति अस्थान	...	२८७
रूपश्रुति नामकम्	...	...	३८१	रूपस्थान अस्थान	...	६२५

रूपशो नोन्द्रिय	...	५८७	हेतुभासना भेद...	...	४३
स्थिति	...	२८	क्ष.		
स्वभावव्यर्थपर्याय	...	१५२	क्षोपकश्रेणी	...	१३१
स्वभावव्यञ्जनपर्याय	...	१५२	क्षय...	...	३७६
स्वययन आश्रित	...	५८	क्षयोपशम	...	३७७
स्वउपायारण्यथादित्र	...	२२३	क्षायिक लाय	...	४५२
हेतुभास...	...	४२	क्षायिक भावना भेद	...	४५७
हेतुता	...	६४	क्षयोपशमिदलाय	...	४५३
हुंहुं संस्थान	...	२६०	क्षयोपशमिद भावना भेद	...	४५८
हुं हुं ...	...	६१	क्षयलोभेद गत्यस्थान	...	६५७
क्ष.	...	...	क्षयविपादा	...	३४५
मानयेनता	...	१२२	मानोपयोगता भेद	...	४६५
मानयेनता	...	१६५	मानवन्त्य	...	२५२
मान भाग्य लोना भेद	...	५५	मानाद्वर्लता	...	२५३